

DE IMPERIO
VIRTUTIS
SIVE
IMPERIA PENDERE
A VERIS VIRTUTIBVS
NON A SIMVLATIS

LIBRI DV O.

ADVERSVS MACCHIAVELLVM.

A VCTORE

THOMAS BOZIO EVGVBINO

Presbytero Congregationis Oratorij.

*Ex libris Conou
Pittorio*

S. Laurentij de

Or. Co. S. Augustini

ROMAE,
Ex Typographia Bartholomæi Bonfadini. M. D. XCIII.
SUPERIORVM PERMISSV.

SANCTISSIMO
AC BEATISSIMO
PATRI ET D. N.
CLEMENTI VIII.
PONT. MAX.

THOMAS BOZIVS

Presbyter Congregationis Oratorij

sempiternam felicitatem.

IRTUTIS quoddam
genus in animos humanos
à Deo solet infundi, ac
proinde divinos reddit il-
los, divinumque habetur:
quoddam viribus natura
rationem sequentis acquiritur, atque ut
ab bestijs distinguamur, efficit. Illud nobis
communicatur per Christianam religionem,
fidemque Christi, & sacramenta, quæ reli-
quit ille Ecclesia sponsa, veluti instru-

menta quadam mirabilia diuina caritatis. Hoc potest per sapientium, veritatisque amatorum naturalia quadam precepta sequentium, tradentiumque institutionem comparari. Malus Damon, ubi per Macchiauellum (vix credimus aduertentem) contendit exterminare primum, cum multa infanda in doctrinam Christi dixit ob collaudatam ab illa mansuetudinem, nomina Sanctorum tolli volens, neque imponi pueris nostris, sed reuocari antiqua in usum, sacrificia sublata quodammodo conquerens secundum deinde est ille aggressus; ac scriptum reliquit.

A Principibus viris habendam semper in ore virtutem quamlibet, ac potissimum religionem, promissorum obseruantiam, liberalitatem, mansuetudinem, sed omnia nihili facienda, cum datur occasio ditionis augenda, ac lucri faciendi.

Verum quoties agitur contra virtutis officium, monet asseri, tum maxime illud seruari, ac pro illius tuitione fieri omnia, quacumque aduersus eius prescriptum sunt, atque

ARGVMENTA CAPITVM
TOTIVS OPERIS.

LIBER PRIMVS.

Prohemium.

Bonum est, quod appetunt omnia. ad Deum summum bonum, fontemq. bonorum, reliqua omnia reducuntur. pars vult magis bonum totius, quam suum, alioquin & ipsa, & totum periret. sic procuratione proprij, & contemptu communis, pereunt vniuersitates. Virtus est, qua tendimus in bonum. eam simulare haud licet. Virtus Heroica qua sit, collocata in summis virtutibus, & aeternorum contemplatione.

Cap. I.

Sapientis est abstrahere mentem a presentibus, prospicere futura, quod belluarum sit inherere sensibus. ob id viri sapientes lucra quadam posita ante oculos spernunt, respuunt; diuina ac ventura contemplantes: contra vero belluis similes, & insipientes.

fol. I

Cap. II.

Reges simulatae virtutis sapius hostili manu interfecti fuere; secus boni.

Cap. III.

Imperatoribus, ac Regibus simulatae virtutis exigua vita vsura plerumque in regno fuit; bonis autem contra.

17

Cap. IV.

Multi simulatae virtutis Reges, quibus mala superiora non contingere, regno expulsi in maximis miserijs vixerunt.

Reges

Argumenta Capitem.

Cap. V.

Reges simulata virtutis in maximo semper metu, & acerbissimis curis vixerunt: contra boni in maxima securitate, & incredibili quiete.

30

Cap. VI.

Simulata virtutis Reges varijs sunt arumnarum semper euentibus afflictati, ita vt neque animo dulce quidquam percipere ob metum, de quo superiori capite diximus, neque extrinsecus adueniens aliquid suave plerumque potuerint. atque ita miserrime intus, atque extra fuerint tota vita versati.

74

Cap. VII.

Reges simulata virtutis plerumque vexati sunt perpetuis dissidijs, ac bellis suorum propinquorum, quibus contingebat, vt multo acerbissima ipsis vita foret.

57

Cap. VIII.

Reges simulata virtutis non modo superiora subierunt, sed etiam quandoq; consanguineorum ferales caedes experti sunt, qui vel se mutuo conciderunt, vel ipsi proprios (dictu nefas) parentes occiderunt, aut à parentibus occisi sunt.

61

Cap. IX.

Siqui Reges fraudulentis sunt ad magnum foelicitatis culmen euecti, grauiori detnde illic casu cum suis conciderunt.

67

Cap. X.

Reges simulata virtutis numquam tam diu, ac tam late dominati sunt, vt veritatis cultores.

75

LIBER SECVNDVS.

Cap. I.

Reges simulata virtutis perpetua post obitum sunt infamia notati.

79

Cap. II.

Virtutis simulatae cultoribus inania fuerunt gloria monumenta, contra bonis.

88

Regi-

Argumenta Capitem.

Cap. III.

Regibus simulata virtutis liberorum Regum breuis posteritas fuit.

90

Cap. IV.

Regum simulata virtutis nepotes mutuis se cadibus ad internecionem miserrime absumpserunt cum tota familia sua.

49

Cap. V.

Populi simulatam virtutem sectantes deleti, ipsorum regiones ad vastitatem redactae.

96

Cap. VI.

Ostenditur imperia magna veluti Romanum non alia via ad tantum culmen euecta, nisi veritatis professione, ac studio genuinae virtutis.

102

Cap. VII.

Aperitissime ostenditur Assyriacum, Chaldaicum, Aegyptiacum, Persicum, Graecanicum, Romanumq; imperium concidisse ob dolos, & proprias simulationes.

110

Cap. VIII.

Illustrissimo exemplo Orientalis imperij, & Occidentales aperitur, quantum possit vera virtus inermis, & quantum ficta, & armata.

115

Cap. IX.

Ab animalibus ratione carentibus edocemur fraudes fugiendas, ac dolos, si nobis bene esse velimus, virtutem nisi ex omni parte possimus assequi, quantum possumus tamen retinendam.

121

Cap. X.

Ostenditur imperium virtutis oppressae, inermis, destituta omnibus auxilijs esse potentius ad homines sibi subijciendos omnibus in rebus, quam armatum, munitumq; omni humana potentia imperium. ostenditurq; hoc Christi exemplo, qui imperium suum commisit Romanis Pontificibus, quorum plures, quam è qualibet sede, Martyres, & Sancti fuerunt, dans vt veritati aeternae contrarium lege vniuersali praecipere non possint.

130

Cap. XI.

Exemplis eorum, qui referuntur in superos à Pontificibus Romanis,

66

Argumenta Capitulorum.

ac bonis acquisitis per omnes terras Septentrionis, imperijsque,
ac regnis earum concluditur virtutem veram cunctis præesse. 135

Cap. XII.

Imperio Catholice virtutis loca inhabitabilium zonarum facta
sunt post ortum Christi habitabilia, similiter Indiarum Occi-
dentalium loca exulta, & ambitus Orbis terrarum circunda-
tus potestate eiusdem. 141

Cap. XIII.

Nullum regnum, vel sedes tam potentes, & aduersos, perpetuosque.
sensit hostes, ut Pontifex Romanus, aduersus quem pugnarunt
Imperatores gentiles, hæretici, schismatici, contumaces, ac fri-
gida pietatis Principes. & tamen quod magis est impetitus eo
magis contrarium contigit eius, quod conabatur illi, maioresque
fecit progressus in humanarum rerum iurisdictione; ex qui-
bus fit imperia pendere à veris virtutibus, non simulatis. 146

Cap. XIV.

Imperia, ac regna maxima inter Catholicos ijs gentibus diuinitus
data, quæ magis abundarunt viris sanctis, & Christianæ pieta-
tis propagatoribus; quod palam facit imperia pendere à veris
virtutibus non simulatis. 158

Cap. XV.

Hæreticorum conatus omnes ad quinque capita rediguntur. qui
in contrarium semper eis contingunt, atque ex illis magis Ec-
clesia amplificatur, atque ornatur. 165

Cap. XVI.

Macchiauelli præcepta quedam confutantur, quibus ait diuiden-
dos subiectos, & exteros; extenuandosque ad augendas Prin-
cipis opes, ac robur. 169

Cap. XVII.

Diuidendi subiecti, & exteri cum diuidunt se ipsos illi diuidentes
vincula, quibus humanum genus colligatur. & quæ sint illa.
clarissimumque fit, ubi diuiditur religio, ac Pontificis Romani po-
testas diuidi, & commoueri Orbem totum, & vniuersitatem re-
rum. ex quo fit inde pendere imperia, & Orbem. 177

IMPE.

IMPERIA PENDERE

A VERIS VIRTUTIBVS,

NON A SIMVLATIS

L I B. I.

AD VERSVS MACCHIAVELLVM.

AD LECTOREM

Operis Prohemium.

A Bonum est, quod appetunt omnia, ad Deum summum bonum, fon-
temque bonorum, reliqua omnia reducuntur. pars vult magis bo-
num totius, quam suum, alioquin & ipsa, & totum periret. sic
procuracione proprij, & contemptu communis, pereunt vniuer-
sitates. Virtus est, qua tendimus in bonum. eam simulare haud
licet. Virtus Heroica quæ sit, collocata in summis virtutibus,
& æternorum contemplatione.

B EMO est, qui negare possit, illud esse
cuilibet rei bonum, quod ad ipsam tuen-
dam, propagandamque reuera facit. sin-
minus erit malum, malumque dicitur,
atque apparebit. Hinc recte definie-
runt, bonum esse, quod appetant om-
nia. latere autem fraus in eo solet,
quod allecti, atque inflammati aliquan-
do cupiditate, quæ in animo astuat
obiectæ rei tenuè bonum respicimus,
atque oculos mentis occludimus multis, ac maximis, quæ deli-
† rescunt,

Imperia pendere à veris virtutib.

tescunt malis. Cum verò, quidquid est ex parte, non habens à semetipso, sed aliunde hauriens ea, quibus fruitur, necessariò reducatur ad illud, quod ex omni parte, atque ex seipso habet commoda, quæ in alios emanant, Hinc omnia bona refluunt in Deum, cuius essentia est ipsamet bonitas, vndique scaturiens, atque à suimetipso inexhausto, & interminato fonte, quidquid est optabile in vniuersitatem rerum deriuans. Virtus porò est illa, per quam tendimus ad boni siue alicuius, siue totius affecutionem, & quo promptius nos concitabit, ac vehemētius; bonumq. illud magis erit excellens, ac perpetuum, virtus eò nobilior, ac perfectior dicetur. Cū verò partis essentia prius oriatur à toto, quàm consistat in semetipso, ob id prius volet totum, quàm se, nā sublato illo, protinus hæc cōcidet. nō cōtra si peribit hæc, illud etiā corruet. quin hoc ipso, quod pars est, id omne est totius, totiq. debetur, & in ipsum propendet. quamobrem magis cupiet, quod confert ad tuitionem totius, & amplificationem, quam sui. maius enim bonum, quod pertinet ad plures, quàm, quod pertingit vnum. Cumque homo quilibet sit familiæ pars, familia ciuitatis, feliciter huic erit, quoties homo quibus, & familia publicum priuato præponet, quod exigit virtus.

Εἰ γὰρ λαβῶν ἕκαστος ὅτι δύνατο τις

κρίσιν διέλθοι, τὸ τοῦ κοινὸν φέροι

πατρὶδι, καὶ πῶν αἰ πόλεις ἐλασσόνων

πειρόμενα, τὸ λοιπὸς εὐτυχοῖεν αὐ.

Nam si capiens quilibet, quodcumque poterit

Bonum veniret, atque illud in commune afferret

Patriæ, malis Vrbes sanè minoribus

Agitatæ in reliquis feliciter transigerent.

Rursus, quando ciuitas est pars nationis alicuius, veluti Gallicanæ, plures autem gentes sunt membra alicuius vniuersitatis in vnum coeuntis, verbi gratia Catholicæ in vnam fidem, Pontificemq. vnum; multæ vniuersitates huiusmodi pars sunt totius humani generis Deo subiecti, Christoq. vniuersorum Regi, Ex his illæ quæ magis vniuersale, ac supremum bonum quæret, cæteris præcellet, cunctas ad se trahet, quamuis magnitudine superent, veluti cunctæ corporis partes ipsum caput mole superant, non virtute, ac præstantia; atque ob id illi parent. sic gemma acervis immensis lapidum nobilior, ac preciosior

Aduersus Macchiavellum.

A ciosior, vini paululum putri stagno sanius, ac iucundius, & quidquid adfert secum Diuinitatis consortium cunctis naturæ operibus est excellentius, atque optabilius. Christus autem, qui Deus est, ac Dei filius cunctis præfidet humanis, ac superis, vt ad Deum cuncta referantur, cum sine Deo stare non possint vllomodo: Deus sine illis potest, neque in ordinem redigitur eorum. Idcirco horum, quæ recensuimus, quodlibet impelletur à virtute, vt suimetipso facere detrimentum velit, ob conseruationem totius, & eius, quod continet inferiora, & sine quo stare illa non possunt.

B Euidētiora fient, quæ diximus, contrariis exemplis. Nam ponamus in primis quamlibet corporis partem velle proprium bonum, negligere commodum totius, ac partium reliquarum. nolit oculus intueri, nisi cum percipit sibi, quod affert robur, ac iucunditatem. sine dubio corpus in præceps ibit, atq. vna cum corpore ipsemet oculus. Idem possumus fingere de manibus, pedibus, vel quouis membro. Rursus idem contingat in familia. nolit se pater mouere nisi ob emolumentum, voluptatem, decusue suum; similiter coniux, filius, ac reliqui. sine dubio non poterit stare vllomodo domus, quin neque filij nutriantur, cum sit hoc laboriosum, atque ita peribit ciuitas, ac proinde mortalium cætus. posuit hoc ante oculos nobis Aristoteles euento antiquitatis nobilissimo, cum dixit victitasse ita priscos illos Cyclopas, qui carnibus humanis vescabantur, & sanè paulatim deueniretur huc proprii duntaxat commodi procuratione. legimus in Indijs Occidentalibus fuisse plurimas gentes, in quibus patres educabant filios ex ancillis susceptos donec adulti saginarentur, deinde occisos assabant, & comedebant. Huc impelluntur scilicet sua quærentes. In Orientalibus Indijs tum cæteri multi, tum Iaponenses, qui magis instituti ad humanitatem videbantur, liberos suffocabant, quos commodè ipsi alere parentes non potuissent. sic aliquando inter alios pater in filium, filius in patrem sumit arma. Benè moratis hæc adeo sunt execranda, vt laudentur patres, qui pro filijs emori volunt: neque repræsentari filiorum cædes à matribus factas in scænis velimus.

— non tamen intus

Digna geri promes in scænam, multa q. rolles

Ex oculis, quæ mox narret facundia præsens

Imperia pendere à veris virtutib.

*Nec pueros coram populo Medea trucidet,
Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus.*

Quin quoties hæc memorantur, præscribimus ea cum maxima indignationis grauitate recitari.

*Indignatur enim priuatis, ac prope focco
Dignis carminibus narrari cœna Thyestæ.*

Neutiquam porrò differt, an proprium quærat palam, & in omnibus, An verò in omnibus quidem, sed occultè, ita vt honestatis quandam speciem retineam, videarq. publico bono seruire; clanculum verò, ac per infidias aliud moliar; obuersetur mihi ante oculos semper lucrum faciendum. atque hoc ad consilia numquam non aduocem. comparat hæc appositè Tullius equo Troiano, qui simulatione religionis admissus intra mœnia Troiæ inclusos hostium cuneos gestans Urbem perdidit. atque ita vna nocte funditus est euerfa ciuitas illas, quæ decennio non potuit expugnari. Quamobrem qui dicit virtutes ob proprium bonum simulandas, vult radicitus extirpari exiguo temporis interuallo omne humanum genus. Qui parietes virtutis attollit, culmen imponit, cuncta vndique expolit, ac fingit, sed fundamenta, quæ latent oculos hominum, non fodit, ac firmat, ruinas insidiosas struit; iucundissimo vino, ac lautissimis epulis immiscet venenum. At quilibet paululum detrahet è publico bono? sic magis corruet, ac facilius. posuit hoc ante oculos Sertorius, cum caudæ equinæ pilos totos simul velli non posse ostendit; neque similiter eorum magnâ partem. at si paulatim vellatur vnus, atque vnus pilus, exiguo horarum spatio nihil supererit è cauda. magnam ruinam struere Reip. vix est, vt aliquis possit, multas, ac multas insuper paruulas rimulas ducere facilius datur. sic infidens macerix non adducetur in fraudem, si quis ostendat se velle multa saxa abstrahere, at si vnum, nõ ita, nihil videbitur referre. permittetur. aceruus nullo calcis glutino compactus ruet, vnaq. illi insidens.

*Vt ar permissio, caudæq. pilos, vt equinæ
Paulatim vello, ac demo vnum, demo etiam vnum,
Dum cadat elusus ratione ruentis acerui
An verò putamus hæc fore abscondita? inepte. nihil occultum, quod non sciat. Principes facillimè occultent? omnium mini-*

Aduersus Macchiauellum.

A minimè. in excelso positi sunt, in Orbis totius theatro, ad innumeros eorum facta pertingunt, ab omnibus obseruantur, omnium patent inuidiæ, vel vbi nulla est suspicio, finguntur in eos multa. Quocirca triplex maximum, præcipuumq. malum continet hæc doctrina in Principibus. Nam quando actiones eorum pertinent ad omnes, omnibus afferent detrimentum, nisi bonum publicum respiciant. cum non possint abscondi, cunctos inuitabunt ad idem dolosè peragendum; denique cum Principum gesta pro legibus habeantur, omnes putabunt id sibi licere.

B *Hoc te præterea crebro sermone monebo
Vt te totius medio telluris in Orbe
Viuere cognoscas, cunctis tua gentibus esse
Facta palam, nec posse dari Regalibus vsque
Secretum vitij. nam lux altissima fati
Occultum nihil esse finit, latebrasq. per omnes
Intrat, & abstrusos explorat fama recessus.*

Rurfus idem.

C *Primus iussa subi. tunc obseruantior equi
Fit populus, nec ferre vetat, cum viderit ipsum
Auctorem parere sibi. componitur Orbis
Regis ad exemplum, nec sic inflectere sensus
Humanos edicta valent, vt vita Regentis.
Mobile mutatur semper cum Principe vulgus.*

Verùm, nequis decipiatur ambiguus, distinguendum nobis est, aliud esse virtutem simulare, aliud vitia dissimulare. Hoc licet aliquando; illud numquam. nefas mentiri, & asserere à te haberi quod non habes. at occultere, siquid in te est cœdi, secus est, cum nihil asseueres, nisi forsitan id signis, quibus eadem, quæ verbis, est potestas, ostenderes à te vitio contrariam virtutem possideri. & tamen nominatim vitia sua in vulgus efferre, atque ostentare id est impudentis, qualem diuina lex acriter obiurgans arguit, frons meretricis facta est tibi, noluisti erubescere, & peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt. Quocirca vt aliquis à se abesse aliquam virtutem generatim possit, ac debeat sæpe quodammodo profiteri, diulgare tamen admittita scelera non semper decet. Nam veluti natura auerfatur, ac

refu-

Imperia pendere à veris virtutib.

refugit obscena quædam palam facere, sed abscondi vult, sic iuri naturali dissentiens apparet, vt flagitia sua quis prodat, ac nemo turpitudinem suam cogendus est detegere; permittendum, si fraus nemini sit, vt velet, atque operiat. Quamobrem statuerunt sapientes ijs tantum detegenda peccata, qui mederi ijs possent; cuiusmodi sunt viri prudentia, ac sanctitate præstantes; sacerdotes ad audiendas confessiones instituti. similiter ijs aperienda, quibus per illa damnum creari posset, neque imminente malo datur alioquin occurrere. Cogitur legibus reus iudici legitimo crimina confiteri, cum teste conuincitur, aduersus quem nulla est exceptio, aut semiplena probatione, vel infamia certa. Cum verò publica sunt, impudens est negare. misericordia tunc imploranda; ad clementiam confugiendum. nullus est alius relictus locus, nisi ijs maxima cum detestatione confitendis, ac pœnæ ad alios deterrendos excipiendæ, ac luendæ. hinc dictum Reip. expedire, ne delicta remaneant impunita. Ad summam differunt longè inter se ista, simulare virtutē, dissimulare crimen. hoc licet, ac debet quandoque: illud nequaquam. neutrum toleratur ad alios decipiendos, ac fraudes dolosè neccendas. Hoc enim pestilentissimum malum partium, quæ semper in deteriora labuntur, nisi ferro præscindantur, ac totius denique, cui cohærent illæ; quæ & dilaniarentur tandem maiori pœna à partibus læsis.

His explicatis apparet esse vtilitatem partis, ac totius, vt priuata seruiant communibus, & cuncta ad vniuersitatis emolumentum dirigantur cogitata, & actiones. idque esse virtutis. quam simulare est nocentissimum subuertens omnia. Sed quando, vt etiam Philosophus dixit, aliquod est virtutum genus, quod continentia vocatur, eorum qui raro, aut leuiter cadunt; aliud, quod nomen virtutis nudum retinuit; succat Plotinus, quod approbat S. Thomas. Heroicæ, ac diuinæ imprium debetur, ab hac regna pendebunt. Hæc verò est illorū, qui metas hominū superent in bono communi procurando, & habendo tum sibi in primis, tum verò opera sua cæteris. In duobus autē maximè præcellent. Nā primo loco cunctis virtutibus erunt instructissimi, per quas sint optime dispositi ad oē actionis genus internū, & externū, vt ad bonū cōe tendāt, ac diuinitatē spirēt, prudētia, iustitia, fortitudine, tēperantia. neq; recedant à linea rationis, vel duris fracti, vel iucundis delinici.

Regem

Aduersus Macchiauellum.

A
Regem non faciunt opes,
Non vestis Tyriæ color,
Non frontis nota Regiæ,
Non auro nitidæ trabes.
Rex est, qui posuit metus,
Et diri mala pectoris;
Quem non ambitio impotens
Et numquam stabilis fauor
B
Vulgi præcipitis mouet,
Qui tuto positus loco
Infra se videt omnia.
Occurritque suo libens
Fato, nec queritur mori.

& alter

C
Non possidentem plura vocaueris
Rectè beatum, rectius occupat
Nomen beati, qui Deorum
Muneribus sapienter vti.
Duramque callet pauperiem pati
Peiusque leto flagitium timet,
Non ille pro caris amicis,
Aut patria timidus perire.

D
Secundo autem loco, quod caput est, erit in cælestium contemplatione defixus. Deum namque, Deique cultum spectabit in omnibus, exiget, procurabit. Huc referet cuncta. Audi, quid viderit, ac litteris mandarit Aristoteles Ethic. lib. 10. græca omittemus ad vitandam prolixitatem. si beatitudo, inquit ille, muneris functio est virtuti consentanea, probabile est eam præstantissimæ virtuti esse consentaneam. Atque hæc eius erit, quod in homine est optimū: siue igitur quidē hæc mēs est, siue aliud quidpiā, quod videtur imperare, ac præesse debere natura, rerumq; honestarum, ac diuinarū in se contemplationem continere (siue diuinum sit hoc ipsum, siue eorum, quæ in nobis sunt diuinissimum) huius muneris operatio perfecta, & ab-

S. Thom. 2. 2.
q. 69. ar. 1. &
2 vbi Caiet.
Nauar. in Ma
nual. cap. 18.
au. 54. & seq.

Arist. Eth. 7.
cap. 1.

S. Tho. 1. 2. q.
61. art. 5.

Imperia pendere à veris virtutib.

& absoluta erit beatitudo. esse autem in contemplatione rerum positam supra diximus. & deinde. Erit autem talis vita melior, quam hominis natura ferat; non enim quatenus homo est, ita viuet; Sed quatenus diuinum quiddam in eo inest: quanto autem hæc pars toti, & concreto antecellit, tanto & eius operatio muneris, illi operationi præstat, quæ conueniens est alij virtuti. si mens igitur homini comparata est aliquid diuinum, vita quoque menti conueniens diuina sit necesse est, si conferatur humanæ vitæ. neque verò nos oportet humana sapere, ac sentire, vt quidam monent, cum simus mortales, neque immortalia, cum mortales: sed nos ipsos, quantum fieri potest, à mortalitate liberare, atque omnia facere, vt ei nostræ parti, quæ in nobis est optima, conuenienter viuamus. nam etsi mole parua est, potestate tamen, & honoris gradulongè omnibus antecellit. & mox. qui verò muneribus fungitur menti consentaneis, & hanc colit, estque optimè animo affectus, probabile est eum Deo carissimum esse. nam si Dij immortales curam habent aliquam rerum humanarum, quemadmodum verisimile est: illud quoque probabile fuerit, eos re omnium optima, sibi que maximè cognita delectari. (hæc autem mens erit) iisque, qui hanc maximè diligunt, & plurimi faciunt, præmia persolvere, gratiamque referre, vt eorum, quæ ipsis cura sunt, curam habentibus, rectasque, atque honestas actiones obeuntibus, & exercentibus. hæc autem in sapiente inesse maximè, non est obscurum. est igitur Deo carissimus. Hucusque Aristoteles. eadem Pythagorici, Platonici, Stoici. quin ille cecinit.

Pronaque cum spectent animalia cætera terras

Os homini sublime dedit, cælumque videre

Iussit, & erectos ad sidera tollere nullus.

Addebat Plato in Cratylo, ob eam causam Græcis homo dictus est ἀνθρώπος quasi ἀνά θεορῶν, supera spectans.

Ex his quæ diximus apparet in vniuersum quid sit bonum, & anteponendum proprio, ac priuato. Simulationem virtutis esse perniciosissimam. Virtutem, quæ cunctis præsit, oportere esse diuinam, conditionis humanæ metas exuperantem, contemplatione cælestium fruentem. Sed quando mortales his haud obe-

Aduersus Macchiauellum.

1

A obediunt, tantisque meritis destituti nihilominus regna appetunt, aut etiam præficiunt illis impares tantæ celsitudini, ob id veluti Babylonicam turrim construentes tum populi, tum Reges, hi nullis virtutū quasi alis nisi cæreis, ac fictis, quæ valeant ipsos extollere, ac sustinere, ad tantam sublimitatem volantes, illi autem Regibus fauentes, eosque secuti, deiiciuntur. designarunt hæc antiqui apologis quibusdam valde concinnis. Audi vatem.

Terret ambustus Phaëton auaras

Spes, & exemplum graue præbet ales

Pegasus terrenum equitem grauatus

Bellorophontem

Semper vt te digna sequare, & ultra

Quàm licet, sperare nefas putando.

Bene terrenum. non enim terrenis, ac terrena sapientibus, sed cælestibus viris imperia committenda. Cur autem semetipsum, atque omnia sua sic homines præcipitant? Audiamus.

C Sapientis est abstrahere mentem à præsentibus, prospicere futura, quod belluarum sit inherere sensibus. ob id viri sapientes lucra quædam posita ante oculos spernunt, respuunt, diuina, ac ventura contemplantes; contra verò belluis similes, & insipientes. Cap. I.

D NTER homines illi semper habiti sunt omnium sapientissimi, qui longè posita, & abdita à cōmuni reliquorū sensu mentis perspicacia peruadere, & quasi præsentia contueri possent. tum verò id admirabilius est iudicatum, cum sensibus obijciuntur contraria, quæ secus opinari, ac decernere omnino cæteris persuaderent. Et verò hæc est inter nos, ac belluas differentia. Præsentibus hæ tantum mouentur,

A

tur,

4 *Imperia pendere à veris virtutib.*

tur, & ijs, quæ sub aspectum protinus cadant, sensusq. continuo
 feriant. sed qui mente præditus est consequentia rimatur, an-
 tecedentia percurrit, coherentia perscrutatur, hæc omnia vari-
 riis modis connectit, & quænam possent è diuersis effectuum,
 causarum, vel quomodolibet aduenientium rerum connexioni-
 bus, & coitionibus exoriri, colligit, ac veluti iam tum existen-
 tia sibi repræsentat. Hinc eodem semper illa modo operantur,
 nihil proficiunt in ijs, ad quæ sunt à natura factæ. Aranæ nun-
 quam non telas suas vniuersi modi textunt, nihil tot sæculorū cur-
 riculis addidere ad artificium suum; atque aliæ similiter feræ
 nullas habent in suis institutis progressiones, nihil variant ab
 antiquis, & primis. Homines non ita, quod scilicet remotissi-
 ma, & occultissima quæque valeant acie mentis, ac vi penitus
 inspicere, adducere in conspectum suum, multifariamq. in vnū
 colligare. Nam sicut oculi vis illa acutior, quæ procul sita con-
 sequi, latissimè suam potestatem porrigere: & in vniuersum sen-
 sus illi valentiores, qui aut abstrusa percipere, aut valde longin-
 qua contingere efficacitate sua queant; sic agentium natura
 prudentiores illi existimandi, qui abstrusa in profundo eruere,
 circumfusa tenebris in lucem dare, valde distantia ponere ante
 oculos sciunt, ac possunt. Hac enim parte distinguimur à cæte-
 ris animantibus ratione destitutis.

Cum verò actionem quamlibet sequatur omnino dolor, aut
 voluptas, & ad agendum quilibet bono, quod efficit voluptatem,
 moueatur; malo, quod inurit dolorem, ab agendo, & deliberando
 retrahatur, fit aliquando, vt tenue simulacrum boni præsentis
 alicubi elucescat, intimè verò operiatur maximum malum, aut
 etiam maxima, ac plurima bona exigui mali obiectu, & integu-
 mento operiantur; vel aliquid iucundum nos titillet nunc qui-
 dem; verum post aliquod tempus inde acerbissima multa exi-
 stant. atq; ita illudatur hominibus, dum circumuenti inani spe-
 cie falsi boni corruunt in maximas, & innumeras miseras, qui-
 bus vndique obruantur, atque in æternum sepeliantur. Est igitur
 opus sapientia non mediocri, ne spectris huiusmodi decipi-
 amur, malumq. nobis pro bono venditur, aut exilium loco,
 & paucorum, plurima, amplissimaq. ostententur. Constat autè
 certissimè illud esse maximum bonum, quod maximè Deo fon-
 ti omnium bonorum nos adiungit, & in alios latissimè deriuat-
 tur, atque effunditur, illos Deo concilians, & quantum datur,
 ad socians, diuinis virtutibus adornat, promptos, ac paratos
 effi.

atque ita credulis, ne dicamus stolidis per-
 suaderi, pretextu inani, ac mendacissimo
*fallacium virtutum, seu verius duplicium
 vitiorum.*

Concludit homines haud mediocribus ac-
 quiescere debere. sed nisi esse optimi, ac san-
 ctissimi queant, præstare, vt sint ad flagi-
 tia potentissimi. Atque ita vult ex homi-
 nibus non solum vulpes esse, lupos, ac vi-
 peras; qui non vnum modo, vel alterum ne-
 cent; sed pestilentissimos Dracones, ac ve-
 nenatissimos Basiliscos; qui regiones totas,
 atque humanum genus afflatu suo perdant,
 atque exterminent. optimis namque esse pau-
 cissimis datur.

Aduersus ista euidentissimè probamus
 imperia, bonaque omnia pendere à veris Vir-
 tutibus, non à simulatis. quin ab obedi-
 tia, doctrinaque Christi, ac sedis istius. iu-
 re igitur hæc omnia debentur, atque offerun-
 tur eidem: maximè, quòd ipsius iussu fuerint
 elaborata. Deus autem, qui cuncta mode-
 ratur, illam, quod assiduè precamur, S A N-
 C T I T A T E T V A diutius viuentem,

ac tanto studio, tot, ac tantis vigilijs id eni-
tente amplificet. ac nos, & omnes do-
nis cœlestibus semper magis
in dies, ac magis
exornet.

ILLV.

ILLVSTRIS. AC REVERENDISS.
CYNTHIO ALDOBRANDINO
CARDINALI S. GEORGII.

THOMAS BOZIVS

*U*Æ sunt hominis excellentissi-
ma partes, per quas scilicet à bel-
luis distinguimur, atque homi-
nes sumus; *I*ntelligentia, & vo-
luntas Illius obiectum, quo perfi-
citur, & quod tendit semper, est
Veritas; Huius autem bonum.
Per virtutes ad ista peruenimus. Virtutibus sublatis
neque bonum consequi possumus, neque verum. Macchia-
nellus, quasi Circeâ pocula generi humano propinatu-
rus, utrumque obiectum conatus est abradere è terris, at-
que ex hominibus bestias efficere. Dixit enim, cum de
questu faciendo agitur, abijciendum, repellendumque
omne Virtutis munus: non esse ad consilia Virtutem
vocandam, nihil eam voluit valere in rebus decernen-
dis. quamvis omnino suadeat idem bonus homo, ut Vir-
tutis

tutis omnes omnibus modis significationes amplissimas demus; illam semper in ore habeamus, laudemus, hortemur alios ad eam. Monet præterea, ut quoties molimur, & expeditimus aliquid speciatiim contra Virtutem, tum maximè affirmemus ac profiteamur à nobis eam queri, pro ea nos laborare, & machinari omnia.

Sic itaque veritatem per huiusmodi simulationis prætextus ab intelligentia remouet. ab hac vero, & voluntate omne bonum virtutibus accisis, & euersis: ac renouat illud vetus

Sapientiam misero omnem ex animo expectorat.

Aduersus hæc execranda, quæ in usum perducta extremam principatibus asserre apertissimè ruinam conspiciamus, hos modo libros in lucem damus; quibus illustrissimum facimus euentibus omnium Regum, gètiūque clariorum ex omni memoria repetitis, & in mediū productis omnia bona, siue illa viuentibus contingant, siue post obitum liberis defunctorum, populis, ac nationibus, à vera Virtute pendere, à simulatione omnia mala.

TVÆ vero AMPLITVDINI hæc offerimus, quod in arce genuinæ Virtutis consistens, & in tanto loco positus eius studiosos maximè foueas, & amplectaris, viamq; tibi Deo, Christoq; Duce in cælum latissimam sternas. Aspiret Deus quotidie felicius conatibus istis tam præclaris; ut tanto Pontifice sedente per optimos ne potes vere optima secula florere Orbi vniuerso terrarū iucundissimè contemplemur.

AR.

A ribus excruciatu nocte tota periit?

Ventum ad huius successorem Neronē, qui per annos quinque se gessit adeo laudabiliter, ut ab eius quinquennio multos Principes bonos distare Traianus iactaret, liberalitatisque, clementiæ, & comitatis exhibendæ nullam prætermisit occasionem. deposuit deinde assumptam ad tempus personā, cunctisq. se sceleribus inquinavit, quamuis exemplo superiorū iustitiam, pietatemque summam semper adsimularet, donec ipsemet se adacto ad guttur ferro iugulauit.

Suet. cap. 9.
& 10.

B Numquid autem Galba, qui post hūc arripuit imperium, incredibilemque auaritiam multis prætextibus velabat, effugiet arte simulationis manus vlticis iustitiæ? caput eius ceruicibus abscissum, piloque præfixum per Urbem delatum scribunt.

Otho illi est substitutus, qui leni sermone, inquit Dion, ficto, simulatoq. vultu indicare modestiam, oscula singulis per annulos mittere, multa polliceri, senatoribus damnatis penas remittere, cæteros muneribus prosequi, crebro venire in theatrum, multitudinem fouere, peregrinos ciuitate donare solitus fuit, ut huiusmodi fictionibus malitiā tegeret, & imperium teneret.

C nihilominus autem post aliquot & ipse dies acie victus, ac desperatione fractus semetipsum pugione transfixit. Sed qui finis erit Vitellij, qui defuncto Othone regnauit? An non hic veste discissa, sanguine proprio perfusus, laqueo ad colulum religatus à militibus via sacra pertractus est, & in foro collocatus? ibi militum pugnis, palmisq. diu cæso, barba conuulsa, & cõtumeliis omnibus miserrimè tractato caput obtruncant, ac per Urbem totam gestant.

Vespasianus, qui variis modis Orbem totum per auaritiam summam, quamuis eam callide integumento virtutum velaret, expilauit, Vitellioq. successit, ambiguum relinquitur, an veneno fuerit è medio sublatus, quod Adrianus in probris Tito obiebat, si credimus Dioni.

Titus autem, cum crudelitate fuisset atroci ante adeptum principatum, cunctisq. ob id propè inuitis ad illum fuisset euectus, siue ex animo, siue ut gloriæ, temporiq. seruiret suffectus patri nullum non virtutis specimen dedit, & tamen elabi meritas antiquorum scelerum pœnas haud potuit, adhuc enim spirans in arcam plenam niuis, quò citius moreretur, est cõiectus à fratre Domitiano.

Hic

Hic verò inuadens imperium, cum modestiam mire, inquit **A**
Suetonius, simularet, ius diligenter, & industriè diceret, atque
initio sic ab omni cæde abhorreret; vt illud Virgilij sæpe pro-
nuncians

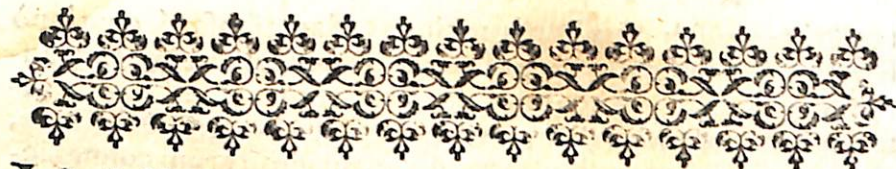
Impia quàm castis gens est epulata iuuentis.

destinasset edicere, ne boues immolarentur, cupiditatis, atque
auaritiæ vix vllam suspicionem daret, fisci calumnias magna
accusatorum pœna reprimeret, identidem repetens, Principè,
qui delatores non castigaret, inuitare, quin relictas sibi hēredi-
tates ab ijs, quibus liberi erant, repudiaret, verum cuncta hæc **B**
per simulationem dolosè ageret, vt in omne flagitiorum prope
genus aliquando erumperet, à propriis est libertis, vt mereba-
tur, interfectus.

En itaque calliditas quò euadat, qui sit exitus simulatorum,
quòd fucata virtutis præmium. quid vita incundius? quid opta-
tius? Illa priuari aliquando est necesse. quotus autem quisque
est, qui nolit in lecto inter amicorum, domesticorumq. ample-
xus, & solatia potius emori, quàm per violentiam, proditiōe-
ue ab inimicis occidi? Atqui iustitiæ conuenit, vt qui virtutem **C**
prodit, ab ea, cuius est cuncta moderari, in manus proditorum
tradatur, ac delicto sit æqua, & consentiens pœna. Sic itaque pe-
rierunt Crassus, Pompeius, Cæsar, M. Antonius, Octavius, Tibe-
rius, Caius, Claudius, Nero, Galba, Otho, Vitellius, Vespasia-
nus, Domitianus, qui adumbratæ probitatis officia vendita-
runt, vt ad imperia magna gradum sibi facere possent.

Succedere his ex ordine Nerua, Traianus, atque Adrianus,
è quibus illi & maximè Nerua veram virtutem sectari sunt co-
nati.

Adrianus nō ita fallacis multis obiectus, vafrō vir ingenio, **D**
vitia multa mentitis artium bonarum coloribus obducens; qui
cum vita extrema innumeris morborum cruciatibus multos
menses torqueretur, sæpenuero venenū, gladiumque, vt mor-
tem sibi afferret, ac doloribus finem poneret, efflagitauit, nam
quotidie mortem quodammodo obibat, inquit Dion, & minus
acribum putabat, semel tantum non toties eius tormenta per-
ferre, sed quando nemo ipsi petita concedebat, Mastorem ho-
minem barbarum partim minis, partis pollicitationibus coë-
git promittere, vt se interficeret: cum verò ei locum sub mam-
ma monstrasset, aufugit ille timore perterritus. Adrianus
autem

IMPERIA PENDERE A VERIS VIRTUTIBVS, NON A SIMVLATIS

L I B. I.

ADVERSVS MACCHIAVELLVM.

D

*Sapientis est abstrahere mentem à presentibus, prospicere futura,
quod belluarum sit inharere sensibus. ob id viri sapientes
lucra quædam posita ante oculos spernunt, respuunt,
diuina, ac ventura contemplantes; contra ve-
rò belluis similes, & insipientes.*

Cap. I.

C

NTER homines illi semper habiti sunt
omnium sapientissimi, qui longè posi-
ta, & abdita à cōmuni reliquorū sensu
mentis perspicacia peruadere, & qua-
si presentia contueri possent. tum ve-
rò id admirabilius est iudicatum, cum
sensibus obijciuntur contraria, quæ
secus opinari, ac decernere omnino cæ-
teris persuaderent. Et verò hæc est in-
ter nos, ac belluas differentia. Præsentibus hæ tantum mouen-
tur,

A

tur,

tur, & ijs, quæ sub aspectum protinus cadant, sensusq. continuò feriant. sed qui mente præditus est consequentia rimatur, antecedentia percurrit, coherentia perscrutatur, hæc omnia varijs modis connectit, & quænam possent è diuersis effectuum, causarum, vel quomodolibet aduenientium rerum connexionibus, & coitionibus exoriri, colligit, ac veluti iam tum existentia sibi repræsentat. Hinc eodem semper illæ modo operatur, nihil proficiunt in ijs, ad quæ sunt à natura factæ. Araneæ nunquam non telas suas vniuersum textunt, nihil tot sæculorù curricula addidere ad artificium suum; atque aliæ similiter feræ nullas habent in suis institutis progressiones, nihil variant ab antiquis, & primis. Homines non ita, quod scilicet remotissima, & occultissima quæque valeant acie mentis, ac vi penitus inspicere, adducere in conspectum suum, multifariamq. in vnũ colligare. Nam sicut oculi vis illa acutior, quæ procul sita consequi, latissimè suam potestatem porrigere: & in vniuersum sensus illi valentiores, qui aut abstrusa percipere, aut valde longinqua contingere efficacitate sua queant; sic agentium natura prudentiores illi existimandi, qui abstrusa in profundo eruere, circumfusa tenebris in lucem dare, valde distantia ponere ante oculos sciunt, ac possunt. Hac enim parte distinguimur à cæteris animantibus ratione destitutis.

Cum verò actionem quamlibet sequatur omnino dolor, aut voluptas, & ad agendum quilibet bono, quod efficit voluptatè, moueatur; malo, quod inurit dolorem, ab agendo, & deliberando retrahatur, fit aliquando, vt tenue simulacrum boni præsentis alicubi elucescat, intimè verò operiatur maximum malum, aut etiam maxima, ac plurima bona exigui mali obiectu, & integro momento operiantur; vel aliquid iucundum nos titillet nunc quietem; verum post aliquod tempus inde acerbissima multa exicie falsi boni corrumpunt in maximas, & innumeras miseras, quibus vndique obruantur, atque in æternum sepeliuntur. Est igitur opus sapientia non mediocri, ne spectris huiusmodi decipiatur, malumq. nobis pro bono venditetur, aut exilium loco, & paucorum, plurima, amplissimaq. ostententur. Constat autè certissimè illud esse maximum bonum, quod maximè deriuatur, atque effunditur, illos Deo concilians, & quantum datur, ad socians, diuinis virtutibus adornat, promptos, ac paratos effi-

A efficiens ad omnia perferenda, profundendaq. pro Deo, ac totius humani generis incolumitate, ac felicitate. ac tales esse dignoscuntur, qui diuitias, honores, suauitatùq. illecebras omnes contemnunt, vt alijs, quantum licet, illæ sint; ipsi verò in procurandis diuinis occupentur, nisi abstra hantur inde quodammodo inuiti; Deum placent, humano generi concilient, mortales ab agresti, ignorantia plena, ac belluina vita ad ciuilem, diuinamq. perducant, atque ob hæc ad exitum perducenda non verètur diris interdum se cruciatibus, apertissimèq. morti deuouere, multo laudabilius, ac fructuosius, quam Romani illi pro incremento Reip. suæ.

B Tales autem fuere Pontificum Romanorum studiosi, qui tractus omnes supra Danubium, Rhenumq. excoluerunt, idest Europæ duplum, Indias quoque Orientales, & Occidentales. Qui verò talia moliuntur, atque efficiunt necessariò spernunt præsentia, atque ante oculos posita, caelestisq. beatitudinis premia sperant, atque appetunt largissimè sibi reposita pro his fluxis, & caducis: Aut etiam supra communem conditionem sublimius euecti id spectant duntaxat asperrima quæque subeuntes, vt Deo gratificentur, & obsequantur de mercede nulla cogitantes, verum semetipfos totos illius arbitrio absoluto permittunt, & addicunt; Ad hos accedunt, qui exemplo Dei, Christi que, cuius fuit exprimere, atque illustrare virtutis cuiuslibet officia, benignissimi sunt, quamcumque illi partem vitæ nati fuerint, nemini factum volunt, quod ipsi sibi, ac suis nollent; ac proinde ab æquitatis norma neque vnguam latum recedunt; atque ita in agendis, & appetendis iustitiæ lineam tenent, vt potius mortem subeant, quam deflectere ab illa inducant animù, neque obiectis præterea dignitatibus quamlibet maximis, opulentia, iucunditatumve præsentium titillatione vlla dimouentur.

D Ad hæc porrò facienda, & officium virtutis præstandum ipsa diuina prouidentia violatores iustitiæ in terris ad extremum puniente, obseruatores autem remunerante, cõsensu totius naturæ, legibus omnium gentiù, rerumq. publicarum inuitamur, pertrahimur, astringimur. Quæ cum verissima sint, qui fieri potuit, vt Macchiauellus longè aliter affirmaret, ac suaderet, illiq. adherentes nonnulli adhuc dicant, præstare, vt speciem religionis, pietatisq. in Deum, & mortales, laruamq. iustitiæ retineamus; illa fucum faciamus hominibus, vbi possumus aliquid

4 *Imperia pendere à veris virtutib.*

acquirere, & quãuis terga iustitiæ verterimus, obuersa tamen facie, fronteq. perfricta, non modo non fateamur nos esse iustitiæ contemptores, sed in eo ipso, quod perpetramus aduersus eam, nos eandem maximè amplecti, & colere vociferemus, & omni sophismatum genere sic esse omnibus probare contendamus? atq; id Regibus potissimū volunt isti audēdum, quod scilicet sint à communibus legum pœnis exsoluti: & latè possint imperia propagare, illudere hominibus, & quiduis cuilibet facilius persuadere.

Verum enimvero neque effugiunt isti in terris vltionis diuinæ gladium, ac licet aliquando ad aliquam felicitàtis partem videantur imperitis, ac stolidis peruenire, breuis illa tamen est, fluxa, ærumnarūq. plenissima. ita vt fatius omnino sit exiguo contentum viuere, neque maiora appetere, quæ maiores afferrant miserias, ne contingat, quod ille ait.

— tolluntur in altum,

Vt lapsu grauiore ruant.

Nam qui spectro, & vmbra virtutum est affixus; illā vero re ipsa non curat, vbi lueri captādi occasio offertur, similis est eis, qui pasci simulacris, & imaginibus inaniter velint, & solidum cibū relinquentes, ita se famem depulsuros, ventriq. satisfacturos putant, cani Æsopico similes, qui pontem pertransiens ore fructum carnis gestans cum prospexisset in aquam subiectam, deceptus vmbra multo ampliori carnis, quam mordicus tenebat, hac dimissa in flumen profliens ore inhiantī fluctus labentes identidem captans, non modo veri cibi detrimentum fecit, sed etiam parum absuit, quin suffocaretur vndis in apertū guttur, quo frustra visam carnis effigiē venabatur, illabētibus. Imperare, ac regnare est virtutis veræ. huic regna, & imperia debentur, Deo, qui cuncta moderatur, & virtutum momenta examinat, disperrente; atque idcirco, qui fictæ adhæret, non veræ, vt aliquid præfens acquirat, nō lucrabitur in eo ipso, quod se peribit manu tenere, verum iacturam quoque ad extremū faciet eorum, quibus potitur, & qui secus affirmant, stultos, ac nugaces semetipsos produnt, & in apertissimam ruinam cæteros præcipites impellunt, vt è subiectis apparebit.

Reges

Aduersus Macchiavellum.

Reges simulate virtutis sapius hostili manu interfecti fuere; secus boni.

Cap. I. I.

N primis autem Deus, à quo pendent omnia, Regibus istis, ac Principibus, qui se existimant aucturos ditionem figmentis virtutum, non ipsis officijs; fallacia, non veritate, fraudibus, non fide; plerumque vitam permittit auferri vel aperta vi, vel occulta, ita vt naturæ metas non attingant, & quo cursu alioquin suo peruenissent, non perueniant, quod cæteris aut bonis Regibus, aut etiam mortalibus plerumque haud contingit. licet enim, quod est in diuinis libris simulatores regnare sinat ob similia populū vitia, vt par scilicet pari referatur, atque in quo delectatur vitiosè homo, iure in eo castigetur, vbi tamen exigit eadem iustitia, diuinæ vltionis gladius exeritur, ac scelestis Regibus adimitur vita, vt quod est omnium iucundissimum, iucunditatūq. omnium caput amittant, quando venenata immeriti principatus, & gubernationis appetitione illecti, in aliorum iacturā, quod non debuerant, adipisci, ac potiri voluerunt. atque ita cuncti agnoscant iustitiæ semitis, sinceræq. virtutis, non ruinosis nequitia, & simulationis tectorijs insistendum: alioquin tenuē quidem lucellū faciemus in præfens, sed maxima nos damna expectabunt in futurum, & quò serius ista euenient, maior deinde auctio pœnæ erit perinde ac si forti scœnus accedat; nam scitè illud.

Raro antecadentem scelestum

Deseruit pede pœna claudo.

Pœnaq. eò grauior, quò mage sera venit.

Ne quæso longè abeamus. domesticis exemplis, ijsq. illustrisimis vtamur. in Italia Romæ sumus. igitur florente Rep. Romana tres viri Principes inter se conspirarunt, vt gubernacula illius tenerent, cæteris propè omnibus amotis, Crassus diuitijs, Pompeius rerum gestarū magnitudine, Cæsar animo præstans. ille à Parthis est obtruncatus, Pompeius à Cæsare profligatus iussu Ptolomæi est occisus, ipse Cæsar numquid euadet? in ipsa curia viginti tribus vulneribus est confossus, & ad illius in quē

sumple-

6 Imperia pendere à veris virtutibus.

sumpserat arma, Pompei statuam eo in loco stantem concidens **A** ipsam sanguine resperfit. Hic finis illius, qui prætextu pietatis, ac iustitiæ inuasit Remp. quasi eam liberaturus è potestate illorum, qui cuncta ad arbitrium suum redegerant, ipsumq. bene de illa meritum volebant in ordinem compellere, & à debitis honorum gradibus amouere.

Sed anno post hæc patrata sequenti M. Antonius, M. Lepidus, C. Octavius inita inter se aduersus Remp. coniuratione quasi constituere illius labantem statum vellent, triumuiros se ad eam confirmandam renuntiarunt, omnia fœdissimis proscriptionibus, prædationibus, & rapinis fœdarunt, imperijq. prouincias **B** pariti adduxerunt omnia in suam potestatem. Hæc anno 710. Sed 717. Lepidus ab Octauio victus, exercitu, & imperij parte spoliatus Circæis in perpetuum victus, exercitu, & imperij parte 722. ab Octauio eodem profligatus mortem sibi proprio transfixus ense consciiuit. Octavius ipse dictus est tandem, cum plurimas ærumnas egrè superasset venenatis ficibus ab amatissima vxore Liuia necatus.

Tiberius autem Cæsar, cum se cogi ad imperij gubernacula inuitum diu simulasset professus ad illud accedere, vt ruens sustineret, & oneri maximo succederet, cum decubisset, à Caio **C** Caligula alimētorum subtractione debilitatus, vestiumq. grauissimarum nimijs operimentis suffocatus, interiit.

Caius vero Caligula, Tiberio suffectus à Cherea sic est percussus, vt nemo ex adstantibus ab illo manus abstinerit, atque ita triginta vulneribus confectus occubuerit, ac fuere, qui præ indignatione degustauerint ipsius carnem, coniugemque occiderint, filiam parieti illiserint. Hic est, qui principatus initio **D** nullum non genus pietatis, clementiæ, liberalitatis, iustitiæque omisit. & in tot, ac tanta mox scelera est prolapsus, vt dictu nefas videatur, simulata enim Virtus occultari diutius non potest, custodes horrorem, in quibus est sepultus, nocturnis vmbribus adeo sunt exagitati, vt nullam quietem capere potuerint, nisi cadauere concremato. in domo, in qua occubuit, nulla nox absque aliquo terrore transigi potuit, nisi postquam est incendio consumpta.

Quid Claudius? qui prope coactus imperium defuncto Caligula visus est suscipere & maximum virtutis cuiuslibet specimen, auspiciatus imperium dedit, dein fraude abiecta nulli non scelere manus dedit? An non veneno sublatus est? an non doloribus

Aduersus Macchianellum.

A ribus excruciatu nocte tota periit?

Ventum ad huius successorem Neronem, qui per annos quinque se gessit adeo laudabiliter, vt ab eius quinquennio multos Principes bonos distare Traianus iactaret, liberalitatisque, clementiæ, & comitatis exhibendæ nullam prætermisit occasionem. deposuit deinde assumptam ad tempus personam, cunctisq. se sceleribus inquinavit, quamuis exëplo superiorum iustitiam, pietatemque summam semper adsimularet, donec ipsemet se adacto ad guttur ferro iugulauit.

B Numquid autem Galba, qui post hunc arripuit imperium, incredibilemque auaritiâ multis prætextibus velabat, effugiet arte simulationis manus vlticis iustitiæ? caput eius ceruicibus abscissum, piloq. præfixum per Urbem delatum scribunt.

Otho illi est substitutus, qui leni sermone, inquit Dion, ficto, simulatoque vultu indicare modestiam, oscula singulis per annulos mittere, multa polliceri, senatoribus damnatis pœnas remittere, cæteros muneribus prosequi, crebro venire in theatrum, multitudinem fouere, peregrinos ciuitate donare solitus fuit, vt huiusmodi fictionibus malitiam tegetet, & imperium **C** teneret. nihilominus autem post aliquot & ipse dies acie victus, ac desperatione fractus semetipsum pugione transfixit.

Sed qui finis erit Vitellij, qui defuncto Othone regnauit? An non hic veste discissa, sanguine proprio perfusus laqueo ad collum religatus à militibus via sacra pertractus est, & in foro collocatus? ibi militum pugnis, palmisque diu cæso, barba conuulsa, & contumeliis omnibus miserrime tractato caput obtruncant, ac per Urbem totam gestant.

Vespasianus, qui varijs modis Orbem totum per auaritiâ summam, quamuis eam callide integumento virtutum velaret, expilauit, Vitellioque successit, ambiguum relinquitur, an veneno fuerit è medio sublatus, quod Adrianus in probris Titobijciebat, si credimus Dioni.

D Titus autem, cum crudelitate fuisset atroci ante adeptum principatum, cunctisque ob id propè inuitis ad illum fuisset euctus, siue ex animo, siue vt gloriæ, temporiq. seruiret suffectus patri nullum non virtutis specimen dedit, & tamen elabi meritas antiquorum scelerum pœnas haud potuit, adhuc enim spirans in arcam plenam niuis, quò citius moreretur, est cõiectus à fratre Domitiano.

8 Imperia pendere à veris virtutib.

Hic verò inuadens imperium, cum modestiam mire, inquit **A** Suetonius, simularet, ius diligenter & industriè diceret, atque initio sic ab omni cade abhorreret; vt illud Virgilij sæpe præ-nunciatis:

Impia quam casis gens est epulata iuuenis.

destinasset edicere, ne boues immolarentur, cupiditatis, atque auaritiæ vix vllam suspicionem daret, filci calumnias magna accusatorum pæna reprimeret, identidem repetens, Principè, qui delatores non castigaret, inuitare, quin relictas sibi hæreditates ab ijs, quibus liberi erant, repudiaret, verum cuncta hæc **B** per simulationem dolosè ageret, vt in omne flagitiorum prope genus aliquando erumperet, à propriis est libertis, vt merebatur, interfectus.

En itaque calliditas quò euadat, qui sit exitus simulatorum, quòd fucata virtutis præmium. quid vita iucundius? quid optatius? Illa priuari aliquando est necesse. quotus autem quisque est, qui nolit in lecto inter amicorum, domesticorumq. amplexus, & solatia potius emori, quàm per violentiam, proditiõne-ve ab inimicis occidi? Atqui iustitiæ conuenit, vt qui virtutem prodit, ab ea, cuius est cuncta moderari, in manus proditorum **C** tradatur, ac delicto sit æqua, & consentiens pæna. Sic itaque perierunt Crassus, Pompeius, Cæsar, M. Antonius, Octavius, Tiberius, Caius, Claudius, Nero, Galba, Otho, Vitellius, Vespasianus, Domitianus, qui adubrata probitatis officia venditarunt, vt ad imperia magna gradum sibi facere possent.

Successere his ex ordine Nerua, Traianus, atque Adrianus, è quibus illi & maximè Nerua veram virtutem sectari sunt conati.

Adrianus non ita, fallacijs multis obiectus, vafro vir ingenio, vitia multa mentitis artium bonarum coloribus obducens; qui **D** cum vita extrema innumeris morborum cruciatibus multos menses torqueretur, sæpenumero venenū, gladiumque, vt mortem sibi afferret, ac doloribus finem poneret, efflagitauit, nam quotidie mortem quodammodo obibat, inquit Dion, & minus acerbum putabat, semel tantum non toties eius tormenta perferre, sed quando nemo ipsi petita concedebat, Mastorem hominem barbarum partim minis, partis pollicitationibus coëgit promittere, vt se interficeret: cum verò ei locum sub manu commostrasset, aufugit ille timore perterritus. Adrianus autem

Aduersus Macchiauellum.

9

A autem diu cōquestus, quod sibi mortem consciscere haud posset cibo vsus, potuq. minus idoneo tandem sibi hac via vitam præscidit.

Antonini Pius, ac Philosophus deinde exceperere illius imperium veras non simulatas virtutes enixi capeflere, ac proinde liberi ab huius, de qua loquimur, vltionis diuinæ animaduersione. Quin Imperante M. Aurelio Antonino Philosopho Auidius Cassius homo grauitatem simulans, innocentiamque, arripere conatus est imperium, multa in Marco mitissimo Principe reprehendens, ac se magna præstiturum iactans, qui mox est in-

B terfectus contra ipsius Marci sententiam, qui sic ad fratrem cū Tyrannidis affectata Cassium per epistolam reum fecisset, epistolam tuam legi, & sollicitam potius, quàm imperatoriam, & non nostri temporis. nam si ei (Cassio) diuinitus debetur imperium, non poterimus interficere, etiam si velimus. scis enim proavi tui dictum; successorem suum nullus occidit. sin minus, ipse sponte sua sine nostra crudelitate fatales laqueos incidit. & post. quod dicis liberis meis cauendum esse morte illius, planè liberi mei pereant, si magis amari merebitur Cassius, quàm illi, & si Reip. expedit Cassium viuere, quàm liberos Marci. Hæc ille, vt cognoscamus antiquos sapientes, quãuis à Christiana religione alienos fuisse in hac sententia, non vi potissimum, sed virtute imperia comparari, & conseruari.

Verum sicut Antonini veræ bonitatis studiosi vitam concludere exitu non violento, ita longè secus moribus contrarijs degens Commodus, qui à Martia concubina, Latoq. præfecto domesticis suis est interfectus.

Quid autem de Pertinace Commodi successore dicemus, qui numquam fuit habitus simplex, inquit Capitolinus, ac re erat illiberalis, ac propè sordidus, mercaturasq. apud vada Sabatia **D** na per homines suos exercuit, ac libenter munera lucri cupiditate accepit; cū tamen alioquin bonus videri posset? An non & ipsi caput à militibus amputatum?

Julianus autem substitutus illi numquid bonus, an simulator, cum pretio comparauerit imperium, magicis artibus deditus, ait Spartianus, gulæ, alex, gladiatoribus; humanissimus tamen ad conuiuia, benignissimus ad subscriptiones, moderatissimus ad libertatem? An non hic etiam fuit à militibus interfectus?

Videri post huc posset Seuerus effugisse diuinitus immissum suppliciū cum multa flagitia ad simulatæ probitatis vmbra vellet

B

lasset

10 *Imperia pendere à veris virtutib.*

lasset, nisi Dion testificaretur, morbum, quò perijt, & quem gra- **A**
uissimum fuisse prodit Spartianus, à filio ipsius auctum, à quò &
sæpe ad mortem scribitur petitus. Severo viuento Pescennius
Niger vtilitatis publicæ procurationem præhendens, vt imagi-
ne virtutis personatus in medium procederet, vitiaq. innume-
ra obtegeret, inuasit imperium, & cõmissis cruentissimis præ-
lijs est occisus. quod etiam contigit Albino aspiranti ad impe-
rij culmen non solidæ, sed inanis iustitiæ vijs insistenti.

Maximè verò, quid simulatio profit, in Geta, & Caracalla **B**
fratribus Antonini Seueri filijs apparuit. Mirum namque quã
dolosis inter se insidijs illi agerent, vt benevolentiam mutuam
præferrent, cum solus eorum quisque imperium tenere con-
tendit innixus vitio, non virtute. quocirca Geta à fratre Cara-
calla interemptus in sinu matris.

Caracalla à Macrino prætorij præfecto. Sed & hic non diu **B**
cum filio Diadumeno potitus imperio fuit à militibus suis ob-
truncatus.

Quod autem facit ad rem, Macrinus hic oblatum fœlicis no- **C**
men recepit, Pij noluit habere. Atqui neque pietas à fœlicitate,
neque hæc ab illa ad vltimum dissociari satis possunt. & qui se-
cus opinantur, vt nunc aperimus, infelicitissimè pereunt. Scite
igitur in istum cecinere, quasi histrionem, dissonamq. moribus
intimis personam sibi induentem.

Histrioniam senior, turpis, grauis, asper iniquus.

Impius, & fœlix sic simulesse cupit.

Vt nolit pius esse, velit tamen esse beatus.

Quod natura negat, nec recipit ratio.

Nam pius, & fœlix poterat dici, atque videri.

Cui imperium infœlix est, erit ille sibi.

Neque igitur patitur natura, neque ratio, vt idem sit impius, **D**
ac fœlix. histrionemq. agit, qui secus arbitratur cum Mac-
chiauello.

Veniamus ad Heliogabalum, qui forsam & vmbra virtutis
oderat, nedum dicamus odisse ipsius naturam, bonus tamen
aliquo modo videri fœtidissimus iste cupiebat, ac vitia pro vir-
tutibus venditare, quando religiosus haberi cõtendebat, & An-
tonini nomen ostetabat. trucidatus est quidem, per Urbis vero
vias tractus, in cloacam, Tyberimq. proiectus, vt discat omnes

iusti-

A iustitiam colere ex animo, non per simulationem.

Alexander Mammeæ Heliogabati successor animo non fi-
cto videri potest iustitiam coluisse, atque ob id indignus, qui
necaretur, sed quando necandus erat, dignum fuit, ac laudabi-
le, vt ab homine flagitijs omnibus cooperto Maximino necare-
tur, cunctisq. palam fieret, ideo bonum, quod à malis haud pro-
baretur. nisi quis assentiat Herodiano asserenti; idcirco in-
teremptum à militibus, quòd curibus agitandis, ac delitijs de-
ditus nimis molliter aduersus Germanos hostes se gereret, pa-
cemq. ab ijs, qui puniendi, ac ferro castigandi erant, ob iniurias
illatas nummis datis emere vellet, neque ferre illi possent eius
imperium, qui cuncta reuocaret ad arbitrium matris ad auari-
tiam nimium procliuis.

Maximinus itaq; à militibus è corpore militari primus ne-
que Senator, neque Senatus decreto, inquit Capitolinus, Impe-
rator creatus, dum iustitiæ, boniq. publici tuendi specie atrocif-
sima crudelitatis exempla ederet à militibus est interfectus
vna cum filio.

Contigit idem Maximo Pupieno, & Balbino, quos Senatus **C**
Augustus fecerat, dum tacitas ob nimiam regnandi cupiditatẽ
discordias, Capitolino teste, inter se fouent. neque commoda
Reip. priuatis quod debuerant, anteponunt.

Gordianos autem tres quis iure asserat virtutibus veris or-
natos, cum primus semetipsum desperatione victus, ac dolori
succumbens strangulauerit, secundus proles huius nimijs volu-
ptatibus diffluerit. Tertius siue nepos primi ex filia, siue ex
hoc filio, pessimè à principio administauerit imperiũ per eu-
nuchos, ac flagitiosos quosque, vt habemus è Capitolino, sed
emendatus à Misitheo focero cum maximam sui spem fecisset
victorijs magnis aduersus Persas opera illius relatis, mox eo
defuncto nihil se habere virtutis imperatorie palam fecit, cum **D**
malis artibus Philippi Arabis circumuentus coactus est habe-
re imperij socium, cumque id ferre non posset ob illius super-
biam, neque potuit emendare, neque sciuit, atque idcirco nullis
neruis prudentiæ ciuilibus, aut militaris valens, conatusq. exer-
citur concitare in Philippum, nihil proficere se videns, frustra
petens, quod silens habuisset, vt quouis loco esset in Rep. & exer-
citu nõ mala mente iuuenis, nulla tamen præstans virtute, qua
pondus imperij regeret, est occisus.

Illius autem successor Philippus scelere factus Imperator cū

B 2 filio

filio meritas interempti iuuenis, & ipse interemptus cum prole sua pœnas dedit, vt commenticiæ scilicet bonitatis nihil esse, quod valeat consent.

Num verò Decium laudabimus à veris virtutibus, cum vocet eum Victor artibus, cunctis, virtutibusq. instructum, placidum domi, atque, vt loquitur, communem, in armis verò promptissimum? Sed quid veræ est in eo virtutis, qui atrocissimè. fœuijt vna cum filio Cæsare in Christianos nihil mali merentes & nihil non boni reuera præstantes? ita vt merito in ipsum veluti crudelissimum Constantinus inuehatur oratione, quam recitat Eusebius habitam ad sanctum Episcoporum cætum, iureq. dicat cum maximo exercitu Romanorum à Scythis fufum, & victum. demersi verò in paludibus, dum fugeret, corpus nunquam potuit inueniri. occisus porrò est, & ipsius filius eodem bello. successere his Gallus, & Volusianus, & ipsi ob patratas Christianorum tot cædes rei ab Æmiliano apud Interannam necati, qui post tres & ipse menses est occisus.

Piorem conditionem subiisse videtur pari scelere obligatus Valerianus, qui si Victori credimus, stolidus, iners, neque ad vsum aliquem publicum officio, consilio, seu gestis accomodatus à Sapore Persarum Rege captus in miserrima seruitute viuens fuit illi pro scabello, quoties equum volebat ascendere, fufusq. eius alter Valerianus miserabiliter, inquit Pollio, fuit interfectus, cum fuisset Augustus appellatus à fratre, siue, vt alij volunt, patre Gallieno, qui cunctis vndique flagitijs coopertus à suis militibus est trucidatus.

Cum verò Decius, Gallus Hostilianus, & Galli filius Volusianus, ac post hos Valerianus à Senatu legitimo decreto electi fuisset Imperatores, Æmilianus multo apertioribus dolis inuadere imperiũ contendit; infeliciusq. est è medio sublatus. Tanti est in regnis potiundis vera, ac non fucata virtus.

Id autem magis elucescit imperantibus Valeriano, & Gallieno cum triginta tyranni varijs machinationibus, palliataq. bonitate Augusti esse pro viribus sunt enixi. Ex his Cyriades cum cœpisset Antiochiam, Cæsareamq. & à militibus Imperator acclamatus fuisset, à Valeriano est interfectus. Posthumus pater, & filius in Gallijs Imperatores creati sunt ab exercitu. ex his filius à Lolliano interemptus. Lollianus à suis factus occisus est à Victorino seniore, Victorinus senior à Posthumo patre, iunior à militibus, idemq. necatus. Post hos Marius ex
fabro

A fabro ferrario Augustus triduo fuit, & à milite quodam confusus est. Ingenuus in Pannonia à legionibus euectus ad imperiũ uictus à Gallieno, ac trucidatus est: Regillianus in Illyrico similliter ab exercitu electus, ab eodemq. neci datus: Aureolus à suis item militibus Imperator creatus, mox ab Imperatore Claudio uictus est, ac cæsus: Macrianus cù duobus filijs Macriano, & Quietò Augustus similiter à legionibus vocatus, ab Aureolo cum iisdem fuit interfectus. Odenatus princeps Palmyrenorum eodem modo ad imperium venit cum filio Herode. amboq. sunt à consobrino Mæonio perempti. Mæonius à militibus suis & factus Augustus, & occisus; idem contigit Balista, duobus Valentibus, Pisoni Thessalico, Saturnio, Trebelliano, Celso, Tito, Censorino, quos ab exercitibus factus Augustus ab iisdem scribunt vita priuatos, addunt aliqui Herennianum, Timolaum, Firmumq. ab Aureliano interemptos, Victorinam denique siue Victoriam Tetrico regente occisam, Zanobiamq. in triumpho Romæ per Aurelianũ ductam: At Gallienus, quo Remp. Romanam tenente tot est illa modis lacerata, ab Aureolo fuit occisus.

Claudius ad imperium veniens, vt Sextus Aurelius refert à Senatu comprobatus, & omnibus bonis carus, optimè, ac feliciter imperauit, ac pro Reip. incolumitate morti se deuouit, qd idem narrat, ab hoc genus est Constantini Imperatoris, Pollione id scribente, qui mirificis Claudium laudibus extollit, vt merito propterea nõ fuerit eo, quo cæteri, genere mortis indignè affectus, & quod virtuti debebatur, id plerumque reddi Deus ostenderet prouidentia sua, quamuis Quintillus ipsius frater summa iniuria fuit à militibus interemptus.

Aurelianus autem iustè; cum foret animi immodici, nimiaq. crudelitatis, ait Eutropius quam falsis imaginibus virtutũ tegere conabatur & post Quintillum gubernacula imperij cœpisset.

Tacitus verò egregiè moratus, inquit Victor, & Eutropius, morte sua præuentus, merito ab germanam probitatem ferri vim non est expertus.

Non ita Florianus Tacito substitutus. qui cum ferre non posset Probum sibi præferri in imperio, uictus dolore incisisque à semetipso venis effuso sanguine, quod scribit Victor, est consumptus. Vopiscus vult arreptum à Floriano imperium, ipsumque à militibus Europæ, qui prius ei fauerant, interfectum.

Probo imperante Floriani successore Saturninus, Proculus, A
ac Bonolus, ille in Oriente, isti in Galliis Hispania, & Britania,
Imperatores facti, à Probo victi, occisiq̄ue sunt, qui & ipse quā-
uis ex omni parte à Vopisco commendetur militari factione,
postquam regnasset quinquennio, siue vt scribit Eutropius, an-
nis sex, mensibus quatuor, est interfectus. indignus, qui morte
huiusmodi afficeretur, si mores illorum temporum spectes, &
scriptoribus eorum fidem velimus adhibere.

Ambigunt vero ijdē Carus fuerit bonusne, an malus, qui fuis-
se in causa, vt Probus occideretur, à multis est insinulatus, ple-
rique omnes conueniunt apud Ctesiphōtem in Persicis regnis B
fulmine ictum perijsse, Numerianumq̄ue ipsius filium, qui cum
fratre Carino Romæ commorante imperium suscepit, in itine-
re ab Apro Socero imperium cogitante est necatus.

Carinus autem contaminatissimus homo multis præliis va-
ria fortuna cum Diocletiauo conficiens tandem victus occu-
buit.

Diocletianus porrò Augustum pari potestate creauit Her-
culeum Maximianum, Cæsares Galerium Maximianū cogno-
gnomento armentarium, Constantiumq̄ue Constantini patrē
eumq̄ue aliena inuidia suam, quòd scribit Eutropius, seueritatem
veller explere Christianorum fuit hostis crudelissimus, ac
deposito sponte imperio, timens sibi à Constantij filio Constanti-
no, venenum bibit, vt scribit Victor. C

Herculeus vero Maximianus dum genero Constantino mo-
litur insidias, laqueo fractis ceruicibus vitam finiuit. sic igitur
infelici maxime & ignominioso genere mortis obierunt
Imperatores Virtutum falsis inuolucris obtegere intima vitia
consueti.

Constantius autem Cæsar imperium post illos sumens miris
laudibus extollitur ab Eutropio; amicissimum fuisse Christiani-
nis cuncti testantur, qui de illis meminere, ac proinde dignus, D
qui felici exitu ætatem suam terminaret, non vt alij ferro, ve-
neno, laqueove miserabiliter extinctus. vt videant cuncti, Deū
partiri pro meritis pœnas, ac præmia vel in terris, nisi ad maio-
ra vocet in cælum male habitos ab impijs sanctos, ac superum
sedibus gloriaq̄. ornandos.

At Galerius Maximianus duos Cæsares creans in Oriente
Maximinum, in Italia, & Africa Seuerum consumptis acerbis-
simè genitalibus, inquit Victor, est absumptus.

Seuerus

A Seuerus à Maxentio, qui Romæ inierat imperium, Rhauen-
næ militum dolosa desertione est interfectus.

Maximinus à Licinio, qui vna cum Constantino est auspica-
tus imperium.

Maxentius à Constantino victus in Tyberi demersus obiit.

Ipse denique Licinius iussu Constantini, in quem multa insi-
diose machinabatur, est occisus, mali omnes, ac plerumq̄ue vix
ipsa Virtutis vmbram secum ferentes, id, scilicet cunctis Re-
gibus exemplum relinquentes, non speciem bonitatis captan-
dam, sed ipsam rem. ni velint à Deo, cui nihil est opertum, & qui
B intima quæque scrutatur, & multo certius habet explorata,
quam nos ipsi, spoliari iucundissimis rebus, in quibus principē
locum tenet vita, quam cum iactura omnium tueri omnes pro-
virili contendunt; nisi sint ex illorum numero, qui caelestium
contemplatione capti, & amore eorundem flagrantés cu-
pant eripi illam sibi, & quanto ocys auferri, vt euolare in cæ-
lum possint, ac perfrui Dei suauissimo aspectu, atque ita con-
trarium prorsus his contingit in vsura conspicuæ lucis, quod
Tyrannis, qui mortem modis omnibus fugitant, vitam fugitan-
tem trepidi sequuntur, & quærunt. Verè enim dixit ille, quan-
tum ad bonos. C

Integer vita, scelerisque purus

Non eget Mauri iaculis, neque artu

Nec Venenatis grauida sagittis

Fusce pharetra.

Contra alter probè sciens impios Reges immissa diuinitus
ultione ad extremum miserabiliter è mundo tolli, canebat ad-
monens mortales.

D *Discite iustitiam moniti, at non temnere Diuos.*

Ecce enim intra annos tercentum sexaginta plus minus fue-
re octuaginta quinque, aut plures, qui Remp. Romanam conati
sunt adducere in suam potestatem, ac tulere nomen Imperato-
rum, & exceptis sex, aut septem, qui non ita mali videbantur, cæ-
teri omnes interfecti, quippe qui virtutis adūbrata effigie per-
sonati fucum facere imperitæ multitudini volebant, sed irā Dei
vindicis effugere nullo modo potuerunt. Præstabit itaque se-
qui vestigia Regum non flagitiosorū, quales volunt esse M. Au-
relium Philosophum, & Pium Antoninos, Neruam, Traianum,
Clau-

16 *Imperia pendere à veris virtutib.*

A Claudium, Constantium Constantini Patrem, qui ad summum virtutis ex animo contendebant, nam qui fugacibus probitatis umbris adheret, protinus corruet, induet se in laqueos miseriarum plenissimos, & omnium iucundissima vita exuetur, cum minus opinabitur. At quam longè secus accidit Christianis Imperatoribus, ac Regibus, qui solidam pietatem reuera sunt amplexati? Quàm pauci ex ijs ferro petiti, & occisi? An non hæc nos contulimus singillatim recensentes eorum successiones, & cognationes signo de felice exitu Catholicorum lxxxix. lib. xx. infelici hæreticorum xcviij. lib. xxiiij.

B E Portugallia namque Regibus decem & septem intra annos ferè quingentos nemo à suis; vnus ab hostibus peremptus.

E Castellæ Regibus quinquaginta, & vno ab anno septingentesimo decimo sexto vsq; ad nostra tempora intra annos octingentos, ac fere octuaginta occisi tres duntaxat.

Ex Aragoniæ Regibus viginti duobus ab anno millesimo decimo octauo per annos quingentos septuaginta, & amplius tres interempti.

In Francia è quinquaginta sex ab anno quadringentesimo nonagesimo quinto per mille nonaginta octo nemo è nostris. Henricus enim secundus à non volente vulneratus occubuit; de tertio loquemur alibi, nam multa dicenda essent: similiter Chilpericus hæreticus Sabellianus, neque totius Gallia Rex, sicuti neque Sigibertus, qui duo ferro sublati.

In Germania è quinquaginta quinque ab anno octingentesimo quadragesimo secundo per annos septingentos quinquaginta vnū quatuor è nostris occisi, nam reliqui schismatici fuerunt, & à nostro cœtu diuisi.

In Hungaria è triginta quatuor nostris tres ab hostibus Hungaricis, duo à Turcis occisi per annos circiter sexcentos.

D In Polonia per annos propè quadringentos, nã reliquos Ducibus damus, tres duntaxat necati, duo ab hostibus ferro, vnus veneno.

In Bohemia per annos propè quadringentos Reges viginti fuerunt, ex his tres ab hostibus, vnus veneno à domesticis est extinctus.

In Dania per annos quingētos triginta quatuor, & amplius, è nostris Regibus sex duntaxat interempti.

In Suecia intra annos fere sexcētos, è triginta tribus nostris nouem perempti.

Atque

A Atque hæc quantum pertinet ad successiones Regum, quorū sint exitus noti, neque ob antiquitatem nimiam tenebris inuoluti: vt appareat Reges nostros, qui propius accessere ad metā solidæ probitatis, minus obnoxios fuisse vltioni caelesti, nisi si qui posuerint vitam ob ipsius veritatis professionem, quod longè iucundissimum, & gloriosissimum cunctis contingit, & ab omnibus reputatur, qui verò fuerint nominatim Reges è nostris superius adducti, qui volet cognoscere, ne actum agamus, ex allatis signis citato libro poterit intueri.

B *Imperatoribus, ac Regibus simulata virtutis exigua vita vsura plerumque in regno fuit; bonis autem contra. Cap. III.*

T forsan Imperatoribus istis, qui simulata virtute imponere hominibus conabantur, vitæ longa fuit vsura, quamuis ea ferro postea fuerit abrupta, & quod fini defuit ad felicitatem, diuturnitati ex altera parte adfuit, quasi equa lance compensatum. Verum longè secus accidisse is cognoscat, qui historias peruoluet, & examinabit. quamuis haud negemus fieri interdum secus posse, vt peiori longior sit vita ad exercendos bonos, & puniendos acrius malos, verum pronuncianda nobis res ex maiori parte.

Nam multi ex Imperatoribus, quos recitauimus, vix annū tenuerūt imperij Romani habenas. Nulli, Octauiano excepto, exegit annos quadraginta.

D Omnium diutissimè post eum regnarunt, qui bonis adnumerantur Traianis annis decem & nouem, mensibus sex, diebus decē, Antoninus Pius viginti duobus, mensibus septem, diebus viginti sex; & M. Aurelius Philosophus decem & nouem, ac diebus vndecim.

Cunctos hosce, vt vera pietate, sic etiam longa vita superauit ipse Constantinus, cui dant annos triginta, menses nouem, dies viginti septem.

Illud mirabile, & obseruatione dignissimum recenseri à nobis nonaginta duos tum Imperatores, tum Reges, qui à Catholica religione defecerunt, neminemq. ex eis vltra annos quadraginta regnum suum viuendo protendisse enumerauimus

C nomi-

nomina illorum, vitæq. tempus signo nonagesimo septimo de infelici exitu catholicorum Regum lib. xxiii. vt appareat scilicet oraculi illius veritas, dolosi non dimidiabunt dies suos. Contra nos produximus plures è nostris Imperatores, ac Reges, qui supra annos quadraginta, & aliqui sane longè diutius regnarunt.

In vniuersum porrò, si quorūlibet locorum Regias successiones intueamur, illud in primis certissimo cognoscemus, eos q. solidis virtutibus minus valuerunt, sed adumbratas captarūt, breuiori vitæ curriculo fuisse, contra qui probitatem germanā factis exprimere sunt conati. Neque verò id semper, vt diximus omnino euenit, satis est si plerumque. Quod enim pœnæ infligendæ impijs detrahatur ex vna parte, id reponi potest ex alia, quæcumque illa sit.

Illustrauimus hanc veritatem producētes in medium, quod accidit Imperatoribus Romanis, generatim hæreticis quibuscumque. Ostendamus id euentis aliorum prolatis in medium. dimissa verò Assyriacorum Regum fabulosa prosapia, cū quinque Assyriacos Reges Niniue confidentes è diuinis libris habeamus Phul, Teglarphalasar, Salmanasar, Sennacherib, Assaraddon. cunctis flagitiosior, quamuis effigiem virtutis obtenderet, fuisse videtur Sennacherib, qui Iudæos multis modis afflixit, vt est in libro Thobiz. Huic vitam breuissimam fuisse inter alios colligimus lib. 23. cap. 8.

Sic inter Chaldaeos Reges, qui Babylone cōmorabantur, exiguum vitæ spatium fuit Euilmerodacho filio Nabuchodonosori filio, qui duobus duntaxat annis imperauit, atque ob admissa facinora fuit à marito sororis suæ Niglifarō peremptus, vt ait Berofus. hic verò inuadens regna ad Nabonitum pertinentia quatuor annis est ea potitus, relinquens hæredem filiū Labofardachum, qui post nouem menses est interfectus ob malos mores, quos adhuc puer referebat. imperiumq. redijt ad Nabonitū, qui ex agnatione Nabuchodonosori fuit, & ad quem reuera spectabat.

Inter Medos olim breuiori ex omnibus tempore imperarūt Phraortes, & Astyages, ille annis viginti duobus prælio cesus cum bellum nulla, quæ iusta afferatur, causa mouit in Assyrios, hic triginta quinque, cum Cyrum nepotem suum clam necari summo scelere iussisset, filiumq. Harpago patri comedendum crudelissimè apponi, quod hic mandata ipsius haud perfecisset

A

B

C

D

in

A in Cyro infante occidendo. Reges alij Medorum Dioces quinquaginta tribus annis, Cya xares quadraginta regnauit; quos tantis flagitijs non legimus inquinatos.

Videamus Persicorum Regum notissimos exitus; & cognoscamus exiguum vitæ tempus ipsorum vitiosioribus fuisse. Hi verò numerantur Cyrus, Cambyfes, Darius Hista spis, Xerxes, Artaxarxes, Longimanus, Xerxes Secundus, Sogdianus, Darius nothus, Artaxerxes Memnon, Artaxarxes Ochus, Arses, Darius. Inter hos vitæ fuit exiguum tempus Cambyfi, quem vult Herodotus lib. 3. regnasse annis septem, mensibus quinque, &

B sauisimū fuisse narrat. Xerxes Secundus præfuit mensibus tantum duobus, Sogdianus septem, dolisq. regna occuparunt, vt è Diodori lib. 12. docemur. Post hos rerum potiti sunt Arses annis tribus, Darius Codomannus quatuor virtutibus longè inferiores Regibus priscis, ac proinde etiam meritò indigni, quibus vita esset diuturna. Dirisimis tamen factis nulli videtur secundus Xerxes Darij primi filius, quæ refert Herodotus vltimo libro, quamuis rerū potitus sit supra annos viginti tristiori fine, quam cæteri vitam concludens, turpissimè namque à Græcis fufus, cum suis, quorum copias innumeras ducebat, vt refert

C Herodotus lib. 7. ab Artabano præfecto est interfectus. atque diuturnius illi regnum, sed exitus longè infelicio. Reliqui multo diutius, quàm dicti vixere; Darius primas triginta sex annis, Artaxerxes Longimanus quadraginta, Darius nothus decem & nouem, vt è Thucydide, qui fuit his temporibus, colligi potest, Artaxerxes Memnon quadraginta tribus, Artaxerxes Ochus viginti tribus. Sic itaque liquet Regibus vitiosioribus è maiori parte minus regnandi spatium, non ita scelestis maius extitisse. An satis hæc sunt nobis? Num vera dixit ille diuino afflatus numine, quis est homo qui vult vitam diligit dies videre bonos, prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum? Et quis diuini scriptoris verba poterit vlllo modo falsa affirmare? En apertissimè vera sunt. non semper omnino; fateor equidem non semper vsquequaq; euenire. verum (quod accidit in omnibus humanis) maiori ex parte ita contingunt. procedamus igitur, atque ostendamus, quod proposuimus esse verissimum pluribus adhuc, ijsq. clarissimis euentis.

D Alexander Magnus post hos regna Persica occupauit, qui magnum virtutis specimen à principio dedit, maximam virtutum spem fecit, mox in sauisima facinora erupit, ita vt plures

ex amicis ense suo immerentes peremerit, quàm hostes; Hinc A
licet annis duodecim cunctas expeditiones absoluerit, duobus
tamen duntaxat imperasse ditionibus partis asseri potest.

Ex eo Persicas regiones tenuerunt Seleuco prognati. Seleu-
cus verò ipse iustitia, & pietate Reges omnes antecelluit, in-
quit Pausanias in Atticis lib. 1. ac dominatus est Eusebio teste
annis triginta duobus; meruitq; ut eius posterii latè propaga-
rent, ac tuerentur imperia, quæ nacti erant. Antiocho Magno
diuturnius longe regnum fuit annorum scilicet triginta sex, ut
Eusebius docet, vel triginta septem, quod placet Appiano, quã-
uis varijs exaggeratus, casibus miserrimè trucidatus fuerit, qd̄ B
Strabo lib. 6. Iustinus 32. narrant. Multis tamen ornamenti vir-
tutum floruit, & quàmuis dolo occiderit fratrem, lacesitus
antea, quæsitusq; ad mortè id fecit. Omnium breuissimè regna-
runt Seleucus Ceraunus annis tribus homo præcipitis animi,
consilijque, atque ob id Ceraunus est vocatus, quasi fulminis in-
star ferretur; Antiochus Epiphanes, qui sauijt atrocissime in
Iudæos annis vndecim. at reliqui omnes, qui defuncto Deme-
trio Sothere præfuerunt ignavia, socordiaq; languentes nihil
habuere virtutum, nisi fucum nobilitatis antiquæ; maiorumq;
suorum facta.

Sed ne grauemur quæso adducere in medium quot annis do-
minati fuerint Ptolomæi Reges, & inspicere, quã longa eis re-
gnantibus fuerit vita. Igitur Ptolomæus Lagi filius, omnium
primus imperavit annis quadraginta, philadelphus triginta
octo, Evergetes viginti sex, Philopater septedecim, Epiphanes
viginti quatuor, Philometer viginti quinque, Evergetes vigin-
ti, Sother decem & septè, Alexander decem, Ptolomæus Cleopa-
træ filius octo, Dionysius triginta, Cleopatra viginti duobus.
Ex his, ut apparet tres primi diutius regnarunt. Atqui, testis est C
Strabo lib. 17. cunctos post tertiũ Ptolomæum male vixisse deli-
cijs corruptos. atq; ita de iudicio ipsius tres primi meliores, ac
vita laudabilis. Omnium pessimos vult idem fuisse Philopate-
rem, Evergetè, vltimumq;. Ptolomæum quibus propè omnibus
breuior in regno vitæ cursus fuit. Quam sapienter itaque Salo-
mon illud pronunciauit, & in sua prouerbia retulit. Audi fili mi,
& suscipe verba mea, & multiplicentur tibi anni vitæ tuæ, viam
sapientiæ monstrabo tibi, ducã te per semitas æquitatis. & mox.
tene disciplinã, & ne dimittas eam: custodi illam, quia ipsa est
vita tua; ne delecteris in semitis impietatis; nec tibi placeat
malo-

A malorum via. Audin; vt qui semitis æquitatis insitit, ac sapien-
tia vijs, ei multiplicetur anni vitæ? nisi forsan aliquis bonus ab
imminentibus atatis futuræ periculis, atque ærumnis, quibus
vniuersi populi sint affligendi, diuina clemètia subtrahatur, aut
qui malus est conseruetur idcirco in vita, vt longioribus proce-
dentium temporum fluctibus, ac tempestatibus agitetur, atque
obruatur; vel in sublimis prosperitatis humanæ culmen eue-
ctus, grauiori ruina allidatur ad terrã; quod ita sane accidere
in vtramq; partem quilibet, vbi legens obseruauerit mortaliũ
facta, facile poterit intueri. Ne pigeat adhuc tamen ad illa nũc
B mentis oculos aduertere, quæ modo viuentibus magnã faciant
admirationem, nam præsentibus maximè solent animi nostri,
ac non ita præteritis commoueri.

Otthomanorum posteritatem latè scimus imperare, ac ter-
tium propè instare sæculum, ex quo rerum satis amplè in Orbe
terrarũ potitur. Discutiamus igitur, ecquis inter eorum Reges
breuiori imperio fuerit. Atqui ex ijs, quos conuenit domina-
tos, duo sunt Selimi, quibus Turcicas res gubernantibus exiguũ
vitæ curriculum fuit, ijq; omnium, si gesta singulorum reuocaueri-
mus ad memoriam, simul dirisimi. Ac primus quidè Selimus,
C vt dominaretur Baiazethem patrè veneno per medicum dato:
duos autem fratres, Corchutum, & Acomathũ, ac nepotes ex
eis septem sustulit ex hac luce: Secundus autè quinque tum fra-
tres, tum nepotes necari mandauit; atrocissimis præterea sce-
leribus alijs ambo se turpissimè cõmacularunt; atq; illi quidè
non nisi annorũ septem fuit imperium, huic neque totidè, ceter-
ris consanguineis, ad quos rerum summã peruenisse constat in-
ter Scriptores, plurimum. Videtur hos æquasse crudelitate Bai-
zethes Primus, qui septè fratres, vt solus esset Rex, occidit, & ta-
men annis viginti sex asseritur imperasse. sed imperauit ille
D quidem, quò casu acerbiori ad terrã prosterneretur. Nã cruentis-
simo prælio, quo plusquã Turcorũ millia terceta feruntur occu-
buisse, profligatus à Tamerlane Tartarorũ Rège, captusq; & ca-
uea ferrea inclusus circũducebatur, ac nõnisi quisquilias è mē-
sa proiectas edebat, coniunx sædissime nudata Tartaris accũ-
bentibus ministrare cogebatur, atq; vbi volebat ille insilire in
equũ, dorso incuruati pedes imponebat, quarũ rerum denique,
& aliarũ percitus indignitate caput in obiectũ ferrũ sepius im-
pellens miserrimè attulit sibi ipsi mortè. Atq; hæc istis sane ac-
ciderunt. longè secus Solymano, qui regnavit ætate nostra, &
quem

quē Iouius interdū plus æquo, neq; tamen prorsus iniuria laudat, atq; extollit. fuit enim, si spectes eiusdem consanguinitatis alios Reges præ cūctis egregiè moratus. Quocirca meritò diu turnius illi hucusq; regnum fuit, quàm reliquis suorum. nā quadraginta sex annis Turcicas res est moderatus. quòd hætenus ex eius gente nemini accidisse potest affirmari.

Sed adhuc alia quædam nobis haud videntur silentio prætereunda, quæ clarissimè illustrare veritatem possunt, & ad argumentum propositum maximè faciunt. In his vero est illud præcipuum. Cum sit in oraculis diuinis, omnis potentatus vita breuis, nihilominus si consideremus tempus, quo regna quælibet durarunt, diuturnior vita in regno catholicis fuit, quam quibusuis alienis à religione Christiana. Ac plurima quidem regna ex antiquissimo tempore numerantur, quibus sui Reges fuerunt per duo siue etiam plura annorum millia. Nobiliora sunt, Assyriacum, Chaldaicum, Persicum, Parthicum, Ægyptiacum, Medicum, Macedonicum, Lydicum, Siculum. Cætera angustis limitibus, temporumve spatiis conclusa neque sunt huiusmodi, quales nostrorum Ducum, quos ita vocamus, principatus, quorum plurimos adduceremus, qui dominantes huic vitæ spatio superfuerunt, veluti Mathildis Comitissa, cui magna, inquit Lābertus Italiæ pars obediebat, & ab anno 1065. ad 1115. imperauit. mirandum sit autem tot regnis, per tanta temporum curricula non nisi duodecim Reges fuisse, qui regnātes perueherint ad annos quinquaginta, aut hos superauerint. sunt autem notati.

<i>In Assyriaco.</i>		<i>In Ægyptiaco.</i>	
Oaleus regnauit annis	52	Rhemesses	68
Ephratanes	50	Zetus	55
		Rhampses	66
<i>In Medico.</i>		<i>In Macedonico.</i>	
Dioces	53	Cheopes	50
		Chephrenes	56
<i>In Persico.</i>		<i>In Lydio.</i>	
Sapor ab vtero.	70	Perdiccas I.	51
		Amyntas I.	50
		Halyattes.	52

At

A At Christianis non contigit regnare, si de nobilioribus regnis agamus, nisi post Constantinum. sic itaque transacti non sunt mille, ac ducenti anni, quin neque aliquibus sexcenti, & tamen multo plures fuerunt, qui regnandi huiusmodi matam transcenderunt. Igitur totius Orbis Regibus cognitis opponimus nostros; toti antiquitati, ac tot sæculis, multo pauciores annos, & tamen nostri sunt superiores. exempla producamus.

<i>In imperio Orientali.</i>		<i>In Nauarrensi.</i>	
B Constantinus Octauus regnauit annis	53	Sanctius Maior	54
		Garzias Maioris filius	51
<i>In Germanico.</i>		<i>In regno Galliarum.</i>	
Henricus III.	52	Childebertus	59
Fridericus III.	53	Clotharius	51
		Ludouicus Pius	58
<i>In regno Portugallia.</i>		<i>In Anglicano.</i>	
Ioannes I.	50	Henricus III.	56
		Eduardus III.	51
<i>In Castella.</i>		<i>In Bohemico.</i>	
C Alfonso V II.	51	Vencefflaus	58
Alfonso V III.	53		
<i>In Aragonensi.</i>			
Iacobus	62		
Petrus IV.	51		

D Hæc igitur nouem regna obicimus, nouem superioribus è toto antiquitatis æuo, atque ex Orbe toto, in medium productis, vt omittamus alia, quæ proferre possemus, ex alia parte catholicorum Hungaricum, Sueticum, Danicum. Verum quod supra notauimus à Sapore in Persia regnatum fuisse annis septuaginta, id non est omnino exploratum, vt alibi examinauimus, atque his septuaginta annis attribuendi sunt anni pupillares quatuordecim, quibus regno administrando impar fuit, quos si demas, reliqui erunt, quinquaginta sex. Veluti porro catholici superarunt, antiquos in diuturnitate regnandi quoad quinquaginta annos hoc, quem protulimus, numero, sic multo maiori, vel quoad quadraginta, vel triginta, aut quamuis aliā summam

summam annorum, ita vt nulla sit priscorum comparatio cum nostris. A

Quod eò magis mirandum, quod longior quondam vita fuit mortalibus videtur ante ortum Christi: quod prouiderat Deus, ad replendas colonis terrarum solitudines. Qua in re attendenda est adhuc iustitia cælestis, quæ hæreticis Regibus cōtraſtius regnandi tempus assignat, quàm quibuslibet aliis à Christiana pietate alienis; quasi Deus magis auerſetur hæreticos, quam cæteros. An verò quidam longæui Reges, à priscis decantati tot annis regnarint, quot vixere, haud constat; veluti Nestor, siquidem velimus eum tot annos vixisse. ac fabulis locū demus, & Archangantionius, est incompertum. Augustus quidē solus imperauit annis quadraginta duobus. Antea neq; omnino dominatum tenuit, neque solus, sed eum triumuir esset, aut Antonij, ne senatui locum demus, socius. B

Rursus est suspicienda diuina iustitia, quod cū Reges Ottomanici attingant propè annum tercentesimū, ex quo regnant, nullus es eis tamen ad annum quinquagesimum imperij peruenit. Quid autem dicemus de tot Arabibus Caliphis, de tot Saracenicis Regibus, Sultanis, vt vocabant, Ægyptiacis, Numidis, Lybicus, Mauris, Tartaricis, Medicis, Persicis, qui Mahometis decreta sectantur? sumus supra annum nongentesimum, ac septuagesimum, ex quo Mahometes habere cœpit sectatores, Reges ijs dedit, & innumera gentes illi se se addixerunt. Ac fieri potuit, vt nemo extiterit regni tam diuturni? Demus aliquem, qui nos licet harum rerum curiosos inuestigatores fugerit. No biliora certè regna, quale est Turcicū, & quod Caliphæ tenuerunt, neminem videntur ciere posse. C

An est aliqua tanti euentus causa naturalis? Est sanè. Corporis valetudo, atq; adeo vitæ diuturnitas pendet ab animi tranquillitate, continentia, pudicitia, & reliquis huiusmodi virtutibus, quas præ cunctis legibus lex Christiana ingenerat animis hominum, vt nulla sit illi vlllo modo æquanda; vt iam mirū non sit, si Reges nostri diutius viuant, quod scilicet in vitia præcipites haud ruant, ob plurimas occasiones, quibus allici, & abripi solēt ante omnes alios Principes viri, & eorum vita decurrari. Huc accedit, quod nostra religio est plenissima amoris, ac mansuetudinis, aliæ superstitiones non ita, & omnium minimè Mahometana, quæ ius omne in gladio statuit; Hinc ferro abrumpitur vita plerisque Regibus à nostra pietate alienis, veluti D

A luti male moratis. Experimento hæc omnia comprobantur. Ægyptiacos Reges vult Diodorus Siculus in magna moderatione ad iustitiam præclarè institutos imperasse. Ex his, vt apparet, plures diutius imperarunt. Inter nostros Gallicani, dein Castellani, Aragonenses, Nauarrenses ex ordine quodam.

Ad summā constat in vniuersum verè asseri illud impijs Regibus, ac fraudulentis esse vitam multo breuiorem, quam pijs, ac sinceris, vt appareat illud etiam verè à Regio Propheta dictum, venite filij, audite me, timorem Domini docebo vos, quis est homo, qui vult vitam, diligit dies videre bonos? prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. En igitur, **B** ubi sit posita vita nostra, in eo, vt dolum non loquamur, nunc itaque reliqua inspiciamus.

Multi simulata virtutis Reges quibus mala superiora non contigere, regno expulsi in maximis miserijs vixerunt. Cap. IV.

C V O D siqui Reges effigiem virtutis, non ipsius officia vera præferentes euaserunt è superioribus malis, irruerunt miserimè in alias, & quidem grauiores ærumnas. Regno namque spoliati in fœdissimis calamitatibus ætatis reliquum traxere. Nam quis ignorat, quæ Dionisio Syracusarum tyranno contigerunt? audiamus Iustinum loquentem lib. 31. Interea Dionysius Syracusarum receptus, cum grauior, crudeliorq; in dies ciuitati esset, iterata conspiratione obsidetur. Tunc deposito imperio arcem Syracusanis cum exercitu tradidit, receptoq; priuato instrumento Corinthum in exilium proficiscitur. Ibi humillima quæque tutissima existimans in sordissimum vitæ genus descendit; non contentus in publico vagari, sed potare; nec conspici in popinis, lupanaribusque, sed totis diebus desiderare; cum perditissimo quoque de minimis rebus disceptare; pannosusque, & squalidus incedere; risum libentius præbere, quàm captare; in macello perstare, quæ emere non poterat, oculis deuorare; apud ædiles aduersus lenones iurgari; omniaq; ita facere, vt contemnendus magis, quàm metuendus videretur. nouissimè se ludimagistrum professus pueros in triuio docebat, vt aut à timen- D tibus

tibus semper in publico videretur, aut à non timētibus facilius **A**
contemneretur. nam licet Tyrannicis vitijs semper abunda-
ret, tamen simulatio hæc vitiorum non naturæ erat: magisq.
hæc arte, quàm amisso regali pudore faciebat, expertus quam
inuisa Tyrannorum forent iam sine opibus nomina. laborabat
itaque inuidiam præteritorum contemptu præsentium demere;
neque honesta, sed tuta consilia circumspiciebat. Inter has
tamen dissimulationum artes ter insimulatus est affectatq̃ Ty-
rannidis; nec aliter, quàm dum contemnitur, liberatus est. Hæc
Iustinus. Quid igitur infelicius Rege isto simulatore in delicijs,
honoribus, & opibus enutrito?

Sic vixit iste, cuius pater Dionysius, & ipse Syracusarum Ty-
rannus a suis, inquit idem Scriptor lib. 20. belli certaminibus
victus, fractusq̃. ad postremum insidijs suorum interficitur. Sed
quodnam quæso solatium poterat esse ijs Regibus, quos Seso-
stris abductos in seruitutem iugo subiecit, & currus suos trahe-
re iubebat? Sic enim Lucanus.

Venit ad occasum, mundi q̃. extrema Sesostris

Et Pharios currus Regum cervicibus egit.

Illud horrendum, quod accidisse Pisistrati filijs, narrat Iusti-
nus, dum defuncto patre Tyrannorum more Athenis regnaret.
Alter namque Diocles per vim stuprata Virgine à fratre puel-
læ interficitur. Alter Hippas nomine interfectorem fratris
comprehendi iussit, qui cum per tormenta conscios cædis no-
minare cogeretur, omnes amicos Tyranni nominavit, quibus
interfectis, quærenti Tyranno an adhuc reliqui conscij forent.
nemo ait, superest, quem mori amplius cupiam, nisi ipsum Ty-
rannum; qua voce illius se victorem post pœnas è stupro soro-
ri illato sumptas, declaravit. hac autem virtute admonita ciui-
tas libertatis, sumptis armis Hippas regno in exilium proti-
nus expulit: in quo ille, quamdiu vixit, semper fuit. hac vero to-
ta in re, hoc miserabile, quod amici omnes Principis astu homi-
cidæ illius fuere interempti.

Nunc ad alios accedamus, propositumq̃. argumentum cla-
rioribus exemplis aperiamus, plerosq̃. istorum, qui non genui-
na virtute, sed fucata innituntur, nisi occidantur, in exiliū pelli.
Aristoteles Politicorum lib. 5. cap. 12. enumerat insigniores Ty-
rannorum successiones, quæ fuerint, ac docet nullam, nisi vnam
per-

A peruenisse ad annum centesimum, finitas omnes expulsionem li-
berorum primi Tyranni. quid hoc mirabilis?

Nos igitur alias, quæ post Aristotelem fuerunt, illustriores in
medium proferamus. Seleucus, & Antiochus Hierax fratres è
Seleucidarum progenie simulatis diu virtutibus inter se præ-
liati sunt, vt alter alterum regno pelleret. finis hic fuit. Seleu-
cus equo præcipatus interijt, Antiochus Hierax eiectus in po-
testatem Ptolomæi venit, habitus in custodia meretricis opera
effugit, atque à latronibus est interfectus, quæ Iustinus refert.
lib. 27. Antiochus Cizicenus Gryphi frater, atque Antiochi Se-
B detis è Cleopatra filius de regno semper cum fratre certauit.
Hinc inde varij doli texebantur. Vtrinque virtutis erat adsi-
mulatus prætextus. bis regno detrusus Cizicenus, bis Gry-
phus: vterque miserabiliter obiit in exilio, quod in Syriaco tra-
dit Appianus. Antiochus Ciziceni filius bis regnum recepit,
bis amisit, exul vita migravit. à Tigra regnis exutus, à Lucul-
lo restituitur. mox à Pompeio spoliatur. testis est Iustinus lib. 40.
Philippus similiter vltimus Seleucidarum à Gabinio regnis est
omnibus tandem priuatus.

Michridates Artabani Primi filius Parthorum Rex è prole
C Arsacidarum dum crudelius se gerens specie iustitiæ vult im-
perium tenere à suis est Parthis eiectus, cumque non posset exi-
lij miseras ferre, dolo Horodis fratris, qui regna inuaserat, al-
lectus in oculis ipsius dirissime est interfectus. Horodis autem
filius Phrahartes aconiti ministerio patrem sustulit, triginta
fratres occidit, adultumq̃. filiū, regnum diu potitus in exilium
missus est euectus ad imperiū Tyridates, mox & ipse extrusus
à Phraharte in exilio perpetuo fuit apud Romanos, ad quos
imperante Octauiano cōfugerat. Phrahartes, vt securus dege-
ret, quatuor filios, ac totidē nepotes, quò longissimè à patria,
D suisq̃. essent, misit obsides Romam Saraspadem, Cerospadem,
Phrahartē, Vononem. Domi remansit vnus Phrahartes è Ther-
missa muliere Romana, & concubina nothus, qui patre interfe-
cto matrem sibi adiungens vxorem regnū cœpit, sed ob ingentia
scelera, quæ obtegere qualitercumque inanibus vmbrijs vir-
tutum conabatur, in exilium pulsus obiit. Hæc Iosephus lib. 18.
cap. 4. & sequentibus, Strabo lib. 16. Sed numquid hic finis? Ho-
rodes Phraharti in exilium pulso suffectus, ac mox occisus. Mis-
susq̃. est ad Parthos, vt ijs dominaretur, Vonones prius obses
aduersus Artabanū, qui successerat Horodi. Vanones non mul-

A eo post expulsus, exulq. in Armenia decessit. Artabanus regnū recipiens bis illo exutus; deniq. vnā cum filiis, & coniuge à Gortarze fratre est interfectus. In quem suffragantibus Parthis Rex constitutus Mehardates filius Vononis, bellaq. cōmouens est captus, auribus, & naribus ad ignominiam perpetuam præcis, ita miserabiliter viuere priuatus est permissus. Ad summam Reges Parthi, qui simulatione iustitiæ ad regna vel adipiscenda, vel tuenda prætextæ, dominari volebant vel interfecti, vel in exilium pulsi omnes fuere.

Inter Persicos Cabades, sic nominat Cedrenus, siue Valens sic Agathias, & Procopius, vt intemperantiam, & obscœnitatē suam turpitudine aliorum sibi associanda qualitercumq. obduceret, legem tulit, vt cuius liceret accedere ad alienas vxores; quamobrem regno detrusus, & in carcerem coniectus est: quāuis inde elapsus postea regnum meliorem sui spem faciens receperit. Non ita nepos eius Hormisdas, qui captus à proceribus Persis, excæcatus, in carcerem missus, postea fustibus contusus est, atque occisus.

Sed longinqua ista, ac remota quæso omittamus. Ad nostrā, ac propiora veniamus: In quibus memoria repetendis fieri nō potest, vt omittamus, quæ contigere Richardo Secundo Angliæ Regi. is enim, dum viuens multis se flagitijs inuoluisset, quāuis ea conaretur falsis imaginibus virtutum tegere, ad extremum tamen regnis exutus in miseria decessit. Idem contigit Henrico sexto iisdem simulationum vijs insistenti.

Quid verò dicemus de Henrico Tertio Imperatore, ac Germaniæ Rege eius nominis quarto? An non ille vulpis in morem versipellis cuncta miscuit, cuncta perturbauit, & confudit, vt virtutibus venditaret, ac tandem spoliatus imperio infelicitissimè è vita migravit? Describunt illius euenta Lambertus Schafnaburgensis, Marianus Scotus, Dodechinus, ac postremo Sigonius.

Non omittamus Christiernum Daniæ Regem, qui regnis expulsus ob nimiam crudelitatem, quā iustitiæ prætextu venditabat, dum falso se imperiū putat recepturum, captus, caueaq. ferrea inclusus in summis calamitatibus decessit?

Sed ista omnia mittantur, veniat in medium, qui proponitur à Macchiauello in adumbrandis virtutibus veluti exemplum maximè illustre, & imitandum Cæsar Borgia Valentinus, is qui Alexandrum Sextum patrem nolens incredibili suo malo pere-

A peremit eo veneno, quod iusserat admisceri vino parato ad interficiendos plurimos è conuiujs inuitatos hac de causa, vt eorum morte superstes ipse ditaretur, atque ita suis infelicitè consilijs irretitus ruinam quam machinatus alijs fuerat, miserimè fecit. Hic igitur cum malis artibus omnia texeret, inani specie virtutum delusus, atque omnes existimans se delusurum, & ad maxima imperia peruenturū somniaretur, fratre curauit occidi, atque in Tyberim deiici, plurimos Principes Italicos astu, falsisq. & quidem iuratis promissionibus allectos compræhendit, occidit, antiquis ditionibus expoliavit, ad se transtulit omnes; ita vt latè multis in locis Italiæ dominaretur, potentiamq. sibi maximam comparauerit. Verum patre Pontifice ob permutatam, contra id quod molitus fuerat; venenationem defuncto, coactus est in Pontificis illius creationem consentire, aduersus quem nihil non hostile fuerat antea meditata. Demum coniectus in carcerem, dimissusq. aut potius elapsus cum confugisset ad Hispanos suos Neapolim, à quibus magna sibi pollicebatur, ab illis demum captus, & in Hispaniam transmissus, in arce Medinæ campi inclusus, in perpetuamq. custodiam traditus bonis omnibus exutus ærumnosè decessit.

C Quid autem contigit Ludouico Sfortiæ, qui cognomento Morus est vocatus? Hic igitur cura suscepta Ioannis Galearij ex fratre nepotis imperium Mediolanense administravit: à quo cum nollet recedere, illiusq. administrationē restituere nepotiam confirmatæ ætatis viro, quāuis efflagitate id affinitatis iure illius auunculo Neapolitanorū Rege, euocauit in Italiā Carolum VIII. Francorum Regem, qui cum maximas copias duccens in ditione Mediolanensi iam consisteret, veneno ille vitam nepoti abstulit, contemptaq. eius posteritate, ad quam ex hereditate pertinebat Ducatus Mediolanensis, ad illum se se deligi, quamuis videri vellet secus esse, curauit, eumq. repugnanter accepit, ac quamdiu vixit dolo cuncta tractans omniū prudentissimus haberi volebat. quis verò exitus huiusmodi sapientiæ? captus à Gallis Ludouicus Sfortia, in Galliasq. abductus, turri Loccensi inclusus annos decem traduxit in miseria summa, is qui Italicarum rerum, totiusq. Europæ moderator, & arbiter habebatur, qui bello, quo populus Florentinus Sixti Quarti Pontificis, ac Ferdinandi Regis Neapolitani armis premebatur, finem posuit; Ferdinandum grandi aduersus Tur-

cas, nonnulla Apuliæ loca occupantes pecunia iuuit, Robertum Sanseuerinum res Mediolanenses administrantem gradu depulit: Parmensis agri principes, qui cum Venetis sentiebant, cum per alios debilitasset, postea præsens ipse debellauit: Ferrariam contra Venetos defendit: illatum Mediolanensi agro à Venetis bellum in ipsorum viscera per suos duces transtulit, & accipere conditiones pacis quodammodo coëgit: Ferdinandum principum suorum defectione fatigatum in regnum restituit: Romanæ Ecclesiæ opem tulit, vt Bocalino Tyranno Auximum eriperetur. Genuam, quæ defecerat, ad imperium agnoscendum compulit; Carolo Sabaudienſium Duci, vt principatus sui proceres ad officium reduceret auxilio fuit; Ludouico Salutarum Marchioni, & principibus aliis per inuidiam pulsis, vt restituerentur, affuit. Sæpius aduersus Francos varia fortuna pugnavit; Princeps, inquit Italicus quidam scriptor, excellentissima eloquentia, ingenio, multisq. nature, & animi ornatam, sed tamen ambitiosus, & inquietus supra modum, fidei data, promissorumq. contemptor, adeo sibi arrogans, ac prudentiæ suæ, vt egerrimè ferret alios ob prudentiam celebrari, sibi certissimo persuadens industria, & artibus suis quocumque libuisset, alios à se posse circumduci. Sed tantæ sapientiæ legibus diuinis inimica, talis, quem descripsimus, & qui cōsequitur impios omnes, ac dolosos, exitus fuit.

Reges simulata virtutis in maximo semper metu, & acerbissimis curis vixerunt, contra boni in maxima securitate, & incredibili quiete. Cap. V.

Orsan autem dicit aliquis, quamdiu vixere Reges isti simulatæ Virtutis, licet eis regnū breue cum vita fuerit, & aliqui ipsorum fuerint imperio spoliati, & calamitatibus obruti vixerint, quamdiu tamen dominati sunt, in deliciis, ac voluptatibus fuere, animi summa tranquillitate, & iucunditate sunt potiti. Nihil re vera minus. Nam cum vitiosis cogitatis, ac deliberationibus ad omnia moueantur, quamuis inducant speciosum Virtutis tectorium, vulnus tamen inclusum latet in abditis animi penetralibus, cuius cum virus pestilens erūpere foras haud pos-

possit, ac dissipari, dilatatur intime, exeditque & corrodit ipsam mentem, quæ sedes est totius nostræ quietis, ac suauitatis, quamcumque degustare possimus; ac veluti ciuilia bella, & domestica sunt omnium longè acerbissima, ac luctuosissima, sic huiusmodi simulatori perpetuum cum semetipso est bellum, cum facta verbis, verba factis, & veritas vtrisque non respondeant, aut consentiant, quin pugnent inter se, ac maxime digladiantur, conscientiaque sit misero perpetua carnificina, & quamuis illius obstrepentis assiduas incusationes, ac fremitus obruere falsis persuasionibus conetur, inclusosque clamores obmurmurantis maiori externarum rerum vociferatione, ac strepitu sepelire non cessat; ipsa tamen eos emittere, obtundere infelicis animum, quietemque omnem & cuiuslibet voluptatis sensum prorsus adimere.

Districtus ensis cui super impia

Ceruice pendet, non Sicula dapis

Dulcem elaborarint saporem

Non auium, cytharæque cantus

Somnum reducent.

Dionysio namque Syracusarum tyranno omnium mortaliū vaferimo, & calidissimo simulatori cum quidam ex eius assentatoribus Damocles commemoraret in sermone copias eius, opes, maiestatem, dominatus, rerum abundantiam, magnificentiam adium regiarum, negaretque vnumquam beatiorem quemquam fuisse; visne igitur, inquit; o Damocle quoniam hæc te vita delectat, ipse eandem degustare, & fortunam experiri meam? cum se ille cupere dixisset; collocari iussit hominem in aureo lecto, strato pulcherrimo textili stragulo, magnificis operibus picto, abacosque complures ornauit argento, auroque cælato; tum ad mensam eximia forma pueros delectos iussit consistere, eosque ad nutum illius intuentis diligenter ministrare. adierant vnguenta, coronæ, incendebantur odores, mensæ conquisitissimis epulis extruebantur. fortunatus sibi Damocles videbatur. In hoc medio apparatu fulgentem gladium, è lacunari facta equina appensum demitti iussit, vt impenderet illius beati ceruicibus. Itaque nec pulchros illos ministratores aspiciēbat, nec plenum artis argentum, nec manum porrigēbat in mensam, iam ipsæ defluebant coronæ: denique exorauit Tyrannum, vt abire liceret, quod iam beatus nollet esse. Hæc Cicero, Tu-

sculan. V. vt appareat, nullam reuera solidam voluptatem contingere illis, qui sectantur umbram Virtutis, non solida ipsius officia.

Ac rectè Plutarchus, cantharidem ferunt, ait ille, in se habere, quoddam damni, quod inuexit, remedium diuerso modo afficientibus præditum facultatibus: sic malitia simul secum gignens id quod animum mordet, atque vexat, non subsequenter, sed in ipso malefacto præsentem pœnam habet. & quemadmodum malefici cum ad supplicium educuntur, quisque suam effert crucem, sic vitiositas ad singula peccata ex se se fabricatur singula tormenta; solertissima opifex vitæ miserabilis, & in qua præter turpitudinem terrores multi, animique motus graues, pœnitentia, continuique tumultus insunt. Verùm multi reperuntur homines, nihil à pueris differentes, sæpenumero dùm maleficos in theatris spectant circumdatos vel auro contexta, vel purpurea læna coronatos saltare, stupetibus, ac veluti beatos admirantibus, donec eos compungi, flagellis cædi, supplicioque addictos, ac preciosis vestibus nudatos igne concremari cernant. Nam quid impedit dicere, neque eos, qui ad mortem in carcere inclusi tenentur, puniri, antequam ceruices præcidantur? neque eum, qui cicutam biberit, iamque obambulet & expectet, dum cruribus ingruat grauitas, priusquam extincio caloris, & concretio eum sensu spolient, si extremum dumtaxat momentum pro supplicio reputamus, animi autem interuenientes tumultus, terrores, metus, pœnas; quibus vnusquisque malus commissa culpa deuincitur, omittimus? quod perinde est, ac si piscem qui hamum vorauit, negemus captum, antequam à coquis assatum, aut in frustra concisum videamus. Nam simulatque aliquis improbè egit, obstrictus iam pœna tenetur, & suauitate flagitij veluti esca protinus deuorata conscientiam intus pungentem, plectentemque. sentiens, vt

Agitur, vt thynnus agitur fluctibus.

Etenim proteruitas illa, & ferocia prauitatis vsque ad perpetrandum facinus vim suam perfert, ac producit: deinde motu animi tamquam vento sensim deficiente, imbecilla, & humilis reddita terroribus se, & superstitionibus summittit, vt ad retemnestræ videatur effinxisse in hanc sententiam.

Visus

Visus adesse draco tabo caput oblitus atro.
Ex illo se Rex promere Pleistherides.

Quippe somnia, spectra diurna, & quæcumque terribilia sensus feriunt aliquo modo, siue calitus demissa, siue ex aëre, terra, aquaue proueniunt, & se se nobis obijciant, concutiunt, & exagitant male sibi conscios. Hac ratione narrant Apollodorum aliquando in somnis vidisse cutim sibi à Scythijs detrahi, deinde elixari se, & cor ex ipso lebete sibi tacitè dicere. Ego tibi horum sum causa. rursusque filias ignitas, & ardentes in orbem circa ipsum currere; Hipparchum Pisistrati filium paulo ante mortem respergi sanguine, quem Venus ipsi in faciè coniciebat; Ptolomæum Ceraunum per quietem viderunt à Seleuco in ius vocari, vulturibus, ac lupis disceptationi præfectis, ipsumque multas carnes distribuere inter hostes. Pausanias Cleonicam virginem liberam Bizantij per libidinem ad se vocauit, vt ea per noctem potiretur; deinde accedentem perturbatione quadam, & sinistra suspitione concitus interfecit. hanc autem sæpe dormiens videbat sibi dicere.

Perge ad supplicium: valde est damnosa libido.

Quod visum cum non desineret, Heracleam nauigauit ad psychopompeium, qui locus est curandis animabus destinatus, puelæque animam deprecationibus, & inferiis certis euocauit: illa verò in conspectum veniens, finem malorum fore prædixit, vbi Spartam venisset. reuersus ille Lacedæmonem statim periit. Hucusque Plutarchus, è cuius narrationibus certò cognoscimus flagitiosorum mentes diuinitus immisis terroribus agitari, & concuti, vt nulla sit illis tranquillitas, nulla liquida, ac verè suavis voluptas, variisque eos spectris, imaginibus, & curis confici, ac diuexari, cælesti id prouidentia, iustitiaque. procurante.

Hinc etiam legimus Cassio Parmensi, qui partes M. Antonij secutus fuerat, & Athenas confugerat, ex quo ille ad Actium victus est, astitisse in somnis hominem magnitudine ingenti, colore nigro, barba squallida, & capillo promisso. interrogatusque, quisnam foret, respondisse malum Dæmona. quo visu ille perterritus, & experrectus seruos aduocauit, ac percunctatus numquis cubiculum fuisset ingressus, affirmantibus cunctis neminem visum, somno se dedit. ac rursus eadem dormienti species tetra se obiecit. fugata igitur quiete lumen adferri iussit,

E ac ser-

ac seruos à se discedere vetuit. ac post paucos dies iussu Octauiani caput est illi obruncatum. Hæc Valerius lib. 1. cap. 7. refert.

Brutus, quod narrat in eius vita Plutarchus, cum discessurus esset ex Asia, exercitumq. traicere vellet, nocte profunda, ac ferè media, cum bellicis curis distineretur, & in huiusmodi cogitationibus esset defixus, ad se conspexit imaginem monstruosam accedere, silentioq. horrenti ingressam cubiculum sibi adfistere. Terribili visu perculsus interrogare eam tamen est ausus, quis, inquit, hominum, aut Deorum es? quid tibi vis? qui ad nos venisti? ad quæ obstrepens illa dixit, tuus, ò Brute, malus genius sum, Philippis me videbis. Hæc sanè omnia, quæ attulimus, palam faciunt impijs nullam dari pacem, nullam menti eorum tranquillitatem, vel, cum dormiunt, variis, ac timorum plenis visibus diuexari.

Iam verò, vt differit apud Dionem cum Liuia Cæsar Augustus de semetipso loquens, & quantis anxietatum fluctibus ipsius mens semper æstualet ostendens, cum dies, & noctes adeo premeretur, vt somnum capere non posset, & cur haud dormiret, interrogaretur ab vxore, Ecquis posset, inquit, mea cõiux, esse animo vacuo, cui tot perpetuò sunt inimici? an non vides, quor homines mihi, & principatui parent insidias? quos non modo non deterrent damnatorum supplicia, sed contra, tamquam spe alicuius boni proposita, ceteri ad immaturam mortem contendunt. Sic Octavianus, cui nihil aliud illa respondit, nisi virtutibus imperia tenenda, non crudelitate inanem clementiam falsò ostentante, quod cum fecisset ille post annos imperij viginti pacatius vixit, ac fœlicius, vt idem testatur.

Tiberius huius successor quantis opprimeretur curarũ tempestatibus multis in locis narrat Suetonius, quam verò, ait ille cap. 63. inter hæc non modo inuisus, ac detestabilis, sed præteritidus quoque, atque etiam contumeliis obnoxius vixerit multa indicia sunt. & 65. verum & oppressa coniuratione Seiani nihilo securior, aut constantior per nouem proximos menses nõ egressus est villa, quæ vocatur Iouis, & 66. vrebant insuper anxiam mentem varia vndique conuicia, nullo non damnatorum omne probri genus coram, vel per libellos in orchestra positos ingerente, postremò semet ipse pertæsus talis epistolæ principio tantum non summa malorũ tuorum professus est, quid scribam vobis. P. C. ? aut quomodo scribam? aut quid omnino non scribam

A scribam hoc tempore? Dij me, Deaq. pœnis perdant, quem quotidie perire sentio, si scio. & 69. tonitrua præter modum expauescebat, & turbatiore celo numquam nõ coronam lauream ceruice gestauit.

Quid verò C. Caligula Tiberio substitutus? an quietius imperabit? qui Deos, ait Suetonius cap. 51. tantopere contemneret ad nimia tonitrua, & fulgura coniuere, caput obuoluere, ad maiora verò proripere se è strato, sub lectumq. condere solebat, peregrinatione quidem Siciliensi irrisis multorum locorum miraculis repente à Messana noctu profugit, Ætnei verticis fumo, ac murmure pauefactus.

Sed credo tràquilliori fuit animo, qui post hunc præfuit Claudijs, sed nihil æquè, inquit Tranquillus cap. 35. quam timidus, ac diffidens fuit, primis imperij diebus, quamquã (vt diximus) iactator ciuilitatis, neque conuiuia inire ausus est, nisi vt spiculatorum lanceis circumstarent, militesq. vice ministrorum fungerentur: neque agrum quemquam visitauit, nisi explorato prius cubiculo, culcitrisque, & stragulis prætentatis, & excussis: reliquo autem tempore saluatoribus scrutatores semper apposuit, & quidem omnibus, & acerbissimos. sero enim, ac vix remisit, ne fœminæ, prætextatiue pueri, & puellæ contrectarentur; & ne cuius comiti, aut librario calamariæ, aut graphiarie thecæ adimerentur. & cap. sequenti. quasdam insidias, ait, temerè delatas adeo expauit, vt deponere imperium tentauerit. quodam (vt supra retuli) cum ferro se sacrificantem depræhenso senatum per præcones prope conuocauit; lachrymisque, & vociferatione miseratus est conditionem suam, cui nihil tuti usquam esset: ac diu publico abstinuit. Messalinæ quoque amorem flagrantissimum non tam indignitate contumeliarum, quam periculi metu abiecit, cum adultero Silio acquiri imperium credidisset. quo tempore fœdum in modum trepidus ad castra confugit, nihil tota via, quam essetne sibi saluum imperium requires.

Nunc videamus, qua fuerit animi tranquillitate Nero, qui imperium Claudij defuncti excepit. sceleris conscientiam matre occisa, scribit Suetonius cap. 34. quamquã & militum, & Senatus, populiq. Romani gratulationibus confirmaretur, aut vmquam postea ferre nõ potuit, sæpe confessus exagitari se materna specie, verberibus furiarum, ac tædis ardentibus. quin & facto per magos sacro euocare manes, & exorare tentauit. pe-

regrinatione Graciæ Eleusinis sacris, quorum initiatione impij, & scelerati voce præconis summouentur, interesse non ausus est. & cap. 46. terrebatur ad hæc portentis somniorum, & auspiciorum, & hominum tum veteribus, tum nouis, nunquam antea somniare solitus. occisa demum matre vidit per quietem nauem sibi regenti extortū gubernaculum, trahiq. se ab Octauiæ vxore in arctissimas tenebras, & modo pennatarum formicarum multitudine oppleri, modo à simulachris gentiū ad Pompei theatrum dedicatarum circui, arceriq. progressu. Tales igitur Imperatores Romani rerum Domini.

An verò magis à curarū diuexatione vacui reperientur Itali, qui sunt istos secuti? De Galba sic idem scriptor cap. 11. maxime consternatus, destitutoq. similis non multum absuit, quin vitæ renunciaret. & 18. Urbem quoque, & deinde palatium ingressum excepit terra tremore, & alsimilis quidā mugitui sonus. secuta sunt aliquanto maiora, & tristiora. monile margaritis, & gemmis contextum ad ornandā fortunam suam Tusculanam ex omni gaza secreuerat. Id repente quasi augustiore dignius loco Capitoliæ Veneri dedicauit, ac proxima nocte somniauit speciem Fortunæ quærentis fraudatam se dono destituta, minantisq. erupturam, & ipsam, quæ dedisset. cumque exterritus luce prima ad expiandum somnium præmissis, qui rem diuinam appararent Tusculum excurrisset, nihil inuenit præter tepidam in ara fauillam.

De Othone autem sic cap. 9. tribus quidem prælijs, verū mediocribus apud Alpes, circaq. Placentiam, & ad Castoris, quod loco nomen est, vicit; nouissimo, maximoq. apud Brebiacum fraude superatus, cum spe colloquij facta quasi ad conditionem pacis militibus eductis ex improviso, & in ipsa consalutatione dimicandum fuisset, ac statim moriendi impetum cepit. & cap. 10. ait ipsum manipularis militis exemplo concitatum ad despicendam vitam, & mox pugione infra læuam papillam adducto semetipsum peremisse.

At de Vitellio cap. decimo quinto pro gradibus palatii apud frequentes milites cedere se imperio, quod inuitus recepiisset, professus cunctis reclamantibus rem distulit: ac nocte interposita primo diluculo sordidatus descendit ad rostra; multisque cum lachrymis eadem verba, verum è libello, testatus est.

En igitur, vt flagitiosi Principes nullis non animi perturbatio

tionibus, curarūmq. fluctibus viuentes exagitentur, ita vt, quæcumque iucunda extrinsecus ad eos veniunt, in animum cadat acerbitatum, tristitiæq. plenissimum, quo fit vt omnem suauitatis saporem relinquat, & è dulcibus amarissima miseris istis euadant. successere superioribus Vespasianus, atque hoc defuncto Titus animo magis composito, & ad virtutum veritatē instituto, ac proinde non adeo mæroribus obnoxio.

Non ita Domitianus, de quo sic ille Scriptor cap. 14. pauidus semper, atq; anxius minimis etiam suspicionibus præter modū commouebatur. & 16. circa mediam noctem ita est exterritus, vt è strato proiliret. Huic substituti Nerua, ac Traianus bonis principibus adnumerati; quibus nihil simile narratur accidisse, quod superioribus.

At Adrianum legimus furiis exagitatū, quocirca Orestis hæc de causa parentasse, ita monitus oraculis quibusdam suis tradunt, Orestiademq. Adrianopolim vocasse. extremis quidem vitæ diebus, doloribus, & cruciatibus adeo cōfectus est, vt, quod supra retulimus, mori sæpius optarit, mortemque sibi consciscere sit conatus. Ei defuncto successit Antoninus Pius, & Antoninus Philosophus à Scriptoribus mirificè ob probitatem commendantur, ac nihil simile ei, de quo nunc agimus, perpessi leguntur.

Commodus verò in tanto pauore semper imperauit, vt Herodiano teste, omnes hostium loco haberet, raro in publicum prodiret, plerumque in suburbanis degeret procul ab omni habitatione, abstineret ab omni iurisdictione, Imperatorioque actu.

Antoninus autem Caracalla, inquit Herodianus, stimulante malorum facinorum conscientia, vitamq. prorsus urbanam, Roma discessit, metuq. semper insidiarum nullis non oraculis incubabat, accitis vndique magis, astrologis, aruspibus, ac nullo penè præterito, qui fallacias huiusmodi profiteretur.

Denique, ne simus in re clara longiores, ex his, quæ adduximus, & quæ cōtigere Imperatoribus recitatis cognoscere possumus euidenter, quinam fuerint hisce in rebus alij, qui fucum virtutis vendere conati sunt, non ipsam reuera possidere. necesse est enim dicamus huiusmodi homines in perpetuis sollicitudinibus fuisse, continentibus ærumnis addictos, diris curarum, perturbationumque aculeis compunctos, animis semper exulceratis sauciatis. Contra autem qui solidam bonitatem sunt

sunt amplexati fructus quietis, ac securitatis iucundissimos noctes, ac dies mirabiliter degustasse. Quocirca nihil tale legimus de Tito, Nerua, Traiano, Antonino Philosopho, Antonino Pio, atque huiusmodi Imperatoribus, qui germanas ex animo virtutes adipisci contendebant? An non ita?

Audi, quòd de Tito referat Suetonius cap. 9. duos patritij generis conuictos in affectatione imperij nihil amplius, quam vt desisterent, monuit, dicens principatum fato dari: siquid præterea desiderarent, promittens se tributurum, & cõfestim quidem ad alterius matrem, quæ procul aberat, cursores suos misit, qui anxie filium saluum nuntiarent: cæterum ipsos non solum familiari cœnæ adhibuit, sed & insequenti die gladiatorum spectaculo circa se ex industria collocatis, oblata sibi ornamenta pugnantium inspicienda porrexit. & mox. fratrem insidiari sibi non desinentem, sed pene ex professo sollicitantem exercitus, meditantem fugam, neque occidere, neque seponere, ac ne in minore quidem honore habere sustinuit. Hæc ille diligentissimus, qui Titum violenta morte ablatum fuisse nusquam meminuit, quamuis alij velint aliquam fuisse suspensionem.

Quid autem Nerua? Virginium Rufum, scribit Dion, qui sæpe Imperator appellatus fuerat, non est grauatus collegam in consulatu adsumere: in cuius mortui sepulchro inscriptum fuit, eum superato vindice, nequaquam sibi imperium peperisse, sed patriæ. Nerua quidem vsque adeo bonus Princeps fuit, vt aliquando dicere ausus sit se nihil fecisse, quò minus posset deposito imperio priuatus tutò viuere. cum autè Calphurnius Crassus illorum Crassorum nepos, atq; alij nonnulli contra eum coniuirassent, eos, cum nondum rescissent patefactam coniurationem, in spectaculo iuxta se collocauit, ijsq; gladios tradidit in manus, vt (sicuti dicebant) an satis acuti essent, inspicerent; reuera autem id fecit, vt eis ostenderet sibi nequaquam curæ esse si vel in eodè loco statim necaretur. Casperius quoque Ælianus què (vt antea factum erat à Domitiano) prætorianis præfecerat, milites in eum concitauit, vt nonnullos ex eis ad supplicium deposceret, quibus nõ modo non restitit Nerua, verum etiam eis nudum iugulum præbuit, quamuis nihil egerit. Hucusq; Dion, En quanta sit securitas, quanta tranquillitas bono viro, Principibus solidam iustitiam colentibus, non adumbratã. Quantum quæso discrimen inter hos, & alios diuersæ vitæ, qui vitia virtutum falsis inuolucris obtendunt? Pergamus autem, videamusque

A musque Traiani, & Antoninorum statum.

Traianus, ait idem Dion, nulli inuidebat, perdebatq; neminem: bonos omnes ornabat honoribus, & dignitatibus augebat. ex quo fiebat, vt neque timeret quemquam, neque haberet odio. nullam fidem habebat calumniatoribus, nulla ira tenebatur: abstinebat ab aliena pecunia non minus, quam ab iniquis cædibus. & post, amari à ciuibus cupiebat magis, quam honore affici. cum populo humaniter, cum Senatu honorificè versabatur. carus ciuibus, hostibus formidus erat. venationibus, conuiujs, serijsq; ac iocosis rebus ciuium intererat. sæpe quartus discumbebat; veniebatq; in ædes eorum interdum nulla munus custodia; ibique nonnumquam quiescebat. & mox. nunquam contigit illi (quod euenire in huiusmodi solet) vt milites feroces se, & insolentes præberent; vsque adeo benè, & ratione imperabat. & rursus, cum sæpe apud Traianum Sura Licinius ab inuidis, & inimicis accusatus esset, Traianus nihilominus domum eius non vocatus accessit, dimissaq; custodia medicum Suræ primum omnium ad se vocauit, eiq; permisit, vt suos oculos liniret, quo facto tonsorem eiusdem venire iussit, isque mentum

C Imperatoris rasit; nam hæc vetus consuetudo ciuium Romanorum, ac principum fuit. Adrianus enim primus barbam nutritiuit. Post hæc Traianus cœnauit lotus, posteroq; die amicis suis, qui Suræ detrahere semper, eumq; calumniari consueuerant, respõdit, si me, inquit, Sura interficere voluisset, heri quidem certè interfecisset. itaque per magnum fuit, quod Traianus in homine accusato insidiarum periculum adire voluerit; sed multo profectò maius, quod numquam timuerit, vt quidquam tale ab illo sibi accideret. Huic etiam principio, cum perficeret eum prætorianis cohortibus, atque ipsum ob eam causam gladium accingere oporteret, Traianus nudum porrexit, dixitq; accipe gladium, quem pro me, si bene, atque ratione imperauro, distringes; sin minus eo ad interitum meum vttere. Hucusque verba scriptoris. è quibus colligimus quanta sit ad animi quietem vis probitatis genuinæ, & tamen Traianus non attigit oïno veram virtutem, sed propius ab illius finibus abesse est visus.

Verum, quæ fuerit pax Antonino Pio dispiciamus, quem fuisse amicum Christianis, mortemq; obijisse iucundissimam, somnoque similem tradunt. De illo sic Capitolinus, imperatorum fastigium ad summam ciuilitatem deduxit. vnde plus creuit recusantibus aulicis ministris, qui illo nihil per internuncios agen-

te, nec terrere poterant homines aliquando, ne ea, quæ occulta non erant, vendere. Senatui tantum detulit Imperator, quantum cum priuatus esset, deferri sibi ab alio Principe optauit. & mox, neque de prouincijs, neque de vllis actibus quidquam cōstituit, nisi quod prius ad amicos retulit. atque ex eorū sententia formas composuit. visus est sanè ab amicis, & cum priuatis vestibus, & domestica quædam gerens. tanta sanè diligentia subiectos sibi populos rexit, vt omnia, & omnes, quasi sua essent, curaret. & iterum. piscando se, & venando multum oblectauit, & deambulatione cum amicis, atque sermone. vindemiaſq. priuati modo cum amicis agebat. & conuiuia cum amicis, & priuatâ communicauit, & publica. deinde. cum sibi, & filiis honores peteret, omnia quasi priuatus egit. frequentauit & ipse amicorum conuiuia. Inter alia etiam hoc ciuilitatis eius præcipuum argumentum est, quod cum domum Omuli uiseret, miransq. columnas porphyreticas requisisset vnde haberet; atq; Omulus ei dixisset, cum in domum alienam ueneris & mutus, & surdus esto, patienter tulit. & seditiones vbicumque factas non crudelitate, sed modestia, & grauitate compressit. Ac talis Antoninus Pius.

Num verò illi æqualis, aut maior Antoninus Philosophus? De hoc enim sic Capitolinus, cum populo egit non aliter, quam sub ciuitate libera. fuitq. per omnia moderatissimus in hominibus deterrendis à malo, inuitandis ad bona, remunerandis copia, indulgentia liberandis: fecitq. ex malis bonos, ex bonis optimos. & mox. erat enim ipse tantæ tranquillitatis, vt vultū numquam mutauerit mœrore, vel gaudio. cum igitur in amore omnium imperasset, atque ab alijs modo frater, modo pater, modo filius, vt cuiusque ætas sinebat & diceretur, & amaretur modo filius, vt cuiusque ætas sinebat & diceretur, & amaretur octauo decimo anno imperij sui, sexagesimo & primo vitæ diē vltimū clausit. & iterum. sententia illius præcipua semper hæc fuit æquius est, vt ego tot, ac talium amicorum consiliū sequar, quam vt tot, & tales amici meam vnus voluntatem sequantur. & erat mos iste Antonino, vt omnia crimina minore supplicio, quam legibus plecti solent, puniret. Dion autem sic de eodem. Marcus nationes omnes, quæ descuerant, tractauit perhumaniter, neque quemquam ex obscuris hominibus, aut ex illustribus interfecit. & scripsit ad Senatum, nequis eorum, qui opem Cassio (hic bellum mouerat in ipsum) tulissent, morte afficeretur: tanquam in eo dolore, quem cœperat ex interitu Faustinae

A næ (hæc erat Marci coniux) hoc vno solatio vti posset. absit enim, inquit, vt me tenete principatum vestrum quisquã meo, vestroue decreto capite damnetur. ad extremum addidit, quod si id à vobis non impetrabo, ad mortem ibo celeriter. vsq; adeo à cædibus alienus, mitis, & bonus, & pius erat. quin etiam in plebsque interfectores beneficia contulit. Hæc isti Scriptores de Antonino Philosopho. At Gallicanus ita; cū loquitur de Auidio Cassio, qui bellum mouit aduersus ipsum; Amor inquit, Antonini hoc maximè enituit, quod consensu omnium, præter Antiochenses, Auidius interemptus est: quem quidem occidi non iussit, sed passus est, cum apud cunctos clarum esset, si potestatis suæ fuisset, parsurum illi fuisse. caput eius ad Antoninum cū delatum esset, ille non exultauit, non elatus est: sed etiam doluit ereptam sibi esse occasionem misericordiæ, cum diceret se viuū illum voluisse capere, vt illi exprobraret beneficia sua, eumque seruaret. denique, cum quidam dicerent reprahendendū Antoninum, quod tam mitis esset in hostem suum; eiusq. liberos, & affines, atque omnes, quos conscios tyrannidis reperisset, ad dente illo, qui reprahendebat, quid si ille vicisset? dixisse dicitur, non sic Deos coluimus, nec sic viuimus, vt ille nos vinceret. enumerauit deinde omnes principes, qui occisi essent, habuisse causas, quibus mererentur occidi, nec quæquam facile bonum, vel victum à Tyrannis, vel occisum: dicens meruisse Neronem, debuisse Caligulam, Othonem, & Vitellium, nec imperare voluisse. nam de Pertinace, & Galba paria sentiebat, cum diceret in Imperatore auaritiã esse acerbissimum malum. Denique non Augustum, non Traianum, non Adrianum, non patrem suū à rebellibus potuisse superari, cum & multi fuerint, & ipsis vel inuitis, vel inscijs extincti. ipse autem Antoninus à Senatu petiit ne grauer in conscios defectionis animaduerneretur eo ipso tempore, quo rogauit, nequis Senator temporibus suis capitali supplicio afficeretur; quod illi maximum amorem conciliauit. & paulo post. filios Auidij Cassij Antoninus Marcus parte media patrimonij donauit, ita vt filias eius auro, argento, & gemmis honestaret. Nam & Alexandria filia Cassij, & genero Druentiano liberam euagandi vbi vellent potestatem dedit; vixeruntq. non quasi tyranni pignora, sed quasi Senatorij ordinis in summa securitate. cum illis etiam in lite obiici fortunam propriam vetuisset domus, damnatis aliquibus ob iniuriam, quam in eos petulanter fecissent. Denique cum Faustina

coniux ad eum sic scripserat; vide quid agas de Auidio Cassio, & de eius consciis. noli parcere hominibus, qui tibi non pepererunt, & nec mihi, nec filiis meis peperissent, si vicissent. sic ipse ad eam rescripsit. Tu quidē mea Faustina religiose pro marito, & pro nostris liberis agis. nam relegi epistolam tuam in Formiano, qua me hortaris, vt in Auidij conscios vindicē. Ego verò & eius liberis parcam, & genero, & vxori, & ad Senatum scribā, ne aut proscripio grauior sit, aut pœna crudelior. Non enim quidquam est, quod Imperatorem Romanum melius cōmendēt gentibus, quā clementia. Hęc Cæsarem Deum fecit, hęc Augustum consecrauit, hęc patrem suum in primis Pij nomine ornauit. Denique si ex mea sententia de bello iudicatum esset, nec Auidius esset occisus. Esto igitur secura, Dij me tuentur, Dij pietas mea cordi est. & ad Senatum, nunc quod ad defectionem Cassianam pertinet, vos oro, atque obtestor. P. C. vt censura vestra deposita, meam pietatem, clementiamq. seruetis, imo vestram. neque quemquam vllum Senatus occidat. nemo Senatorū puniatur, nullius fundatur viri nobilis sanguis, deportati redeant, proscripti bona recipiant. vtinam possem multos etiam ab inferis excitare, non enim placet vniquam in Imperatore vindicta sui doloris, quæ etsi iustior fuerit, acrior videtur. Quare filiis Auidij Cassij & genero, & vxori veniam dabit. & quid dico veniam? cum illi nihil fecerint, viuant in patrimonio parentum pro patre: auro, argento, vestibus fruatur: sint diuites, sint securi, sint vagi, & liberi, & per ora omnium vbique populorum circumferant mea, circumferant vestra pietatis exemplum. Nec magna est hęc P. C. clementia veniam proscriptorum liberis, & coniugibus dari. Ego verò à vobis peccato, vt conscios Senatorij ordinis, & equestris à cede, à proscripione, à timore, ab infamia, ab inuidia, & postremo ab omni vendicetis iniuria: detisq. hoc meis temporibus. Hęc de Antonino Philosopho Gallicanus.

Mirabile sit igitur Imperatores istos, cum solidam iusticiam quærerent, quamuis reuera non assequerentur, cuperēt tamen, & qualitercunque ad illam capeffendam contenderent, adeo securos fuisse, adeo quietos, vt nihil ab insidiis timerent, nihil ab inimicis, cum viderimus alios ipsis dissimiles, qui inanem bonitatis speciem venditarent, nusquam fuisse tutos, licet omnibus se praesidiis munirent. Magna vis scilicet veræ virtutis, vt quamuis ea non potiaris (hoc enim solis est Christianis datum)

A tum) tamen si aspires ad illam, si viis illius quoquo modo insistas, in diuina tutela viuas, caeleste patrocinium merearis. An plura ad propositum quærimus argumenta? si nobis adessent Scriptores adeo diligentes, qui literis mandassent Imperatorū sequentium vitas, & euenta, vt multorum gesta descripsit Suetonius, idem probare, & aliis modis possemus. Sed tamen haud grauemur hic adnotare illud. Octavianus Augustus per annos viginti in morem Tyranni imperauit, omnia cędibus repleuit, calliditate, & crudelitate dominatum retinere contendit. diritatem pro iustitia, fumum pro luce ostentabat, sed quo magis adumbratis virtutum simulacris obtegere hęc conabatur, eò maioribus ærumnarum se fluctibus inuoluebat, neque vlla tranquillitatis parte insidiis plurimorū vndique petitus, & circumuentus fruebatur. Verum postea consiliis Liuiæ coniugis adductus clementiam reuera amplexus, verasque virtutes longē secus, quā prius accidisse sibi est. expertus per annos viginti quatuor, quibus reliquum vitæ solus in imperio traduxit.

Sed audiamus quæso illam disputantem cum viro, qui somnum capere ob æstus curarum nullo modo valebat. mihi quidē dicebat illa, videtur, multo plura corrigi posse humanitate, & beneuolentia, quā vlla crudelitate. Etenim ijs, qui veniam dant, non solū cari sunt ijs, quibus misericordes se præbuerunt, ita vt illi studeant his meritam gratiam, & debitam referre, sed etiam apud ceteros omnes summo in honore sunt, & coluntur ab omnibus, ita vt ijs iniuriam facere audeat nemo. contra autem homines irati, atque inexorabiles, non tantum odio sunt ijs, à quibus timentur, sed etiam sunt reliquis omnibus perniciosi: ex quo fit, vt ijs plerique parent insidias, ne prius ipsi pereant. An non vides medicos quā rarò veniant ad vrendū, & secandum, ne morbos efficiant grauiores, atque vt eos mitibus medicamentis curent, atque molliant? & post multa. quæ cum ita se habeant, ait illa, plerique putant à nobis multos indēmnatos, multos etiam confictis, falsisq. sententijs damnatos, contra ius, fasq. interfectos esse. non enim adhibita testimonia vt vera, non habitas quæstiones, non ea, quæ sunt eiusdem generis contra eos admittūt, vel approbant: quæ etsi ab illis magna ex parte non iure, sed falso dicuntur de ijs, qui supplicio affecti sunt, tamen vulgo circumferri solent. Atqui oportet, Auguste, te non solū nihil facere per iniuriam, sed nec omnino facere videri. Nam priuatis quidē hominibus satis est nihil de-

linquere: principem verò decet ne suspectū quidem esse. homi-
 nibus enim imperas, non belluis, nec alio pacto verè potes eor-
 um animos ad benevolentiam allicere, atque id pariter om-
 nibus persuadere, quàm si nemini volens, inuitusve supplicium ir-
 rogaueris. et si enim, vt metuat, cogi aliquis potest; tamen, vt
 amet, id ei persuadere necesse est. cum igitur videt in se, atque
 in alios beneficia conferri facile persuadetur. cum verò putat
 quempiam nō iure cēsum esse, mox, ne idem sibi eueniat, timet,
 cogitatq. eum, qui id fecerit, penitus odisse. Nam plerique ar-
 bitrantur necesse esse reliquis hominibus, eos vlcisci, à quibus
 vel minimam iniuriam acceperint, ne contemni, aut superari
 videantur. Principes oportere tantum in eos animaduertere,
 qui contra Remp. committunt: eos verò, qui in te peccant, to-
 leranter ferre. Non enim eis iniuriam fieri; propterea quod
 contempti, atque abiecti sint, siquidem sunt magnis, multisq.
 prædijs, & custodijs muniti. quæ cum mihi perspecta sint, atq;
 cognita, omnino id tibi consiliū do, ne velis ob eam rem quem-
 quam istorū occidere. Nam principatus propter salutem sub-
 iectorum constituuntur, vt ij nullum damnū capiant, non mo-
 do ab alienis, sed neque à suæ gentis hominibus: non autem vt
 à suis principibus vexentur, atque affligantur. multoq. est pro-
 fectò magnificentius, atque gloriosius multos ciues conserua-
 re, quàm occidere. Quamobrem ij sunt instituendi, continen-
 diq. legibus, beneficijs, admonitionibus, vt modesti sint, ac pru-
 dentes, tum verò vsq; adeo diligenter obseruandi, & custodien-
 di, vt si maximè iniusti esse cupiant, non possint. qui verò infir-
 mi sunt, atque imbecilles, sanari debent quodammodo, & resti-
 tui, ne omnino corrumpantur. ferre autem multorum hominū
 delicta, magnæ prudentiæ est, atque potentiæ. quod si quis om-
 nibus sceleribus iustas, & debitas penas constituat, is certè ma-
 gnā partem hominū breui temporis spatio cognoscetur per-
 didisse. & mox. Quas ob res hinc capiamus exordium, & pe-
 riculum faciamus. eo pacto & homines fortasse consilium mu-
 tabunt, & ceteros efficient meliores. Primum respice Cornelium
 nobilem, & clarum virum: deinde tecum, vt decet omnem ho-
 minem, reputa gladium nō esse omnia tibi confecturū. etenim
 magna esset eius utilitas, atq; commoditas, si is posset pruden-
 tes homines facere, persuadere, cogereque, vt vere aliquem di-
 ligant. At is profectò dum corpus duntaxat alicuius occidit,
 à nobis reliquorum animos alienat, nec sunt homines amicio-

A res alicui propter aliorum supplicia: sed cum timeant, infesti,
 atque inimici fiunt. idq. certum, atque exploratum est. Si autē
 homines veniam consecuti sunt, penitentia, atque pudore ad-
 ducti non modo non audent ijs, à quibus beneficiū acceperunt,
 iniuriam facere, sed etiam plerumque beneficium remuneran-
 tur, quod sperant se multò maiora accepturos. etenim, qui est
 saluus, & incolumis seruatus ab eo, cui ipse iniuriam intulit, pu-
 tat eundem accepto ab se beneficio, nihil esse omnino sibi ne-
 gaturum. Quamobrem mihi crede vir carissime, sine te per-
 suaderi, & muta sententiam. hoc enim pacto videberis omnia,
 B quæ graua fuerunt, & molesta, necessitate coactus, & inuitus
 fecisse, propterea quod non potest resp. vsque ad eò magna, &
 potens in regnum murari sine sanguine. si autem manebis in
 proposito, susceptoq. consilio, videberis profectò illa libenter,
 studiosèq. fecisse. Hac oratione Liuiæ permotus Augustus reos
 omnes verbis admonitus dimisit, designauitq. postea Cornelium
 consulem; atque in posterum nō eum solum, sed etiam reliquos
 omnes tātò sibi amore coniunxit, vt nemo amplius ei verè in-
 fidias faceret, aut omnino facere videretur.

Hæc Liuiæ, & Dion; è quibus fit perspectissimum. quanti sit
 C vera virtus ad continendos in officio subiectos. quàm sit malus
 diurnitatis custos fictio; cum pessimè oderint cuncti eos, qui
 verbis aliud produnt, aliud mente inclusum gestant. Nam rectè
 apud Homerum Achilles.

Εκθρός γάρ μοι κοῖνος ὁμῶς αἰδῶο πύλησιν
 Ὅσπ' ἕτερον μὲν καίθεν ἐνὶ φρεσίν, ἄλλο δ' εἶπν.

Is mihi iuxta inuisus, vt atri limina Ditis

Qui verbis aliud prodit, quàm dixerit ore.

Hæc verò adhuc illustriora fiunt, si consideremus à Constan-
 D tino amotos Prætorianos milites, qui delecti erant Imperato-
 ribus custodiendis, & tamen post eum legimus Imperatorū pau-
 cissimos à suis occisos, cum secus longe euenerit ante illū, quod
 secundo capite est à nobis explicatum. Nam post illum Roma-
 no imperio in Occidente potiti sunt Constans, Constantinus,
 Constantius, Iulianus, Iouinianus, Valentinianus I. Gratianus,
 Valentinianus II. Theodosius, Honorius, Valentinianus III. Ma-
 ximus, Auitus, Maiorianus, Seuerus, Anthemius, Olybrius, Gly-
 cerius, Iulius nepos, Momyllus. Ex his autem tres à suis militi-
 bus occisi duntaxat Valentinianus III. Maiorianus, Anthemius,
 intra

46 *Imperia pendere à veris virtutib.*

A intra annos centū sexaginta quatuor, sed sex ab inimicis Constantius, Constantinus, Iulianus, Valentinianus II. Gratianus, Maximus. quas verò ob causas alibi explicauimus. Verum nihil æquè id ostendit, quàm contemplari successiones Regum Catholicorum, qui plerumque solidam pietatem, germanasq. virtutes ex animo sunt amplexati, vt supra retulimus cap. 2. & latius aperuimus libro xx. de signis Ecclesiæ Dei cap. viij. signo lxxxix. de felice exitu Regum Catholicorum. ac suspicere illud mirabile tam paucos è nostris fuisse à suis interfectos, cum si inspiciamus exitus aliarum successionum Regiarum in quolibet principatu, palàm fiat longè plurimis eorum vitam ferro, aut veneno ereptam. **B** Quippè nostri minus abscedunt à recta, veraque virtutum mæta, nequè tot insidias patiuntur, vt alij, quibus reuera officia bonitatis cordi esse non ita solent. Hinc fit, vt male conscij semper in timore degant, perpetuis curis, & anxietatibus miserrimè torqueantur, nihil habeant iucundi, nihil suauis. Verè namque vates de lupis istis nocturnis.

Cautus enim metuit foveam lupus, accipiterq.

Suspectos laqueos, ad opertum miluius hamum.

C Sed millies, aiebat Orator ille, perire est melius, quàm in sua ciuitate sine armorum præsidio non posse viuere, cum plus in metuendo mali sit plerumque, quàm in eo ipso, quod timeatur. atque vt Antisthenes Philosophus dicebat, quisquis alios metuit, seruus est; licet nesciat. ac rectè Seneca in Octauio.

Iustum esse facile est, cui vacat pectus metu

Magnum timoris remedium clementia est.

Simula-

A *Simulata virtutis Reges varijs sunt arumnarum semper euentibus afflictati, ita vt neque animo dulce quidquam percipere ob metum, de quo superiori capite diximus, neque extrinsecus adueniens aliquid suauè plerumque potuerint. Atque ita miserrime intus, atque extra fuerint tota vita versati.* Cap. V I.

B **N**EQVE verò quisquam putet plerisq; istorum, qui fallacijs, ac virtutum fictarum præstigijs illudere volunt accidere aliquid iucundum, quod extrinsecus adueniat. licet enim plurima sint huiusmodi, quæ ad sensus venientia suauitate illos perfundat, ac repleant, tamen ubi incidunt in animum mœrore, & acerbitate constipatum, dulcitus omnis nõ modo euanescit, sed etiam vertitur in multo tristiore sensum, perinde ac guttulæ tenues candenti ferro insperatæ magis illud accendunt, sic istæ exiguæ iucunditatis stillæ amarius efficiunt, quicquid sentiri potest. **C** Atque hinc est, huiusmodi homines venari omne exquisitarum deliciarum genus, quòd scilicet nullus sit eis præsentium sapor. Aspice illum, Seneca inquit ep. 57. cui somnus laxæ domus silentio quaritur, cuius aures nequis agitet sonus, omnis seruorum turba conticuit. Huc nempe versatur, atque illuc somnum inter ægritudines leuem captans, quæ non audit audisse se conqueritur. quid in causa putas esse? animus illi obstreperat. hic placandus est; huius seditio compescenda. Cum Tyrannus, ait Cicero Tusculanarum v. cœnauisset Dionysius, negauit se iure illo, quod cœnæ caput erat, delectatum. Tum is, qui illa coxerat, minimè mirum. condimenta enim defuerunt. quæ tandè inquit ille, labor in venatu, sudor, cursus in Eurota, fames, sitis. His enim rebus Lacedæmoniorum epulæ condiuntur. Xerxes, addit idem Scriptor, refertus omnibus præmijs, donisq. fortuna non equitatu, non pedestribus copijs, non nauium multitudine, non infinito pondere auri cõtentus præmium proposuit, qui inuenisset nouam voluptatem, qua ipse non fuit contentus. at eius pater Darius cum victus à Græcis trepidus fugeret sitis præmète, cum fortè aquam cœno immixtam, cadaueribusque

A ait Cicero, inquinatam, quàm rusticus illi è fossa hauſtam porrexerat, bibisset in cursu defessus, nihil se vniquam suauius gustasse asseueranter, serioq. affirmavit. Ptolomæo autem peragranti Ægyptum, comitibus non consecutis, cum cibarius in casa panis datus esset, nihil visum pane illo iucundius.

Atque hæc huiusmodi sunt certe quidem. Verum præterea adiciamus infelicissima plerumque accidere ijs, qui felicissimi videntur, aut visi sint, atque istos variis agitari casibus, & ærūnis, cum solidas virtutes non quærunt capessere, sed vmbas inanes earum cōsectantur. Vt enim verbis Plinij loquar, exempla fortunæ variantis innumera sunt. etenim quæ facit magna gaudia, nisi ex malis? aut quæ mala immensa nisi ex ingentibus gaudijs? seruauit Proscriptum à Sylla M. Fidustium Senatorem annis 27. sed iterum proscriptus superstes Syllæ vixit, sed vsque ad Antonium. cōstatque nulla alia de causa ab ipso proscriptū, quàm quia proscriptus fuisset. Triumphare P. Ventidium de Parthis voluit quidem solum, sed eundem in triumpho Asculano Cn. Pompei Strabonis duxit puerum: quàmquam Massurius author est, bis in triumpho ductum; Cicero mulionem castrensem suffaraneum fuisse, plurimi iuuentam inopem in caliga militari tolerasse. Fuit & Balbus Cornelius maior consul; sed accusatus, atque de iure iurgatum in eum, iudicium in consilium missus, primusq. externorum, atque in Oceano genitorū vsus illo honore, quem maiores Latio quoque negauerunt. est & L. Fuluius inter insignia exempla Tusculanorum rebellantium consul; eodemque honore, cum transisset, exornatus confestim à populo Romano, qui solus eodem anno, quo fuerat hostis, Romæ triumphauit ex ijs, quorum consul fuerat. Vnus hominū ad hoc qui, qui felix sibi nomen asseruit L. Sylla ciuili nempe sanguine, ac patriæ oppugnatione adoptatus & quibus felicitatis inductus argumentis? quod proscribere tot millia ciuium, ac trucidare potuisset, O praua interpretatio, & futuro tempore infelix. non melioris sortis tunc fuere pereuntes, quorum miseremur hodie, cum Syllam nemo non oderit? Age, non exitus vitæ eius, omnium proscriptorum ab illo calamitate crudelior fuit, erodente seipso corpore, & supplicia sibi gignente? quod vt dissimulauerit, & supremo somnio eius, cui immortalis quodammodo est, credamus, ab vno illo inuidiam gloria victam; hoc tamen nempe felicitati suæ defuisse confessus est, quod Capitolium non dedicauisset. Q. Metellus in ea oratione, quam habuit

A buit supremis laudibus patris sui L. Metelli Pontificis bis Consul, dictatoris, magistri equitum, quindecim viri agris dādis, qui primus elephantos primo Punico bello duxit in triumpho, scriptum reliquit, decem maximas res, optimasque, in quibus quærendis sapientes atatem exigent, consummasse eum. Voluisse enim primarium bellatorem esse, optimum Oratorem, fortissimum Imperatorem, auspicio suo maximas res geri, maximo honore uti, summa sapientia esse, summū Senatorem haberi, pecuniam magnam bono modo inuenire, multos liberos relinquere, & clarissimum in ciuitate esse; Hæc contigisse ei, nec vlli alij post Romam conditam, longum est refellere, & superuacuum, abunde vno casu refutante. siquidem is Metellus orbam luminibus exegit senectam, amissis incendio cum Palladium raperet ex æde Vestæ memorabili causa, sed euentu misero: quò fit, vt infelix quidem dici non debeat, felix tamen nō possit. Tribuit ei populus Ro. quod numquam vlli alij ab condito æuo, vt quoties in Senatum ireret, curru veheretur ad Curiam: magnum & sublime, sed pro oculis datum. Huius quotatis humanæ exempla numeratur. Nam præter honores amplissimos, cognomenq. è Macedonia, quatuor filijs illatus rogo, vno Pratore, tribus Consularibus, duobus triumphalibus, vno censorio, quæ singula quoque paucis contigere. in ipso tamen flore dignationis suæ ab Catinio Labeone, cui cognomen fuit Macerioni, tribuno plebis, quem è Senatu censor eiecerat, reuertens è campo meridiano tempore vacuo foro, & Capitolio ad Tarpeium raptus, vt præcipitaretur, cōuolante quidem tam numerosa illa cohorte, quæ patrem eum appellabat, sed, vt necesse erat in subito, tarde, & tamquam ad exequias, cum resistendi, sacroq. sanctū repellendi ius non esset, virtutis suæ operæ, & censuræ periturus ægrè tribuno, qui intercederet, reposito, à limine ipso mortis reuocatus, alieno beneficio postea vixit, bonis inde etiam consecratis à damnato suo: tamquam parum esset faucium certè intortarum, sanguinisq. per aures expressi pœnā exactam esse. Equidem & Africani sequentis inimicum fuisse inter calamitates duxerim, ipso teste Macedonico. siquidem liberis dixit. Ite filij, celebrate exequias, numquā ciuis maioris funus videbitis. & hoc dicebat iam Balearicus, iam Creticus, iam Dalmaticus, iam Macedonicus ipse. Verum vt illa sola iniuria æstimetur, quis hunc iure felicem dixerit, per-

riclitatum ad libidinem inimici, nec Africani saltē, perire? quos A
 hostes vicisse tanti fuit? aut quos non honores, currusq. illa sua
 violētia fortuna retroegit per mediam Urbem censore tracto
 (etenim sola hæc moriendi ratio fuerat) tracto in Capitolium
 illud, in quod triumphans ipse de eorum exuijs, nec captiuos
 quidem sic traxerat? Maius hoc scelus felicitate consecuta fa-
 ctum est, periclitato Macedonico, vel funus tantū, ac tale per-
 dere, in quo à triumphalibus liberis portaretur in rogam, ve-
 lut exequijs quoque triumphans. nulla est profectò solida felici-
 tas, quàm cōtumelia vlla vitæ rumpit. quod superest nescio mo-
 rum gloriæ, an indignationis dolori accedat, inter tot Metel-
 los tam sceleratam Catinij audaciam semper fuisse inultam. B
 In Diuo quoque Augusto, quem vniuersa mortalitas in hac cen-
 sura nuncupat, si diligenter æstimentur cuncta magna fortis
 humanæ reperiantur volumina, repulsa in magisterio equitum
 apud auunculum, & contra petitionem eius prælatus Lepidus,
 proscriptionis inuidia, collegium in triumuirorum pessimorū
 ciuium, nec æqua saltem portione, sed prægravi Antonio, phi-
 lippensi prælio morbus, fuga, & triduo in palude latebræ ægro-
 ti, & vt fatentur Agrippa, & Mæcenæ, aqua subter cutem fusa
 latera turgida, naufragia Sicula, & alia ibi quoque in spelunca C
 occultatio. iam in nauali fuga vrgente hostium manu, preces
 Proculeio mortis admotæ, cura Perusina contentionis, sollici-
 tudo martis Actiaci, Pannonici belli, ruina è turri, tot seditio-
 nes militum, tot ancipites morbi corporis, suspecta Marcelli vo-
 ta, pudenda Agrippæ obligatio, toties petita insidijs vita, incu-
 rata liberorum mortes, luctusq. non tantum orbitate tristes;
 adulterium filia, & consilia paricidæ palam facta, contumelio-
 sus priuigni Neronis secessus, aliud neptis adulteriū, iuncta dein
 de tot mala, inopia stipendij, rebellio Illyrici, seruitiorum dele-
 ctus, iuuentutis penuria, pestilentia Urbis, fames, sitisq. Italia, D
 destinatio expirandi, & quadridui inedia, maior pars mortis in
 corpus recepta; iuxta hæc Variana clades, & maiestatis eius
 fæda fugillatio, abdicatio posthumi Agrippæ post adoptionem,
 desiderium post relegationem, inde suspicio in Fabium, arcano
 rumq. prodicionem, hinc vxoris, & Tiberij cogitationes, supre-
 ma eius cura. In summa Deus ille, cælumq. nescio adeptus ma-
 gis, an meritis, hære hostis sui filio excessit. Huculque Pli-
 nius lib. 7. cap. 42. & seq. recensens è tota antiquitate Romano-
 rum vsque ad ipsius ætatem mortales octo, qui visi sint felices,
 Fusti.

A Fustidium, Ventidium, Balbū, Fuluium, Syllam, duos Metellos,
 & Octavianum, quos varijs calamitatū fluctibus agitados fuis-
 se quandiu vixere, testatur. Quocirca nisi aliquos istorum bene
 ac laudabiliter actæ vitæ conscientia consolabatur, nã fuerunt
 illi infelicitissimi, quamuis videri felices, ac nominari vellent.
 Non enim male pronunciauit illud Cicero libro secundo de fi-
 nibus, non hilaritate, nec lasciuia, nec risu, aut ioco, comitate,
 aut leuitate, sed saepe etiam tristes firmitate, & constantia sunt
 beati. Ac verè Pythagoras κακὰ μείζω πάσκει δια του σθνειδό
 τος ο αδ κων βασανιζόμενος, ή ο τω σώματι καί ταισ πωληγαις
 B μασιζόμενος. vir iniquus, & afflicus conscientia plus mali pa-
 titur, quam qui corpore castigatur, & flagris cæditur. contra
 Antiphon.

Τὸ μὴ συνειδέναι γὰρ αὐτὸν τω βίω
 Α' δ' ἴλημα μηδὲν, ἢ δ' οὐκ ἔστιν πολλὴν ἔχει.

Conscium esse sibi in vita sua

Nullius criminis multum voluptatis parit.

Atque idcirco inter octo istos cum cæteris non adfuerit ma-
 gna felicitas Metelli, ac Ventidius Bassus videri possent felicio-
 res, non enim legimus vllò se præcipuo scelere aliquando con-
 taminasse, aut inani virtutum specie fucum fecisse hominibus,
 & tamen illis suæ calamitates fuerunt. At quanam felicitas po-
 tuit esse aut Syllæ, aut Octauiano, qui tot flagitijs animum cō-
 macularunt, & fauciarunt inter tot ærumnarum tempestates,
 quæ quidem, si bonos vexant, feriunt illæ aheneum murum; de
 quo cecinit ille.

— *hic murus aheneus esto*

D *Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.*

Quocirca si Plinio credimus inuestigatori antiquitatū om-
 nium diligentissimo, nemo extitit felix inter Romanos vsq; ad
 ætatem suam, Vespasianumq. imperantem. quod scilicet versa-
 tus quilibet fuerit multiplicibus aduenientium calamitatū va-
 rietatibus, quas nisi compositus rectè gestorum cōscientia ani-
 mus ledarit, necesse est cunctos multiforme naufragium fecisse,
 & in asperrimos ærumnarum scopulos incurrisse. Hinc eodē
 teste, antiqui omnes plurimum celebrarunt oracula quædam
 Delphica, quibus asserbatur, nullum felicem, nisi vnum vel al-

terum sæculis illis, qui contenti exiguo in secessu degebant, quæ A
 si numquam fuerit vllus, quæ conscientia bene actæ vitæ potue-
 rit efficere beatum, quamuis aduersis agitatum. ac licet ora-
 culis nulla per se danda sit fides, omnes tamen populi fatebantur
 esse vera, quod vsus rerum vera esse comprobaret; idq. ipsa
 experientia doceret. sic enim Plinius idem; subeunt in hac repu-
 tatione Delphica oracula, velut ad castigandam hominum vani-
 tatem à Deo emissa. Duo sunt hæc. Phœdium felicissimū, qui
 pro patria proximè occubisset. Idem à Gyge Rege tunc am-
 plissimo terrarum consultum, Aglaum Psophidium esse felicior-
 rem. Senior hic in angustissimo Arcadiæ angulo paruum, sed B
 annuis victibus largè sufficiens prædium colebat numquam ex
 eo egressus, atque (vt è vitæ genere manifestum est) minima cupi-
 dine minimum in vita mali expertus. Hæc ille eodem libro.
 Eadem propè habet Herodotus lib. 1. Solonem cum Cræso Re-
 ge differentem inducens, & Cicero Tusculanarum quinto, ac pa-
 radoxo secundo.

E quibus fit non fuisse antiquis vllum Regem felicem, nisi si-
 quis virtute solida corroboraretur, quando multipliciter om-
 nes aduersis rebus fluctuarent, ac vexarentur. Cumque alie-
 nis à vera religione non possit vere adesse virtus, reliquum C
 fit, vt aliquid tranquillitatis, quæcumque illa sit in terris, ij tan-
 tum delibarent, qui minus à germana pietate abessent, ac non
 imaginem bonitatis, sed ipsum bonitatem re ipsa ex animo cõ-
 sectarentur; quod si qui Principes effigiem tantum, neque istis
 quies erat intus in animo, ac proinde nulla felicitatis humanæ
 pars, & quoniam Deus plerumque eos plurimis, dum viuerent,
 cladibus affligebat, vt ostendemus, hinc fit eos maximè infeli-
 ces fuisse, ac longe minus, quàm genuinam iustitiam colentes,
 non ipsius inanes vmbra. Hi namque neq; tot aduersis, ac tan-
 tis conflictati sunt, vt simulatores, & quoties afflictati sunt, bo-
 na ipsos conscientia bene gestorū recreauit, & inconcussos ef-
 fecit. Quod igitur Plinius de Romanis singillatim feliciores D
 examinans, & de reliquis gentibus in vniuersum loquens ex ora-
 culis Delphicis, & quod cuncti priscorum sapientes asseruerūt,
 dispiciamus nos exactius, cognoscamusq. commenticia probi-
 tatis simulatores Reges rebus plerumque contrariis vsos, mul-
 tisq. calamitatibus fuisse diuinitus perculsos magis, quàm veri-
 tatis amatores. Atque hoc etiam multorum Imperatorum,
 Regumue, qui hæretici fuerunt, aut nostri quidem, sed virtutes
 frigi-

A frigide sunt amplexati, ac potius imaginem, qui rem præsetu-
 lerunt, exemplis illustremus. Quod si antiquorum nos euenta
 quæque literis madata haberemus, quod tractamus, multo eui-
 dentius id fieret, quamobrem contenti erimus, quantum per-
 tinet ad Imperatores Romanos, adduxisse, quæ recitauimus
 cap. 2. & quæ sequentibus speciatim producentur.

Quantum verò ad eos, qui Christum sequi profitebantur, &
 Orientale imperium tenuerunt Valens Imperator hæreticus
 Arianus à Procopio Tyranno bellis est adeo fatigatus, vt impe-
 rium, teste Ammiano Marcellino, deponere cogitauerit, à Go-
 this denique victus, & combustus. Zeno, & Basiliscus hæretici
 B Imperatores multis inter se prælijs decertarunt, hic eiecit il-
 lum, mox expulsus, ac necatus ab isto, qui & ipse miserabiliter
 est interemptus. Anastasius hæreticus, cum catholicum se fin-
 git ab initio, vt ad imperium venire posset, Vitalianum passus
 est hostem perpetuū, qui plurima cunctis eius regionibus dam-
 na intulit, idemq. à Scythis, Bulgaribusq. varie vexatus. cum-
 que didicisset è quadam prædictione futurum, vt fulmine inte-
 rirer, ad omnia tonitrua sic expauescebat, vt ex aliis in alia cu-
 bicula, & profundissimos recessus à se constructos aufugeret, ac
 C se occultaret; quod cum aliquando fecisset, humi iacens inuen-
 tus est mortuus. Quin cum percepisset Iustinum, Iustinianumq.
 sibi successuros, & eos in carcerem coniecisset, vidit in somnis
 terribilem virum sibi adistere, & minans edicere, nequid in eos
 moliretur.

Quid autem de Mauritio dicemus? qui Gregorium magnū
 per contumeliam vocare ausus est simplicem, quique Romanas
 legiones ira inflammatus Hunnis trucidandas obiecit, doloq.
 prodidit, an nō hic à populo lapidibus est petitus, multis est spe-
 tris conturbatus, seditionibus popularibus sæpe diuexatus, ac
 D denique cum sua coniuge, & filijs quinque occisus?

Phocas cum multis per simulata verba illulisset, vitamque
 illis abstulisset, sæpe in se populi, ac militum furorem concita-
 uit, à quibus nulla fuit ipsi quies, multis præliis est victus à Per-
 sis, & Hunnis, denique captus ab Heraclio ignominiosissimè est
 tractatus. nam calcibus ille in ipsum infiliens miserum con-
 tudit, castrari iussit, manus, ac pedes amputari, tandemq. ob-
 truncari, & corpus eius comburi.

Martina vxor Heraclij, cum defuncto marito regnantem vi-
 deret Constantinum priuignum, veneno hunc sustulit, vt Hera-
 clæone

A cleonæ filio pararet imperium, sed scelere detecto, regio solio deiecta est, lingua ipsi amputata, filio nasus præcisus, ambo priuati imperio, relegati que sunt.

Constas vero hæreticus, qui Martinum Papam dolo capi Romæ iussit, & sceleratis fraudibus catholicos multos variè vexauit, atq; occidit, à Saracenis est sæpius profligatus, multa damna, ac dira passus, Theodosium fratrem virum bonum dolo necauit, templa Romæ sacrilege spoliavit, cumque odia in se omnium concitasset, ea que perferre nequireret, imperiumque ob id aliò transferre cogitaret, in Sicilia, dum lauaret, à domestico est interfectus.

B Eius nepoti Iustiniano secundo, qui concilium contra fidem catholicam flagitiosè aliquando coegit, ademptum est imperium, nasus recisus, ipse in Chersonem relegatus. duo monachi, qui ab ipso præpositi omnium rerum summæ cuncta crudelitatis exempla, religionis, ac lenitatis, quam falso habitu simulabant specie edebant, Stephanus, ac Theodosius funibus ad pedes alligatis per Urbem pertracti, & in foro publicè combusti sunt.

C Sed neque Leontius, qui dolo inuasit imperium diu fuit in quiete, nam paulo post anno imperij tertio captus naso præciso in carcerem coniectus est ab Apfimarō Tiberio, qui post aliquot annos à Iustiniano secundo spoliatus est imperio, captusque vna cum fratre Heraclio. & hic quidem cum multis aliis iuxta mania de lignis suspensus est. Apfimarō autem, Leontiusque in vinculis per forum circumducti, colla eorum pedibus proculcata, ac postremo capita obtruncata.

D Sed quid accidit huic Iustiniano? iratus Chersoniis, quod in ipsum noua molirentur, exercitu misso deleuit omnes, pueris dumtaxat, atque adolescentulis exceptis, quos etiam cum perdere cogitaret, ij collectis copijs Elia Principe adiuuante Philippicum Bardanè creant, quo audito furore percitus Iustinianus Elia liberōs in sinu matris iugulauit, sed mox à militibus ipse desertus, captus, & occisus, ipsius filio Tiberio caput est amputatum.

Neque diu quietus in imperio Philippicus Bardanes hæreticus fuit. Bulgari namque vniuersam Thraciam, Saraceni Orientem totum populati vastarunt, at ipse cum sextam synodum conatus esset indicto concilio abrogare, quamuis nimia pecuniarum profusione sibi conciliare animos omnium contēderet

A deret simulationibus instructus à Senatoribus in conuiuio cōpræhensus & oculis effosis Imperio spoliatur.

Artemius, qui & Anastasius est dictus sufficitur, qui in rebus gerendis, ait Zonaras, versutissimus fuit. Frustra. nam post annum, ac tres menses, seditione concitata milites non satis commodè ab ipso tractati Theodosium Adramytenū deligunt Imperatorē, ipsum sede depellunt, ac Thessalonicam relegant.

B Theodosius hic ignauus, ac rebus gerendis haud idoneus, à Leone Isaurico, qui & Conon est vocatus; vnà cum filio in monasterium detrusus est. sed cum mox exercitu coacto in Leonē mouisset vnà cum coniuratis est occisus.

C Imperantibus autem Leone Isaurico, & Leone Copronymo ipsius filio hæreticis ambobus, quot clades affligerint omnes ipsi subiectos, qui terramotus, pestes, sterilitates, bella contigerint, latè Paulus Diaconus, Landolphus Sagax, Zonaras, ac Cedrenns tradunt; ipsi omni vafricie administrantes imperium nihil non aduersi, & ærumnarum sunt perpessi, & Leo quidem tandem grauissimo intestinorum morbo cruciatus interiit.

Copronymus autem carbunculo correptus adeo torquebatur, vt sæpius exclamaret se viuentem in flammis ignium fuisse coniectum,

D At filius huius Leo, etsi principio, inquit Zonaras, religionē simularet, eiusque prætextu & pecuniarum largitione multos sibi conciliaffet, quinto anno cum coronam in templo consecratam, suo capiti quod pretiosissima foret, imposuisset, carbunculi ex eius capite sunt enati, vehementique febris excruciatu interiit.

Quid vero de Cōstantino dicemus, qui Nicephorum patruū suum, Mosolemque per scelus oculis priuarat, plurimis immerentibus linguas præciderat? An non ille passus est eadem à matre Irene?

Hæc deiecta, quod arripuerat, imperio fuit à Nicephoro generali in monasterium detrusa.

At hic, qui se Pharaoni quasi ad scelera perpetranda obduratum cōparabat, à suis in expeditione Bulgarica interfectus, cum regnasset homo pessimus, ait Zonaras, annos nouem. eius capite vsus est Crumus Bulgarorum Rex pro calice, infusoque vino suis ex eo ad has res accommodato propinauit. eius autem filius Stauratius induere monachum coactus, monasterioque inclusus est.

Sed

Sed quid Leoni Armeno, qui imperium se nolle simulabat, **A** & quasi ad illud inuitus traheretur, minis, & gladiis stricis, vt fusciperet, de industria cōposita dolosè est compulsus? An non post annos imperij septem, menses quinque, quibus in magno semper metu, & variis euentibus vixit, amputatis manibus, & capite est occisus, quatuor eius filij virilibus exactis relegati sunt à Michaële Balbo? Atque hic plurimis ipse casibus exagitatatus ad extremum phrenitide, vrinæq. retentione, siue intestinorum dolore diu vexatus post annos octo, ac nouem menses imperij decessit?

Theophilus porrò successor multis & ipse ærumnis afflictatus **B** ob maximum dolorem, quem capta, & vastata à Persis Amorio patria cœperat, cibum non admittens, aut potum nisi aquæ gelidissimæ incidit in dysenteriam, qua diu vexatus obiit post annos imperij tredecim, menses tres. Prolixi nimis essemus, si singulos Imperatores Cōstantinopolis, qui effigiem virtutis virtuti solidæ prætulerunt fluctibus, ac tēpestatibus exagitados, ac veratos vellemus explicare. In manibus sunt annales Zonaræ Choniata, Gregoræ, Manassis, Glycæ, ac postremo historiæ Chalcondylæ, è quibus discere possumus Reges virtutis fucum non ipsam rem sectantes in maximis semper, ac turbulentissimis **C** vitæ æstibus fuisse, qui si bonos Reges aliquando turbarunt, in tanta illos conscientia consolatione recreabat, ac diuinitus immisissa bene actæ vitæ voluptas, quæ mentem permeans omnem doloris cruciatum mitigabat. Quod si quis non contentus hisce exemplis plura cupiat. intueri potest ille omnium Regum clarioribus successiones, quorum facta sint litteris mandata, ac videbit id esse verum, quod assueuimus. plerumque autem ceteris accidit, vt à consanguineis, & propinquis suis perpetuas propè seditiones paterentur. idcirco hoc **D** omisso, caput aliud separatim subiiciemus.

A Reges simulata virtutis plerumque vexati sunt perpetuis dissidijs, ac bellis suororum propinquorum, quibus contingebat, vt multo acerbissima ipsis vita foret. Cap. VII.

B ELVTI nullus est dolor æquandus, aut etiam comparandus intestinis cruciatibus, quod scilicet hi torquere viscera, & intimas corporis partes acutissimè soleant, inclusi q. maiora excitent tormēta, permeent q. penitus ipsos sensuum fontes, sic toleranda sunt, quæcumque extrinsecus nos possunt affligere, & ab exteris aduersus nos, ac nostra commouentur. Quod si domestici, & coniuncti bella in nos intendant, seditionibus intestinis propinquos premant, ac fatigent; id verò longè acerbissimum fore nemo est, qui diffiteri possit. Quid igitur iucunditatis superesse dicemus Regibus istis fucata virtute tinctis, si perpetuo timore compungantur, si variis ærumnarum tempestatibus agitentur, si dissidijs domesticis, & intestinis excrucietur? **C** An aliquid ad eorum miserias augendas accedet? Ostendamus itaque nihil à suis fuisse istis securum, nihil omnino quietum. Et quando supra omisimus, quæ ad Imperatores Constantinopolitanos pertinebāt, explicemus alios omnes, quos præterimus, conflictatos à suis necessariis, & cognatis.

Michaël Theophilo patri, in quo supra desijmus, successit; ridiculum est commemorare, quibus modis mentiri frugalitatem, temperantiam, modestiamq. hic conaretur. poterit, qui volet, videre Zonaræ annales. hic igitur, simulatq. adolescens est factus protinus sensit domesticorum dissidia, Bardæ scilicet, ac **D** Theodisti, quæ non aliter terminari potuerunt, quàm Theodistio interfecto, & Theodora Imperatoris matre ab omni tractatione imperij sumnota, & in monasterium cum sororibus detrusa. Verum non ita multo post Bardas Imperatoris auunculus in suspicionem, & odium nepotis incurrit, quibus diu gliſcētibus ad extremū de medio sublatus est per insidias, id Michaële procurante, qui cum sæpe mortem Basilio Macedoni minitaretur, ille sibi timēs, ac præcauens, futes minas præuenit, eumque interfecit.

Neque verò hic vacuus à suorū perturbationibus fuit. Nam

Leonem filium, quamuis innocentem, domesticorū tamen malis artibus insimulatum diu tenuit in custodia primogenitum suum, futurumq. imperij successorem, qui patris excipiens imperium tum aliorum, tum Zausis consobrini insidias est passus. neque absuit suspicio ab Alexandro fratre aliquid in ipsum fuisse tentatum, cum fuste percussus est à quodam, vulnusq. in capite accepit haud mediocre.

Constantinus huius proles vix Alexandri patruī potuit insidias vitare. ni occideretur id fuit in causa, quod breui ille vixit. imperij tamen cōsortem matrem cum puer esset, sustinere diu non potuit, eaq. in monasterio conclusa focerum suum Romanum Lacapenum socium sibi ascivit, à quo contra fidem iurisiurandi in vitimum locum redactus est.

Sed tamen & ipse potuit effugere dissidia suorū. à Stephano namque, & Constantino filijs suis est solio deiectus, & in insulam Protelem relegatus, & induere monachum coactus.

Cum verò inter se isti non conuenirent, à Constantino Leonis filio compræhensi sunt, atque in monasteria conclusi, neque tamen hi cessarunt insidias cum patre aduersus Imperatorem struere. quin ipsiusmet Imperatoris filius Romanus veneno patrem petiuit, cui succedens post triennium paulo plus imperiū duobus filijs, ac matri eorum Theophanoni relinquit.

Verum Nicephorus Phocas arrepto imperio eam sibi vxorē adiunxit, quæ post annos sex, ac totidem menses in maritū conspirauit vna cum Ioanne Zimisce, qui & Imperatorem necauit, & Theophanonē augustam omni potestate exutam relegauit.

Illa nihilominus, cum veneno extinctus fuisset Zimisces, est ab exilio reuocata regnantibus ipsius filijs Basilio, & Constantino, qui continenter bella gesserunt cum suis Sclero, & Phoca, qui Imperatores creati à militibus fuerunt.

His substitutus Romanus Argyropolus initio principatus à suis affinis vexari cœpit, quamobrem Theodoram coniugis suæ sororem, quasi in ipsum cōspirasset cum Prusiano Bulgarorum Magistro relegauit, Prusianum cœcauit, Constantinū Diogenem neptis ex sorore maritum Tyrannidis suspectum coniecit in carcerem. Verum cum regnasset annis quinque, mensibus sex, eo defuncto coniux ipsius Zoe Michaëlem Paphlagonē maritum sibi adsciuit, à quo in ordinem redacta domi custodiebatur, ipso tamen postea procurante adoptauit Michaëlem Calaphatum Paphlagonis ex sorore nepotem, qui auunculo monachum

A nachum induenti suffectus cognatos propè omnes quasi Tyrannidis suspectos castrauit; matrem Zoem, à qua fuerat adoptatus, in monasterium relegauit.

Orta igitur seditione excecatus est Michaël Calaphatus, vna cum Constantino auunculo: Zoeque, ac Theodora in imperium restituta, è quibus illa Constantinum monomachum thori, & imperij socium sibi delegit. Aduersus quem maternus cognatus Leo Tornicius arma, insigniaq. Imperatoris adsumens parum absuit, quin Constantinopolim caperet. captus ipse est tamen, atque excecatus.

B Post obitū Zoes, & Monomachi, Theodora sola regnavit annum vnum, menses nouem digna mulier, siqua tunc alia tanto fastigio dignitatis, substitutumq. sibi adiunxit Michaëlem Stratoticum, qui post annum regno deiectus est ab Isaacio Comneno.

Atque hic post biennium, ac tres menses imperiū cessit Constantino Duca, qui reliquit illud Eudociæ coniugi, ac filiis tribus Michaëli, Andronico, & Constantino.

Sed illa quamuis aliter marito promississet, nubens Romano Diogeni communicauit imperium, cuius malis artibus Manuel Comnenus Isaacij Imperatoris ex fratre nepos à Turcis est captus.

Neque multo post ipse Diogenes perfidia Andronici Caesaris filij ab iisdem capitur, elapsusque, & ab Andronico obsessus, deditione facta cōtra fidem priuatur oculis, in insulam Protelem relegatur, Michaëlq. Duca Imperatoris filius, de quo supra diximus, imperium cepit, quo spoliatus est à Nicephoro Botoniatas, monachumq. induere coactus.

Botoniatas à Comnenis Alexio, & Isaacio, quos ad eandem potestatem, dignitatemq. promouerat, idem profiteri institutum compulsus est.

D Atque ita ad Comnenos imperium peruenit; anno, vt aliqui notant, 1018.

Ac talis fuit status Imperatorū Constantinopolis à Michaëli Theophili filio vsque ad Alexium Comnenum per annos propè tercentum. quorum plerique omnes inanes vmbas virtutum, non ipsas virtutes capefere contendebant, atque vt vidimus propinquorum suorum perpetuis dissidijs sunt afflicti, quidam verò etiam priuati imperio, oculis, opibus, humanaq. consuetudine, relegati, aut in monasteria detrusi. Ex hoc autē

tempore non modo contingere hæc Imperatoribus istis, sed paulo post, & illud. Nam vita etiam sunt à suismet consanguineis atrocissimè spoliati. Apertius enim posthæc descuerunt ab obedientia Pontificis Romani, atque ideo magis in facinora dira eruperunt stolidiore prætextu virtutis. quod obtigit cunctis pene Regijs posteritatibus à vera religione alienis; ac propterea à veræ virtutis affectu, ut non modo à cognatis per discordias bellicas perturbarentur; sed regno præterea, ac vita priuarentur, quod si quando non est admissum, vel id non perfectum, quia perfici non potuit, vel raro, cum potuit, est à cædibus temperatum. Hoc porro asseueramus de ijs, quorum sint euentra literis mandata. De obscura namque antiquitate nihil habemus, quod certo in lucem proferre possimus ad hanc rem faciens.

Ad summam vidimus exemplis imperij Constantinopolitani, quantis cognatorum suorum disidiis exagitentur, ac versentur ij, qui laruis simulationum vitia sua solent obtegere. Idem verò apparere potest in Occidente. exempli enim causa, Henricus I V. ac Fridericus II. qui virtutis speciem maximè præsetulerunt, alioquin multis obsiti, & obruti vitiis, ipsos aduersus se filios experti sunt arma sumentes, ita ut ille ab Henrico filio fuerit imperio spoliatus, hic etiam strangulatus. Et verò pœna sceleri respondet. Conuenit enim falli, qui fallit. & qui pro virtutibus vitia venditat, falsa pro veris, inimica pro amicis reponi sibi cognoscat. Quod autem boni interdum simile aliquid patiuntur, non ita frequenter id illis accidit, neque tam dirum, ut omittamus bonæ conscientia solatium, quod penitus ipsos alleuat, ac fouet.

Sed maiores nunc pœnas aduersus flagitiosiores audiamus.

A Reges simulatæ virtutis non modo superiora subierunt, sed etiam quandoque consanguineorum ferales cædes experti sunt, qui vel se mutuo conciderunt, vel ipsi proprios (dictu nefas) parentes occidere, aut à parentibus sunt occisi. Cap. VIII.

B OLERABLIA videbuntur, quæ diximus, si respiciamus, quæ sequuntur. Personati namque isti plerumque consanguineorum suorum sunt experti cædes atrocissimas, quibus illi se se inuicem consumpsere, arma in semetipsos verterunt. Id verò accidit plerumque hæreticis, & à Christi cultu alienis, quippe qui omnium longissimè aberrarunt à veritate virtutis, ac tenuissimas illi umbras, & informes retinuerunt, ac proinde maioribus calamitatum tempestatibus sunt agitati. & sane est quod maximè admiremur Imperatores Constantinopolitanos ex hoc tempore, quo apertius à Romani Pontificis legibus, quibus vera, ac solida virtus constituitur, abhorruerunt, in has misérias corruisse; quod aliis etiam Regum exterorum posteritatibus obtigisse planum fiet.

C Alexio Comneno filij tres, quatuor autè filia fuerunt, inquit initio historiae suæ Choniatas. Eo viuente disidia maxima propter imperium domi oborta. Ipse enim relinquere illud Ioanni conabatur. Vxor Nicephoro Bryennio genero, ac marito Annæ primogenitæ, quasi hæc primogenita imperium sibi vendicaret. Alexio tamen defuncto Ioannes occupauit imperiū. post annum cognati omnes ad Bryennium defecerunt. Compræhensi benignitatem sunt Imperatoris experti, bonis duntaxat multati. Tanti nihilominus perturbationum, seditionumq. fuere fluctus, ut Imperatrix aliquando exclamauerit. Heu quantos quantos cruciatus filij percussores mihi sunt moliti, acerbiores utique ijs doloribus, quos in pariendo toleraui. Nam ij foetum ad lucem vrgebant. Isti verò ex inferorum barathro per media viscera mea penetrantes immortalem mihi luctum attulerunt. Hæc illa. Ioanni frater fuit Alexius, qui vnà cum filio Ioanne ad Mahometanos se conferens nihil non mali in fratrem molitus est. quin Ioannes abiurata Christiana religione dirissima quæque est in patrum machinatus. quo defuncto exorta est discordia

A scordia inter Isaacium natu maiorem, Manuelemq. fratres. hic enim lectus à patre Imperator, fratrem maiorem coniecit in vincula. conciliata tamen pace in amicitiam mox redierunt. Sed Androninus Manuelis consobrinus in eum struere insidias numquam cessauit, bis in carcerem ductus. similiter Alexius protostator affinis Manueli priuatus omni honore in vinculis est seruatus. Verum post obitum Manuelis erupit occultum virus in apertam pestem.

B Alexius namque filius illi succedens adhuc impubes patuit omnium cupiditati, & malis artibus. Inter alios Andronicus, qui Manueli frater erat patruelis, inauditis sceleribus omnia contaminauit. dum miro astu nihil non simularet per adumbratam virtutem; & in primis gratiam multorum nactus, auramq. popularem dolo necauit Imperatoris ipsius sororé veterinam Mariam cum viro suo. matrem deinde Imperatoris sustulit. Alexium denique Imperatorem. quocirca imperium solus potitus propinquorum multos interfecit, excæcauit, ad mortem quæsiuit, donec Isaacius Angelus regno priuatum, plurimisq. contumeliis oneratum, publicè suspendi iussit. Ac talis exitus fuit Andronici, hominis omnium crudelissimi, qui C Latinos innumeros occidit, cunctos Cōstantinopoli exegit, caduera defunctorum defodit, dissipauit, Turcis vendidit, Ioan-

D nem Cardinalem legatum Pontificis interfecit, caput eius caudæ canis immundæ appendit, vt per Urbē publicè ad contumeliam traheretur. Hæc ille omnia per suos. tanto in Catholicos inflammatus odio ferebatur.

Isaacius igitur inuadens regnū, quid scuitiæ non admisit in Comnenos affines suos? in primis oculos eruit Ioanni, ac Manueli filijs interfecti Imperatoris, mox Alexio, alteri deinde Andronico, filioq. ipsius Comnenis. sed quis huius tragediæ finis? Isaacius ipse à fratre Alexio luminibus, & imperio spoliatus, & in rus quoddam detrusus, nihil præter vinum, panemq. à fratre accepit.

Verum post annos octo, menses tres, dies decem Isaacij filius Alexius Venerorum, Flandorumq. armis adiutus patruū Cōstantinopoli expulit, sibi, patriq. recepit imperium. cumque in Latinos multa mala perpetrassent, Alexius Murzufus expulso Isaacio, suffocatoq. Alexio propinquis illud inuasit. Quod nostri indignati Murzufum suspenderunt, & occiderunt. Balduinusq. Flander imperium cæpit, alijq. Latinorum post eum. de quibus

A quibus nihil simile, qualia de istis, legimus. Michael Paleologus post annos quinquaginta, & menses octo Latinos imperio Cōstantinopolitano priuauit. ei cum Catholicus vita migrasset Andronicus filius apertè hæreticus iusta perfolui vetuit, ac sepulturam dari. Videamus igitur, qui fuerint in ipsum consanguinei, & affines.

B Andronicus Palæologus à nepote Andronico induere monachum coactus est, ab eodem frater Manuel interfectus. obiit relicto, Ioanne impubere in tutela Cantacuzeni, qui paruulū spoliavit omni potestate, & in monasterio conclusit. sed is maior effectus inita societate cum Amurathe Turcorum Rege Cantacuzenum depulit, & in omnibus Amurathi operam suam dedit ad bella omnia cum ipso procedens, imperiumq. Andronico filio administrandum relinquens, qui à Patre desciscens, & postea captus ab eodemmet patre luminibus est orbatus, & mox tamen Andronicus eundem patrem, fratremq. Emanuelem priuauit vsu oculorum, & imperio. rursus autem deiectus Andronicus, Emanueli redditum regnum, cum Turcas isti semper aduersus suos aduocarent. Emanueli fuere filij quatuor, Ioannes, Cōstantinus, Thomas, Demetrius. Inter hos bella perpetua exarserunt. post obitum quidem Ioannis Cōstantinus à Turcis capta Vrbe est obruncatus, Thomas Demetrium fratrem bello aggressus ope Turcarum capit, in vinculis habuit, & inedia necauit, ipse à Turcis est interfectus. Atque hic exitus Imperatorum Cōstantinopolis.

C Sed certè multo maior crudelitas est in aliorum Regum successione, qui longius abfuerunt à catholicæ religionis veritate, perinde ac si discrimen maioris, aut minoris scuitiæ sumatur à minori, aut maiori distantia nostræ pietatis, in qua solida, & non fucata Virtus, & quam quicumque sequuntur, minus D illi inanes vmbras, & commentitia simulacra sectantur. En tibi ante oculos Assyrij, è quibus Nini filius Ninus videtur à cæde Semiramidis matris auspiciatus esse regnum. Sequentium sanè veluti sunt obscura, & ignota gesta, atque euēta, sic exitus ignorantur. fabulosa certè quidem multa de illis iactantur, vt nos alibi docuimus. Eorum sanè Assyriacorum, quorum meminere diuini libri, Sennacherib fuit à duobus filijs occisus Adramelech, & Sarasan.

Chaldæorum verò Euilmerodachus à marito sororis suæ Nigligliffore est peremptus regnandi causa; verum filius huius Labosar-

ges simulachra inania virtutis præferentium posteritatē multo
 rius se cadibus absumere, & cōcidere, quod si quis adhuc latius
 id percipere cupit, poterit alibi à nobis pertractatum, cogno-
 scere signis de pietatē, & infelici alienorum posteritate. Nunc
 nobis certē ante oculos obuersatur. Otthomanorum pro sapia,
 cui videmus hoc accidere, vt fratres inuicem se perimere con-
 tendant, ac perimant. neque Patres abstineant ab iniusta filio-
 rum cæde, vel filij ab ipso parentum nece. Vix est igitur, vt
 quamuis properet ad annos imperij tercentum, amari vel illos
 attingat, vel superet aliqua parte.

Quæ sanè omnia Catholicis adeo non eueniunt, quippe qui
 propius accedere conentur ad veritatem, vt cum gens Hugo-
 nis Capeti sexcentos annos Galliis dominata sit, & nonnulli ex
 illa Reges viginti septem numerent, nullus vniquam tamen
 Rex earum legitimè constitutus fuerit à cognato vllō interfe-
 ctus, expulsus, aut in carcerem coniectus. Idem contigit Portu-
 gallensi, quæ propè idem tempus regnavit. Aliæ porrò Catho-
 licorum Regum consanguinitates minus, magisue id sunt per-
 pessa, quo minus, ac magis veritatem sunt amplexata, menda-
 cia repulerunt; quæ nos adductis signis latè docuimus; Tanta
 scilicet est vis veræ virtutis.

Igitur, quæ felicitatis esse pars potest illis, quibus domi alun-
 tur, domi nascuntur hostes, qui more viperarum semetipsos, cō-
 ficiunt, atque exedunt? Num volumus homines nos esse? An vo-
 lumus esse belluæ? Sed quænam? forsàn, quæ minus habent feri-
 tatis, minus atrocitatis? Viperis quibus est hic mos, nihil cru-
 delius, nihil immanius, pestilentius, venenatius? Et homo repe-
 rietur aliquis, cui veniat hoc in mentem? An non iste vipereus
 Cadmeos homines, aut potius serpentes instituet, qui non mo-
 do inuicem se corrodant, sed cuncta ad solitudinem, squallorēq;
 adducant? Ac tales sanè Turci, Scythæ, & quicumque vniquam
 mores huiusmodi dicuntur amplexati. verum nemo ex ipsis di-
 citur, simulationi soli semper insistendum, munus omne virtutis
 abiiciendum à Regibus, & Principibus, modo id sit vtile, ac lu-
 crosus. Quamuis id egerint aliqui, non tamen sanxere, aut san-
 ciendū statuerunt. illud certē ex huiusmodi sententia sequetur,
 vt ansam demus cognatis in cognatos saviēdi; quod est plus-
 quam belluinum. nam rectè ille.

Sed iam serpentum maior concordia, parcit

A Cognatis maculis similis fera, quando leana
 Fortior eripuit vitam Leo? quo nemore vniquam
 Expirauit aper, maioris dentibus apri?
 Sequi Reges fraudulentis sunt ad magnum felicitatis culmen
 euecti grauiori deinde illi casu cum suis
 conciderunt. Cap. IX.

B **F**UGERVNT aliqui earum, quas recitavi-
 mus, clades aliquas, visiq; sunt flagitiosi con-
 sistere in altissimo felicitatis fastigio. sed e-
 uentus postea docuit. vere à Sulmonensi di-
 ctum.

— *Ultima semper
 Expectanda dies homini, diciq; beatus
 Ante obitum nemo, supremāq; funera debet.*

C Quocirca non alia de causa videntur extolli ad illud prospe-
 ritatis culmen, nisi vt magis affligantur, & conterantur, perin-
 de ac si quis terrā allidendus, vt magis conteratur, in celsissimā
 turrim portetur, vt ex eius deinde summo proijciatur in terrā,
 confringanturq; omnia ipsius ossa, contusis, ac dissipatis mem-
 bris. ac licet cap. iv. egerimus de ijs, qui regno expulsi vixerūt
 in miserijs, & hoc videantur eadem repeti, nihilominus agitur
 nunc à nobis, non de quavis felicitate, & quavis miseria, sed de
 maxima tum hac, tum illa.

D Nota est historia Sardanapali Assyriorum Regis vltimi, qui
 cum viueret in effeminatissimis deliciis exemplo maiorū suo-
 rum, luxumq; incredibilem præcluso omnibus aditu ne detegi
 posset, occultaret maiestatem virtutibus Regiis ornatam si-
 mulans; deprehensus ad extremum ab Arbactō, siue Arbace
 primo latebras, inquit Iustinus lib. i. circumspicit; mox deinde
 cum paucis, & incompositis in bellum progreditur. Victus in
 regiam se recipit, & extructa pyra, se & diuitias in incendium
 mittit.

Neque verò felicior exitus fuit Labinito Chaldæorum Regi
 & ipsi vltimo, qui voluptatibus indulgens capta Babylone à Cy-
 ro est turpiter obtruncatus, quod Herodotus lib. i. narrat.

A Cræsus Lydorū Rex opulentissimus, cuius diuitiæ loco pro-
uerbio fecerunt, cum se fortunatissimum putaret, & iactaret; à
Solone responsum tulit, neminem statuendum felicem, nisi post
mortem, quæ cuiusq. vel felicitatem, vel infelicitatem cōcludit.
Commisssa igitur pugna cum Cyro, victus, & captus est. Cyrus
vinctum compedibus super ingentem lignorum struem cum
quatuordecim Lydorum filiis cremandum collocavit. Tum re-
cordatus ille Solonis, ter ipsum voce alta in clamavit. quæsiuit
ab eo Rex, quid Solonem clamaret. rem, vti erat, narrauit ei
Cræsus. vicem miseratus hominis Cyrus, mortaliumq. varios
casus, eum liberavit.

B Verum nihil felicius Polycrate, quandiu stetit in regno, ni-
hil eius casu ærumnosius, nihil tota re admirabilius legitur in
antiquorum euentis. Audiamus, quid de illo Herodotus, ac
Diodorus scribant, & apertissimè à veris virtutibus non simu-
latis regna pendere discamus. Hæc sunt Herodoti verba libro
tertio. Dum Cambyfes in Ægyptum contendit Lacedæmonij
quoque intulere bellum Samo, & Polycrati Æacis filio, qui Sa-
mum vi occupauerat, eamque inter initia trifariam partitus
erät cum fratribus Pantagnoto, & Sylosonte. quorum deinde
altero necato, altero, qui erat iunior, electo, totam solus obtri-
nebat, inito fœdere cum Amasi Rege Ægypti, cum quo hospiti-
um habebat, mittens munera, vicissimq. accipiens. breuique
statim tempore res eius adeo profecerunt, vt per Ioniam, cæ-
teramq. Græciam celebrarentur. quocumque enim bellum in-
tulerat, cuncta ei prospere cædebant, cum haberet centum tri-
remes, mille sagittarios, inuadens omnes sine vllò cuiusquam
discrimine, quod diceret se magis gratificari amico, si ei, quæ
abstulisset, redderet, quàm si nihil adhuc auferret. multas itaq;
hic insulas, multa etiam in continēte oppida capiebat. Lesbios
enim cum multis copiis opem Milesijs ferentes naturali prælio
vicit, cepitq. qui omnem fossam mœnia Sami ambientem vin-
di foderunt. Atque res Polycratis tantopere secundas non la-
ruit Amasim, cui hoc curæ erat. Sed cum assiduè forent multo
secundiores; Amasis libellum Samū misit in hæc verba scriptū:
Amasis Polycrati, ita inquit. Mihi quidem feliciter agi cum vi-
ro amico meo, & hospite audire voluptati est: tamen tuæ ma-
gnæ prosperitates mihi non placent, qui intelligo quàm inuidū
nomen sit. Quod ad me attinet malim tum meas ipsius, tum eo-
rum, qui mihi curæ sunt, res nunc prospere ire, & per varias for-
tunæ

A tunæ vices æuum traducere, quàm in omnibus mihi prospere
cadere. tu itaque mihi obtemperando, hoc aduersus prosperi-
tates agito, dispice, quid tibi est, quod plurimi facias, quodque
amissum tibi maximè doleret. id vbi inueneris, ita abijcito, vt
numquam ad homines veniat. Quod si prospera tua deinceps
non variabuntur, aduersis medeare tu tibi subinde eo modo,
quem sibi subiici. Hæc cum legisset Polycrates, & in animum
demittens, tamquam bene sibi ab Amasi præcepta, disquirebat
quodnam ornamentorum suorum esset, quo amisso maximè ip-
se molestia afficeretur. Atque hoc tandem queritando inue-
nit. erat ei gemma signatoria smaragdus, quam gestabat auro
inclusam, opus Theodori Samij Teleclegeniti. Hanc vbi abij-
ciendam statuit, ita abijcere dicit. biremem conscendit. eam
dehinc viros, quibus illam instruxerat, in pelagus educere iu-
bet. & postquam ab insula procul aberat, detractum sibi sigil-
lum, dictis, qui vnà nauigabant, inspectantibus, abiecit in pel-
agus. Hoc acto renauigauit. reuerso domum, cum ex iactura
afficeretur, quinto, sextoue, quo hæc acta sunt, die, hoc ei casu
euenit. piscator quidam captum à se piscem, grandem sanè, ac
pulchrum putauit dignum, quo Polycratem donaret. eum ad
fores cum attulisset, dixit se in conspectum Polycratis ire velle.
C à ianitore permissus donas Polycrati piscem, Rex, inquit, hunc
ego, quem cœpi piscem, etsi operis manuariis vitam tolero, ta-
men non indicaui ferendum à me esse in forum, sed te, tuæq. po-
tentia dignum. eum itaque affero tibi, donoque. His verbis
ille delectatus, ita respondit. tu verò probè nec factò solo, sed
etiam oratione apud me iniisti gratiam. Ad cenamq. te voca-
tum volo. Hæc magnificens piscator, domum abiit. piscem
ministri rescindentes, offendunt in eius aluo sigillum Polycra-
tis. quod vbi viderunt, sumpseruntq. ad Polycratem laetabundi
D quàm celerrimè pertulerunt. eoq. illi reddito, referebant quo
pacto fuisset inuentum. Polycrates, quemadmodum res diuini-
tus contigit, singula quæque à se gesta, retulit in libellum. Hæc
Herodotus de secunda Polycratis felicitate. Cognoscemus
nunc quid Diodorus lib. 1. antiquarum rerū cap. 5. scribat. Post
hunc, ait ille, legibus multa addidit Amasis Rex. (inter Ægy-
ptios) quem tradunt, & de eis, quæ ad monarchas pertinent,
deq. omni Ægyptiorum œconomia præcepisse. Hunc admodū
peripicacem fuisse scribunt, iusti, æqui, amatorum: qua ex re
ab Ægyptiis est Rex constitutus, cum Regio genere ortus non
esset.

A **effet.** cum Elienses circa Olympiacum certamen occupati le-
 gatis ad eum missis quæsisset, quo maxime modo id certamen
 iuste fieret, si nullus Eliensis certaret, respondit. Polycratem Sa-
 miorum principem, qui secum societate coierat, cum & ciues,
 & externos eo nauigantes violentius tractaret, per legatos ad
 modestiam hortatus est, quo sua consilia aspernante, per epi-
 stolam societatem diremit scribens, cum sciret breui illum ty-
 rannidis impię pœnas daturum, nolle ex amici casu dolere. ad-
 mirati sunt Græci plurimum viri prudentiam, cum Polycrati
 breui, quod prædictum fuerat, euenisset. Hæc Diodorus, quid
 euenerit refert Herodotus eodem libro. Cum aliquando, ait, **B**
 pro foribus Regis (Cambyfis) considerent Orætes, & alter qui-
 dā Perse nomine Mitrobates, præfectus gentis, quæ est in Da-
 scylio, è verbis ad iurgia peruenerunt. & cū de virtute discepta-
 retur, Mitrobates obiiciens Oræti inquit, tunc in precio viro-
 rum es, qui insulam Samū tuæ prouinciæ adiacentē regi nō ac-
 quiris, ita facile captu, vt quidā è popularibus (Polycratis) quin-
 decim armatis fretus occuparit, eamq. Tyrannide occuparit.
 Hoc iurgium audienti Oræti adeo doluisse quidam aiunt, vt af-
 sectauerit non de iurgante vindictam, sed Polycratem prorsus
 occidere. & mox. Itaque Orætes in Vrbe Magnesia degēs, quæ **C**
 est ad Meandrum flumen sita, misit Myrsū quendam Lydum
 Cygis filium cum nuncio in Samum ad Polycratem cuius ani-
 mum nouerat. etenim Polycrates primus extitit Græcorum
 dumtaxat eorum, quos nouimus, secundum Minoem, & si quis
 alius isto prior maris imperio potitus est, qui in animum indu-
 xerit, vt mari potiretur. Primus, inquam, extitit ex eo genere,
 quod humanum vocatur, qui multam conciperet spem Ionix,
 atque insulis dominandi. Hoc igitur in animo cum habere
 certior Orætes factus, misit nuncium in hæc verba, Orætes **D**
 Polycrati ita inquit: Audio te res excellentes agitare animo, sed
 proposito rem pecuniariam non suppetere. Quod si ita feceris,
 vt suadeo prospexeris & tibi, & saluti meæ. Nam Rex Camby-
 ses, vt mihi pro comperto renunciatur, de me interficiendo co-
 gitat. Nunc igitur me ipsum recipito, atque pecunias, earum
 partem tibi habiturus, partem mihi permissurus, & ipsarum pe-
 cuniarum beneficio omni Græciæ imperaturus. de quibus si mi-
 hi fidem non habes, mittito quempiam tibi fidiissimum, cui ego
 fidem faciam. quo audito Polycrates gauisus est, atque obsequi
 volebat. maiorem enim in modum pecuniā auebat: mittit ita-
 que

A que prius ad rem inspiciendam quendam è popularibus suis
 Meandrium Meandrii filium, scribam suum, qui non longo post
 hoc tempore ornatum concham Polycratis spectatum dignis
 templo Iunonis omnem diequit. Hunc Orætes cognito specu-
 latorē esse circumspexit, ita sibi agendū putauit. Octo scri-
 niæ lapidibus implet præter, admodum parua pars circa
 ipsas oras, ac superficiem lapidum auto inducit, eaque scribiæ
 alligata in expedito habet. quæ adueniens Meandrius cum in-
 spexisset Polycrati renunciauit. Enimvero nō se illuc conferrē
 magnopere dehortabantur, tum oracula & amici, tum præci-
B pue somnium hoc, quod eius filia viderat. Videbatur sibi cor-
 nere patrem in aere sublimem esse, qui à Ioue quidem lauare-
 tur, à Solē autem inungeretur. Hanc visionem conspicata in-
 stabat omnino dissuadere patri, ne à presentia proficisceretur
 ad Orætem; quin etiam ad biremem eūti male ominabatur. cui
 cum ille minitaretur, si sospes rediret, fore, vt diu maneret
 virgo. ipsa vt ita sibi cōtingeret, sibi imprecata est. malle enim
 se diutius Virginem esse, quam patre orbari. Polycrates omne
 consilium pro nihilo habens ad Orætem nauigauit, cum alios
 secum ducens, tum verò Democidem Callephontis Crotoniē-
C sem medicum qui artem apud suos præclarissime omnium
 exercebat. Vbi Magnesium peruenit Polycrates tetra morte
 est affectus, indignaq. aut sua persona, aut suis cogitationibus.
 nam neque eorum, qui Syracusis Tyranni extiterunt, neque
 aliorum Græciæ Tyrannorum vllus est magnificentia cum Po-
 lycrate comparandus. Eum Orætes, quod indignum relatu est,
 cruci suffixit. eorum, qui illum comitati fuerant, Samios quidē
 dimisit, iubens eos gratiam sibi habere, quod liberi essent, ho-
 spites autem, atque seruos iure captiuitatis sibi vendicans, re-
 tinuit. Polycrates ergo suspensus omnem filix visionem exsol-
D uit. nam ab Ioue quidem cum plueret lauabatur: à Solē autem
 exsudante è membris abdomine, vngebatur. Hunc exitum ha-
 buerunt tot prospera Polycratis, quem vaticinatus ei fuerat
 Amasis Rex Egypti. *Ex hac narratione liquet eos, qui malis artibus ad summum
 felicitatis euehuntur, infelicissimo omnium sine vitam termi-
 nare; dolosque ac simulationem nihil denique hominibus pro-
 desse. Plurima in hoc argumētum possent à nobis exempla col-
 ligi, quorum magna pars est recitata superioribus capitibus.
 hic nonnulla addemus.*

Edoardus quartus Angliæ Rex obiit anno 1483. relicto duo-
bus maribus Eduardo, & Richardo, ad quos regnum spectabat,
ac feminis quinque. Defuncto frater erat Richardus, qui impu-
berum tutelam suscepit. is principio quasi maleficos de medio
sustulit principes quosdam, qui nefariis ipsius consiliis aduersari
possent. Dein nepotes compositis quibusdam dolis, atque
ita ad se regnum transtulit. multisque operibus bonis, ut abo-
leret infamiam patris sceleris fucum populo facere conatus
est. Verum post adempta regni gubernacula cum sibi videretur
in maxima tranquillitate esse, omnium defectionem passus re-
gno, ac vita exutus ipso etiam sepulture honore, atque omni fu-
neris officio caruit.

Idem fuit exitus Henrici tertij, Friderici secundi, huiusmo-
di que aliorum Imperatorum, ac Regum, de quibus est supra à
nobis dictum, ut Christierni Daniæ Regis, Ludouici Sfortiæ co-
gnomento Mori Mediolanensium Ducis.

Verum, quod nos haud attigimus, hæc maximè elucescunt
in posteritatibus Regum, quæ finem plerumque infelicissimū
fortiæ conciderunt, ac funditus extirpatæ sunt, nullumq. illa-
rum vestigium, vel tenuè remansit. Quod adeo verum non est
inter Catholicos, ut eorum nulla stirps Regia defecerit, quæ
nos abundè ostendimus signis de felici posteritate Regum Ca-
tholicorum, & infelici alienorum; duratq. adhuc gens antiquis-
simorum Regum Burgundionum, & Francorum, per fœminas
propagata, & conseruata. Contra verò familiæ alienorū à Ca-
tholica religione ad nihilum redactæ sunt, miserrimo sine libe-
rorum, ac nepotū. Nā qui quæso, & quam lachrymabilis exitus
Assyriorum, Ægyptiacorum, Macedonicorum, Ptolomæorum,
Seleucidarum, Persarum, Saracenorum, & omnium, quos recen-
suimus adducto libro?

Verbi gratia progenies Assyriorum desijt in Sardanapalo,
qui se, ac sua proiecit in flammis, & in Labinito, qui à Cyro ca-
ptus est, atque obruncatus.

Similiter familia Darij Histaspis defecit in Arse, qui vnā
cum tota stirpe regia ab Eunuchō Bagoa fuit extinctus, siue in
Dario, qui à Besso præfecto fuit interfectus.

Seleucida porro cum mutuis se bellis obtererent, periire, ac
postremus eorum Seleucus Gryphi filius ad aram Mopsi est
combustus, quod si Antiochus Eusebius regnavit aliquan-
do, spoliatus omni imperio miserè decessit, veluti Phi-
lippus,

A lippus, qui à Gabinio captus memoratur.

Sic Artaxida interierunt, cum peremptus est Artabannus ab
Artaxerxe Persa, cuius gens periit abducto Hormisda vnā cum
filiabus à Saracenis in seruitutem.

Sed inter Ægyptios Psammitici posteritas defecit cum stran-
gulatus est Apries ab Amasi, cuius filius Psammenitus epoto
sanguine taurino mori est coactus.

Notum cunctis Ptolomæorum gentem perijisse, cum Cleopa-
tra viperam sibi ad vbera admouit.

Quid verò de filiis Mithridatis Pontici dicemus, ipsoq. pa-
tre, quorum miseranda euenta refert Appianus? quid de Mace-
donicis Regibus, & Alexandri liberis?

Constat enim filios Alexandri Magni Alexandrum posthu-
mum cum auia, & matre, Herculemq. sublato veneno Cassan-
dri insidiis, atque ita desijt genus Alexandri ab Hercule, ut as-
serunt nonnulli, deductum familia porro Antipatri, quæ postea
regnavit, ita periit; Antipater Cassandri filius matrem pere-
mit, ipse à socero Demetrio est interfectus, sicut & frater eius
Alexander.

Post hos imperiū Macedoniæ tenuit Antigonus, cuius agna-
tio interiit in Demetrio, ac Perseo, è quibus ille veneno neca-
tur iussu patris instigante fratre, confectisq. criminibus, Hic ca-
ptus cum filiis Philippo, & Alexandro, filiaque vnica in trium-
pho Romæ ductus est. & Philippus quidem mortuus est, vnā
cum sorore in carcere, Alexander scribendo sibi victum compa-
rauit.

Sed nihil æque apparet miserandum in his rebus, ac finis Ma-
hometanarum gentium. Nam & sæuiunt inter se cognati atro-
cissimi, & ad extremum luctuosissimo funere Regias familias
extirpant. quæ nos explicauimus latè signo nonagesimo octa-
uo lib. 23.

D iam verò sicut Reges, Regumq. posteris, qui virtute solida
haud innituntur, quamuis maximè videantur aliquando feli-
ces, grauiori casu concidunt, sic integræ nationes ad interne-
cionem dantur, quæ fucatas virtutes amplexatæ sunt, cum con-
sistere in altissimo prosperitatis gradu dicuntur.

Exempli gratia. Vandalis, quandiu regnarunt in Africa, ni-
hil beatius apparebat, cuncta illis ad votum contingebant. Ro-
man diripuerunt. è portu Carthaginis soluentes quotannis se

rè littora omnia Siciliae, Italiae, Graeciaeque praedabantur, nihil ab illis erat tutum. classes potentissimae, quae aduersus illos missae fuerant, & quibus obsisti nullo modo poterat, disiectae omnes fuerunt. Ad extremum tamen concisi plerique omnes, paucissimi superstites in seruitutem sunt adducti, nullae totius nationis reliquiae memorantur ex eo fuisse.

Quid verò de Ostrogothis dicemus, qui tot annos tanta felicitate sunt Italiae dominati? & ipsi similiter victi à ducibus Iustiniani Imperatoris, & ad nihilum redacti nullos post se, qui vel nomen solum nationis illius tuerentur, reliquerunt, quae nos omnia discimus è Procopij libris de bello Gothico, & Vandalico.

Eandem sortem subierunt antiqui Parthi, quorum crudelitas maximè insignis extitisse videtur. à Persis enim deleti, Coraxanis, Turcis, Saracenis, Tartaris. nullas posteris gentium suarum progenies reliquere. quamuis hoc sit commune Asiaticis pene cunctis populis, qui fuerunt olim celebres, ut amiserint omnem vetustatis pristinae stirpem cum nomine, ac politioribus doctrinis; quod Aegyptiis etiam contigisse conspicimus, apud quos liberaliores disciplinae, sic olim dicuntur excultae, ut Graeci ad illos earum percipiendarum causa proficiscerentur, quod nobis fidem facit Plato in Critia, multis in locis Herodotus lib. 2. Diodorus Siculus lib. 1. & 5. & alij. Illos adierunt Orpheus Trax, Linus Thæbanus, Musæus Atheniensis, Homerus, Hesiodus, Lycurgus, Solon, Thales, Pythagoras, Xamolxes, Democritus Abderita, Plato ipse, Eudoxus.

Quocirca mirum sit; ad nos peruenisse scripta istorum quaecumque posteris illi reliquerunt, periisse omnia Aegyptiorum monumenta. neque ad rem facit, si quis dicat Aegyptiacos libros vetustiores. Nam quo tempore viuebant Graeci illi, quos memorauimus, Aegyptiis erant celeberrimi disciplinarum Magistrifri, & tamen ipsorum ne litteram quidem habemus, Graecorum verò plurima, & nobilissima scripta. Vnus Mercurius Trismegistus à Graecis est cōseruatus. Aegyptiaca namque lingua omnino periit. Adeo germanae virtuti adiuncta est immortalitas, ac vita. falsitati interitus, & deletio. Adeo quicumque populi culmen felicitatis in quauis re visi sunt obtinere, ubi à veritate discedunt, profus exterminantur, atque abolentur, ut grauior sit eorum ruina, quam quorumuis aliorum.

Quid

A Quid verò dicemus de Chaldaeis, Babylonijs, & Assyrijs quorum nullum peruenit ad posteros monumentum, cum plurimos tamen olim sapientes habuerint, & excellentes in omni genere doctrinarum? Quod autem dicimus de ciuiliori literaturae, idem de regionis ornatu, urbium frequentia, aedificiorumque magnificentia potest à nobis affirmanter, ac verissimè asseuerari. Verum spectat hoc ad aliud argumentum, de quo mox agemus. Interim sit illud verum, plurimisque, ac nobilissimis euentis comprobatum, quod cecinit vates prophanus.

B — celsa grauiore casu
Decidunt turres, feriuntque summos
Fulmina montes.

Et

Vis consili expers mole ruit sua,
Vim temperatam Dij quoque prouehunt
In mains: ijdem odere vires
Omne nefas animo mouentes.

C Reges simulatae virtutis numquam tam diu, ac tam late dominati sunt, ut veritatis cultores.

Cap. X.

NON opinetur vllus tamen istos fucatae virtutis affectatores imperijs latissimis praefuisse, quasi retribuatur eis hac parte, quod è superioribus est detractum. ac si quis eorum vita breui fuit vsura, regionibus tamen amplissimis idem sit dominatus. cognoscat enim, qui comparare volet inter se, quae veniunt in disceprationem, & hac in re mendacijs praestare veritatem, sincerumque imperium tectorijs inanibus virtutis adoperta. Et quidem Romanae ditionis confinia fuere olim longè pertinentia, neque illi est villa è prioribus conferenda. quod persequitur

K 2 Dio

Dionysius Halicarnassensius initio historiarum suarum. Inter **A**
Imperatores autem Romanos nemo latius imperavit, breui li-
cet tempore, quam Traianus, qui dictus est optimus omnium fuisse. in suam namque ille potestatem adduxit Persicorum Regum,
siue Parthorum ditones, sed exiguo temporis curriculo eas te-
nuit, ut non longè ab hac amplitudine abfuerint Antonini, &
Alexander Mameæ, qui gloriosas è Persis victorias retulerunt.
Verùm superavit hos omnes Cōstantinus meritò Magnus, qui
non modo Britannias totas, antea non omni ex parte devictas
à Romanis tenuit, sed etiam Sarmatiam, Scythiamq. imposito
tributo subegit, ut iure fuerit hoc illi monumentum in Vrbe **B**
excitatum.

D. N. CONSTANTINO, MAXI-
MO, PIO, FELICI, AC TRIVM-
PHATORI SEMPER AVGVSTO
OB AMPLIFICATAM TOTO
ORBE REMP. FACTIS, CONSI-
LIISQ. S. P. Q. R. DEDICANTE **C**
ANICIO PAVLLINO IVNIORE
V. C. CONSVLARE PRÆFECTO
VRBIS.

Neque illo minor fuit Theodosius & ipse Magnus, quod Oro-
sius lib. 5. cap. 34. & Pacatus in Panegyrico tradunt. Sed hac de
re tota nos egimus libro de bellica fortitudine Catholicorum
fusius, ac distinctè, & nihil omisimus intactum, quod posset ad **D**
eam facere. explicauimusq. post Cōstantinum quidem nullos
in Orbe latius, quam Christianos dominatos vno ex ipsis, aut
etiam duobus. plerumque imperium Romanum moderantibus
vsque ad Occidentalis imperij casum. Inde Orientales Impe-
ratores imperij magnitudine cunctis antecelluerunt vsque ad
Caroli Magni ætatem; ex hoc enim Imperatores, ac Reges
Occidentis nullis cesserunt, plurimos sapius vicerunt. Osten-
dimus etiam, quam latè tum nostri, tum verò à nobis dissentien-
tes imperarint. neque id modo, sed quādiu steterint vtraque
impe-

A imperia, ut perspicui dilucidè possint, veritatis amatores, quā-
les præ cæteris nostri fuerunt, & amplioribus terrarum confi-
nibus potitos, ac tempore diturniori dominatos. ut de illis ve-
rè dictum videatur.

His ego nec metas rerum, nec tempora pono

Imperium sine fine dedi.

Quin idcirco imperia à nobis aliena sunt amplificata, quod
aliquæ nationes à veritate Catholica religionis delcuerint,
atque ob id fuerint oppressæ ab exteris, & sub imperium mis-
B sæ ab ipsis. quod similiter nos explicauimus signo de interitu
fidei, & infelicitate hæreticarum nationum. Nunc satis est
nobis indicasse nullum maius imperium contigisse exteris vl-
lis, quam nostris; cum tenuere vtrumque Occidentale scili-
cet, atque Occidentale, ut Cōstantinus, Iouinianus, Va-
lentinianus, Gratianus, Theodosius senior, ac iunior, Leo
Primus, & aliquot alij, quibus succedunt Imperatores Orientis
vsque ad Michaëlem Paleologum, quorum plurimi nobis
scum sensere, inde à Caroli Magni ætate Occidentis, postea
C Germanici Reges, & Imperatores, quibus adiungi possunt
aliquot Tartarici, qui nostræ religioni adhæserunt, Denique
nostro hoc sæculo Lusitanici, & Hispanici, quibus tertia pro-
pè Orbis pars est subiecta, & ab anno millesimo quadringente-
simo nonagesimo secundo maxima incrementa sumpserunt, cum
tamen exordium tãti imperij multo altius repeti possit, ut ibi
ostendimus, ne toties eadem rescribentes, actumq. agentes inu-
tili scriptione nos, ac lectores oneremus.

Ex his verò omnibus, quæ hucusque diximus, patet, reuera
nullam simulantibus virtutum partem felicitatis esse, quæ ip-
sos attingat, vmbra, atque imaginem tantum, veluti &
D virtutum ipsi vmbra, atque imaginem præferunt. Necessa-
riò namque beatitudo vel pertinet ad obitum, & quantum
spectat ad illum, sunt omnes isti interempti, vel ad vitæ
longitudinem, ac breuis, exiguaque ipsis fuit, aut ad re-
gnandi fructum, ac sapius acti in exilium vixere in magnis
miseriis, aut etiam si regno sint potiti semper maximis sunt
timoribus exigati, varijsque ærumnarum euentibus afflictati,
perpetuis suorum disidiis, ac bellis, consanguineorum feralis-
simas cædes experti. Quod si qui ad altius prosperitatis fasti-
gium

78 *Imperia pendere à veris virtutibus.*

gum sunt euecti, ruinam ducentes, allisi ad terram, contritiq. A
miserrimum sui spectaculum posteris exhibuerunt, neque ita
lata, vt sinceri virtutum Cultores, imperia, neque ita diu-
turna possidentes. Atque hæc quantum ad ipsos.
Nunc inspiciamus, quantum ad ipsorum poste-
ros, gentes, terrasque subiectas, & glo-
riam, famamue; quæ solet
obitum sequi.

Libri Primi Finis.

IMPE

IMPERIA PENDERE
A VERIS VIRTUTIBVS,
NON A SIMVLATIS

L. I. B. II.

AD VERSVS MACCHIAVELLVM.

C *Reges virtutis simulate cultores perpetua post obitum sunt
infamia notati. Cap. I.*

D I quis mortalium laudem popularem
captat, & gloriæ desiderio rapitur in-
flammat, nihil est, quod magis de-
beat auerfari, & odisse quam figmēta,
nihil quod magis amare atque ample-
cti, quam veritatem. Nam recte Aschi-
nes contra Timarchum *δύτως ἰσχυρόν
ἐστὶν ἀλήθεια, ὅσε πάντων ἐπιχωατέιν τῶν
ἀνθρώπων λογισμῶν.* adeo potens est ve-
ritas, vt omnes superet humanas cogi-
tationes. Quamobrem videmus ad extremum nihil non oc-
cultum detegi, ac tum, cui nam verà laus debeat, aperiri.
Et quis quæso non execratur Annibalis perfidiam? quis non Pa-
nicam fidem? quis Assyriacos illos Reges, ac Persicos, quicum-
que delitiis effaminati videri tamen Regijs meritis, ac virtuti-
bus insignes aut volebant, aut contendebant? Videre Græci,
quanti